

DE LATINITATE
MEDIÆ, ET INFIMÆ ÆTATIS
L I B E R,

S I V E

ANTIBARBARVS

RECOGNITUS QUARTUM, ET PLURIBUS LOCIS AUCTUS

A

CHRISTOPHORO CELLARIO.

N E A P O L I MDCCLXXIX.

Typis JOSEPH MARIÆ PORCELLI Bibliopolæ

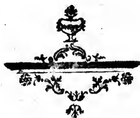
Superiorum Permissu.

PRÆFATIO
EDITIONIS TERTIÆ.

Tertium nunc prodiit hic barbarismis oppositus libellus, in cujus secundam editionem, ante hos XIII. annos factam, ægre consentiebam. Postquam enim curis secundis retractaveram non nulla illius; easdem sufficere credebam, quæ meas de Latinitate cogitationes communi usui servarent, etiamsi prior libellus nunquam deinceps renovaretur. Sed aliter bibliopolæ visum fuit, qui istius quoque iterationem, tanquam a multis expetitam, ut impetraret, me rogare non destitit. Ad tertiam editionem me non minus difficilem habuit, non dum superioris consilii oblitum, ut per recognitas interea posteriores curas libellus ille, cui plenior, & , ut mihi videbatur, accuratior successisset, sensim, distractis exemplaribus, aboleretur. Rursus vir integerrimus, qui sumtum fecit, me etiam atque etiam rogavit, ut libellum hunc juventuti non inutilem, & in usum multorum, qui de formanda illa merentur, non sine fructu aliquo receptum, denuo refingi, & ulteriori usui committi non repugnarem. Cessi desiderio ejus, & librum retractare cœpi, multis locis auxi, deletis nonnullis meliora substitui: sed ita tamen temperavi omnia, ut formam is pristinam retineret, nec turbaret illos, qui prius vulgatis assidua tractatione adsueti forsan fuerant. Cetera, quæ reformari, aut augeri etiam poterant, aliunde velim, si opus est, lector be-

benevole, putas, in quo tibi non deerunt Posteriores meæ Curæ, nec quæ jam una prodit, Appendicis ad illas, sive ut alio nunc se titulo sistit, observationum singularium circa Latinam linguam, Discussio. Ibi invenies omnia, quæ adhuc disputata in hoc argumento fuere, cum sententiarum quoque & rationum utriusque partis non levi pensitatione. Tironibus sufficient, quæ parvis his rudimentis comprehenduntur, in quibus si rigidiora quædam inesse tibi videntur, consideres quæso, me illi ætati ea composuisse, cui nihil salubrius ad puram Latinitatem est quam angustiore spatio contineri. Dies postea & crescens judicium utique laxabit, si quæ constrictiora initio fuerunt: non autem primæ ætatis licentia corrigi, & in lineam, quam transiliit, revocari vel præceptis, vel exemplis facile potest. Vale. CIↃ IↃC XCV.

IM-

IMMERITO DAMNATA.

(*Asterisco notata sunt posterioris ævi, nec ceteris æquiparanda*)

Acceptum ferre *Val. Max.* 2.7.2. *Senec. Ep.* 78.
adolescentiari, *Varr. ap. Non.*
* additicius *D. lege* 98. §. 1. *de Verb. signif.*
* adversitas *Plin.* 11. 25.
aliquatenus *Mela* 1. 2. *Columell.* 4. 3.
allevamentum *Cic. pro Sulla* c. 23.
alta voce *Catull. carm.* 43. *Senec. Troad.* 197.
* bestialis *Prudent. Cathem.* 7. *v.* 153.
cardinalis (Adject.) *Vitruv.* 4. 6.
circumacto anno *Liv.* 6. 1. & 9. 18.
clamose *Quinctil.* 11. 3.
coacte *Gell.* 10. 11. & 19. 2.
coæqualis *Columell.* 8. 14. & *Petron.*
* coætaneus *Apulei.* 8. *Tertull. adv. Valentinian.* c. 16.
* coævus *Prudent. Cathem.* 12. *v.* 137.
conciliare aliqua *Cic. Rosc. Am.* 22.
confugium *Ovid.* 4. *Trist.* 5. *Stat.* 11. *Thebid.* 504.
consiliarii *Cæs.* 1. *Civ.* 19. *Horat.* 3. *Oda* 3.
* consistorium *Ammian.* 14. 22. *Auson. Gratiano.*
consortium *Cels.* 7. 27. *Senec. Epist.* 90.
contemtus Subst. *Cæs.* 2. *Gall.* 30. *Liv.* 6. 21.
contrario *Nepos Eumen.* 1. 5. *Cic. Univers.* 12.
conversari cum quo, *Colum.* 9. 11. *Senec. Ep.* 41.

Cicero pro Verbo habet simplex *versari cum quo*, Catil. 1. c. 5. pro Nomine *conversatio*, (quod Plinii est 10. 33. & Senecæ Tranquill. 1.) *consuetudo* 13. Epist. 33. Ovid. 2. Pont. 5. v. 7. *usus*.

damnum pati *Liv.* 22. 41. *Senec.* 1. *de de Ira* 2. *Lucan.* 8. *v.* 750.
deceptio, *Vitruv.* 2. 8. *extr.*
deficior, defectus a um *Ovid. Heroid.* 5. *v.* 150. & 9. *Metam.* 154.
* deprædari *Justini*, *Apuleji*, *Juliani IC. infra p.* 117.
dormitorium *Plin.* 30. 6.
exacte, exactius *Mela* 1. 4. *Gell.* 1. 3.
explantare *Columella* 4. 14.
evaginare *Iustin.* 1. 9.
facere bellum *Cic. Mil.* 23.
favorabiliter *Quinctil.* 4. 3.
ficticius *Plin.* 23. 1.
* figmentum *Gell.* 5. 12. *Apul.* 4. *Metam.*
fœmininus *Plin.* 24 16. *Quinctil.* 1. 4.
hodieque *Liv.* 1. 27.
hortamentum *Sallust. Jug.* 98. *Silius* 5. 152.
hortulanus *Apulei.* 9.
hypocaustum *Vitruv.* 5. 10. *Plin.* 2. *Epist.* 17.
* ignominiose *Arnob.* 4. *Eutrop.* 4. 10.
immaculatus *Lucan.* 2. *extr.*
impatienter *Plin.* 2. *Epist.* 7.
impatientia *Plin.* 9. 16. *sed addito Genitivo. vide p.* 154.
imperfecte *Gell.* 2. 8.
* impiissimus *Auson. Gratiano.*
implere legem *Ovid.* 3. *Amor.* 1. *v.* 30.

* Rara hæc phrasis Latinis. Cave ergo, ne frequentiori usu ecclesiæ potius, quam Latii sermonem imitatus videaris.

imprecatio *Plin.* 5. 8. *Senec. Benef.* 6. 35.
inanimatus *Cic.* 3. *Nat. Deor. c.* 16.
injungere quid cui *Brutus Ciceroni* 11. *Epist.* 13.

Liv.

Liv. 3. 35. *Colum.* 11. 1.
inordinate *Celf.* 3. 3. *extr.*
* inordinatio *Apulei. Afclep.*
infalutatus *Virg. Æn.* 9. 289.
intelligibilis *Seneca Epift.* 124.
internus *Seneca Quæft. Nat.* 6. 24. *&* 27. *Plin.* 2. 68. *& forfan. ipfe Cic. Univerf.* 16.
inverecunde *Senec. Epift.* 114.
irrationabilis *Celf. præf.* 1. *Quinctil. Declam.* 9.
* irrationalis *Senec. Epift.* 71. *nifi forfan philofophicum fuit. vid. pag.* 150.
Lacticinium *Apicius* 7. 11.
* licite, *Orof.* 6. 20.
* licito *Solin. c.* 11. (*aliis* 16.)
ligatura *Pallad.* 1. 6.
linea *pro* verfu *Apulei.* 3. *Philof. Plat.*
litteratura *pro* eruditione *Gifanius Obferv. L. L. p.* 129. *vocat* verbum novum. *At fic ufus eft Cicero Phil.* 2. *cap.* 45.
manifeftare *Ovid.* 13. *Metam.* 106.
memini *fequente* Præterito. *Cic. Rofc. Am. cap.* 42. *& lib.* 13. *Epift.* 72.
* nigredo *Apul.* 2. *Metam.*
noviffimus *Cic. Rofc. Com. cap.* 11. *Cæf. Gall.* 1. 23.
noviffime *Plancus Ciceroni* 10. *Epift.* 24. *& Fl. Caper & Valer. Antias apud Charifium.*
nutricius *Cæfar.* 3. *Civ. extr. & Adject. Colum.* 3. 13.
obiter *Aug. Cæfar. apud Charif. Item Plin. præf. Hift. Nat.* ut obiter caveam, *& lib.* 18. *c.* 10. major pars utitur rotis, quas aqua verfet obiter & molat, *Add. Seneca* 3. *de Ira cap.* 1.

oblivioni dare, tradere *Liv.* 1. 31.
obnixe rogare *Seneca Epist.* 35.
* penultimus *Gell.* 4. 7. *videtur grammaticum esse.*
piissimus *Senec. Controv.* 27. *Curt.* 9. 6. *add. infra p.* 152.
pœnitendus *Liv.* 1. 35. *Valer. Max.* 5. 1. *Seneca Epist.* 23.
plures, *Cæs.* 1. *Civ.* 79.
* populosus *Apulei.* 8, *Solin.* 65. *Prudent. XVIII. Martyr. v.* 61.
potentatus *Cæsar.* 1. *Gall.* 31. *Liv.* 26. 36.
præsentaneus *i. e.* efficax, *Car. du Fresne Marcello Epirico, & Desiderio Episcopo vindicat. Antiquius est. Plin.* 20. 2. præsentaneum remedium; *Seneca Epist.* 95. boletus: *Suet. Ner.* 33. venenum.
prævalere *Liv. præf. Operis.*
proximare *Cic.* 2. *Nat. Deor. c.* 44.
* puritas *Pallad.* 11. 14.
revolutio *Augustin. C. D.* 22. 12. *quod quum jam tertia editione absolutus prope liber esset, inveni: Vid. p.* 93.
sorulentus *Plin.* 18. 31. & *Columell.* 5. 6.
sagittare *Curt.* 7. 5. *Justin.* 41. 2.
salvator *Inscriptio Trajano. vid. Cur. Poster.*
sapidus *Apicius* 6. 4. *Apulei.* 2. *Metam.*
sensus, *de verborum sententia, Phædrus* 4. *Fab.* 4. *Senec.* 4. *Controv.* 24.
* solstitium hibernum, *Columell.* 7. 3. *ceteri fere omnes non nisi unum solstitium agnoscunt. vid. Cur. Post.*
somnolentus *Apul.* 1. *Metam. extr. Solin.* 38.

spon-

ſpontaneus *Senec. Epiſt.* 121.
* ſternutatio *Scribon. Larg. comp.* 10. *& Apul.* 9.
ſubaudire *Aſcon. Præt. Urb.*
* ſubjugare *Aſcon. c. l. ſi ſalvaſcriptum : ceteri auctores ſunt ævi poſterioris.*
* ſummitas *Pallad.* 1. 11.
ſuperciliofus *Seneca Epiſt.* 123.
ſuperfluus *Plin. Panegyr.* 82.
* ſuppedaneum *Inſcript. Grut. vid. Borrich.*
ſuſtentaculum *Tacit:* 2. *Hiſt.* 28.
transmutatio *Quinctilian.* 1. 5.
truncare *Livius* 31. 30.
vaticinium *Plin.* 7. 52. *Gell.* 16. 7.
* uniformis *Macrob.* 7. *Saturn.* 4. *&* 5.
* unire, *philoſophicum*, *Senec.* 2. *Quæſt. Nat.* 2.
voluptuoſus *Quinctil. Declam.* 260. *Plin. Epiſt.* 3. 19.
voracitas *Plin.* 2. 107. *Apul.* 7. *extr. Eutrop.* 7. 12.
vulgariter *Plin.* 8. 7. *Ciceronis locus incertior eſt. vide p.* 149.

DE

DE VITIIS SERMONIS LATINI DIATRIBE.

CAPUT I.

De Vocibus nullius aut obscuræ auctoritatis.

Conjungo, quæ nullam auctoritatem habent, utpote barbaris sæculis in linguam introducta; & quæ habent quidem suos auctores, antequam Romana lingua exspiravit, sed, quod ad stilum pertinet, sub obscuros & in classicorum censu minime scribendos. Etenim, quæ hujus ordinis sunt, difficulter distinguuntur, quod sæpe vocem, quæ barbara putatur, apud ævi semibarbari scriptorem latitasse reperitur. In hac itaque classe junctim & barbara vocabula & semibarbara tractamus, quum pari cura atque studio Latinitatis puræ studiosis fugienda sint.

Abbreviatura librariis & scribis nota vox, pro qua Suetonius dixit Tit. cap. 3. *notis velocissime excipere*: & Cic. Att: 13. Epist. 52. *διασημειων scribere*.

Abominabilis Ecclesiasticorum est. Hieronymus in Jerem. 22. de voce עֲרִירִי, *LXX.* inquit, *& Theodotio abominabilem & abdicatum interpretati sunt.*

funt. Antiquiores dicunt *deteſtabilis* , *exſecrabilis* , *deteſtandus* , *abominandus* . Seneca de ira lib. 1. cap. 1. *deteſtabile vitium*. Plinius Paneg. cap. 34. *ſpectaculum exſecrabile*: & cap. 1. *deteſtanda avaritia* . Livius lib. 9. cap. 38. extr. *abominandam curiam facit*.

ABOMINATIO non melioris notæ eſt , quo ſæpe utitor Vulgatus Latinus pro *re deteſtabili* & *abominanda* . Vſus tamen & Lactantius eſt lib. 1. Inſtit. cap. 17. extremo.

ABSENTARE . Sidonius Apollinaris 9. Epiſt. 13. pro *abſens* dixit *abſentans*. Cod. Theod. l. 84. de Decurionibus , *quos crimen deſertionis abſentat* , i. e. abſentes reddit. Addit Cyprianum, ut antiquiorem , Joannes Savaro , Notis ad Apollinarem , ſed ſuppoſiticium librum eſſe de Singularitate Clericorum , dudum ſuboluit eruditis . Claudiani exemplum (3. Rapt. Proſerp. v. 214.) quod jactant Lexica , æque ſpurium eſſe , ſummus vir Nic. Heinſius oſtendit , qui de hoc verbo ita cenſet : ABSENTARE *Latinum eſſe non perſuadent nobis interpretes* .

ADOPTATIO . Latini *adoptionem* vocant. Plinius quidem & Gellius patroni advocantur , ſed illius meliores libri ; quos nominamus in Notis noſtris ad Plinii Panegyr. cap. 5. eodem loco habent *pax & adoptio* . Gellii ſcripturam lib. 5. cap. 19. pariter ſuſpectam facit Voſsius de Vitiis Serm. lib. 3. cap. 1.

ÆQUANIMITER . Curis Secundis oſtendimus, hoc Adverbio Ammianum , Macrobium , Symmachum uſos eſſe , auctores non omnino contemnendos . Malunt puriores omnes *æquo animo* , *æquiſſimo animo*.

ÆTER-

ÆTERNALITER. Hymni Prudentiani recens additamentum

Tibi, Christe, sit cum Patre
Regnum æternaliter.

Latine dixeris *perpetuo*, *æternum*. An ex hoc censu in meliorem ÆTERNALIS adjectivum transferri possit, subdubito. Tertulliano quidem adversus Judæos cap. 6. est *lex æternalis*: & Venantio Fortunato lib. 10. carm. 10. *æternalis salus*; & inscriptio apud Grut. pag. 752. n. 3. SOMNO ÆTERNALI SACRUM FECER. at cum *Æternus* sufficiat ceteris omnibus nolim imitari, qui ex usitato adjectivum novum, & quidem ejusdem notionis, derivant, invita Latinorum Minerva. Minus placet ÆTERNABILIS, quod ex Cod. Theod. in Curis nostris Posterior. ostendimus.

AFFECTUOSUS. Macrob. 2. Saturn. cap. 11. *piam affectuosamque rem fecisse*: Cassiodorus lib. 5. epist. 2. *affectuosa salutatio*, id est, amoris plena. Idem 3. epist. 4. *dicere libere & affectuose*, id est amanter, affectu nimio. Usus & Tertullianus lib. 5. contr. Marc. cap. 14. *amore fraternitatis invicem affectuosi*.

AFFIRMATIVUS e philosophorum schola prodiit, eoque remittendum est. Cicero Top. cap. 11. *negantia*, inquit, *contraria ajentibus*.

ALBEDO. Sulpicius Severus Hist. 1. cap. 16. *Manna*, scribit, *glaciali albedine* fuisse. Apuleii quidem Apologia Scipio Gentilis edidit p. 249. *perniciosa albedo*, quod etiam Casaubonus probat: at, testante eodem Scipione, in pluribus libris legitur *dulcedo*, sicut etiam Elmenhorstius vulgavit. Plautus dixit *albitudo* Trinum, act. 4. sc. 2. *albor*

bor Scribonius Largus Composit. 24. & Palladius lib. 11. cap. 14. qui eodem loco etiam circumscribit *color albus*.

ALIQUALITER, hoc est quodammodo, aliquo modo. Aliter Plinius 26. cap. 10. *quadamtenus rubens*. Nec optimum videtur Adjectivum ALIQUALIS. Lexica sane vel ipsum, vel auctoritatem ejus prætermittunt.

AMICABILITER, amice. Alb. Aquensis lib. 6. cap. 55. *qui cum amicabiliter & pacifice compellarent*.

ANGUSTIARE, affligere, premere, *angstigen*. Albertus Aquensis lib. 2. cap. 30. *Ungaros non parce angustiant*; & lib. 6. cap. 55. *urbs angustiata* est obsidione compulsa ad deditionem. At ANGUSTARE antiquum & bonæ notæ. Seneca Tranq. anim. cap, 8. *angustanda sunt patrimonia*: & ad Helviam cap. 6. *angustare vim ejus*. Pomp. Mela lib. 3. cap. 1. *oris semet & terras angustantibus*, quasi in modum Isthmi.

ANIMALCULUM. Curis posterioribus notatum, *bestiolam* appellari a Cicerone & Columella. Addo Plinium 11. cap. 6. qui *aviditates bestiolarum* dixit: & 18. cap. 30. *ciceri tantum nullæ bestiolæ in horreis innascuntur*. Palladius lib. 1. cap. 19. *animalia* vocat, quæ acervis frumenti innascuntur bestiolæ.

ANIMITUS. Nonius hac voce explicat formam *Oculitus*, hodieque vulgare est *animitus precari*. Contra Cicero 4. epist. 11. *ab optimo fit animo*: item 13. epist. 27. *ex animo commendare*; adde *impense* faveo, *sincere* diligo, &c.

ANNIHILARE, in nihilum redigere. Hoc verbum

bum Glossaria habent : & Hieronymus epist. 135. etiam Jornandes Get. cap. 29. *rem publicam adnihilare*.

ANNULLARE, abolere, antiquare. Vulgatus interpres ecclesiast. 21. 5. & alibi usus est: & Hieronymus d. l.

ANTEMURALE .. Vulgatus Thren. 2. comm. 8. Wilh. Tyrius 11. cap. 26. *oppido*, *muro*, *turribus*, *antemurali*, *& vallo diligenter communito*.

APPROPRIARE, rem propriam sibi facere, in suos usus & sua commoda convertere. Glossar. Lat. Græc. *apppropriare*, *νοσφίζειν*.

APPROXIMARE, appropinquare. Simplex *Proximare* Ciceroni, Apulejo, Censorino non ignotum fuit, ut curis posteriorib. defendimus. Composito auctoritas deest, etiam inde deducto nomini *Approximatio*. Aquensis 11. cap. 20. *Turci comperta per exploratores illius approximatione*.

APTITUDO, hoc est, propensio, proclivitas, veteribus ignotum est. Tullius 1. de leg. cap. 9. *Omitto opportunitates habilitatesque reliqui corporis*. Ex quo non inepte *habilitatem* dicimus, quod vulgus *aptitudinem*. De composito *Ineptitudo* agemus infra.

ARMISTITIUM, induciæ, ficta vox ad formam Solstitium, Interstitium.

ASSISTENTIA male *auxilium præsentiæ* vocatur, verbi gratia, *Spiritus S. assistentia*, quod Germanismum redolet.

ASSUEFACTIO minus bene dicitur: *usus*, *exercitatio*, *consuetudo* rectissime. Cicero Rabir. Post. cap. 4. (etiam Plin. 1. epist. 20.) *usus magister est optimus*; & 2. Tusc. cap. 16. *ferre laborem*, con-

contemnere vulnus consuetudo docet ; & cap. 17. *consuetudinis magna vis est*.

AUGMENTARE falso tribuitur Ciceroni in multorum Dictionariis. Hic enim in de Senect. cap.20. scripsit *coagmentavit*, non *augmentavit*. Apud Julium Firmicum (sed posterioris ævi scriptorem) est lib. 5. cap. 6. *thesauros augmentare*.

BALBUTIES frequens vox nostris declamatoribus, qua suam dicendi imperitiam excusant ; sed latinis inaudita. Cicero 3. Phil. cap. 6. id vitii appellat *hæsitantiam linguæ*.

BENEFACTOR. Defendit hanc vocem cum Scioppio Vorstius, uterque contra Vossium, & quidem ex analogia Plautina *malefactor* Bacchid. 3. act. 2. scen. Verum cum latinis scriptoribus ceteris nec *malefactor* in usu fuerit, minus inde defendi potest *benefactor*, sed illud in obsoletis Plauti relinquendum est ; hoc in novis & insolentibus ponendum, pro quo vel cum Græcis dices ευεργετης, vel cum latinis *beneficus*, *benemeritus*. Cic.13. ep 60. *Eum tibi ita commendo, ut homines grati & memores bene meritos de se commendare debent*. Jac. Sponius quidem Miscell. erud. antiq. sect. 8. ineunte Astensem inscriptionem adfert : C. IVL. CÆS. C. F. DE GALLIS ET ALLOBROGIBVS TRIVMPHATORI ASTENS. BENEFACTORI PIO IOVICTO DIVO &c. At quis novitatem non suspicit, cum nec *triumphatoris* vocabulum antiquissimum sit?

BENEPLACITUM Versionis vulgatæ est & ecclesiasticorum pro ευδοκια. Quod barbare *ad beneplacitum*, id scite latine reddimus *jure meo*, *pro jure meo*, *tuo* &c. Cicero 3. Att. ep. 11. *Itineris nostri causa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo*

meo jure diutius esse possem, quam in fundo Sicæ; adde Hadrian. Card. de serm. lat.

BESTIALITAS. Ita vocant vitiorum ultimum, quo humanitas exuitur; sed sine latini auctoris suffragio. Nec BESTIALIS probatur Vossio & Borrichio: at Prudentius Hymn. Jejun. *v.* 153.

Impexa villis virgo bestialibus.

BIBITIO sine exemplo dicitur, quod Plauto, Ciceroni aliisque est *potatio*, *perpotatio*, *potio*. 1. Divin. cap. 51. *Si modo animus temperatis escis modicisque potionibus ita est affectus, ut sopito corpore ipse vigilet.* (alii legunt *potationibus*) In Pison. cap. 10. *intemperantissimæ perpotationes*.

BIBO, ONIS Subst. Ut ab *edere* ducitur *edo*, *onis*, sic volunt a *bibere* etiam *bibo*, *onis* derivare. Desunt exempla, nec soli *combibones* Lucilii rem conficiunt, quos Nonius interpretatur *compotores*. Plauto Menæch. 2. act. 1. sc. est *potator maximus*.

BIGAMVS & BIGAMIA hibridæ voces sunt, ex Græco, & Latino insolenter compositæ. Hieronymus 1. adv. Iovinian. cap. 8. *Digamus* & *Digamia*; & cap. ult. *bimaritus*: & epist. 2. extrema, *viduam hortatur ut digama sit*.

BLASPHEMARE, pro *exsecrari*, ad imitationem Græci βλασφημεῖν factum, veteribus ignotum, Ecclesiasticis usitatissimum, v. g. Hieronym. epist. 59. cap. 4. *Origenes blasphemans de Filio sic locutus est*. Tolerabiliora BLASPHEMVS & BLASPHEMIA, utpote pure Græca, attamen nec aliis, quam ecclesiæ scriptoribus, probata.

BOATVS, mugitus.

BOVINVS, bubulus.

CARMINICVS, CARMINICE. Dic *metricus*, *metrice*.

CARNALIS Ecclesiasticum est. Vide Curas Posterior.

CASUALITER. Sidon. Apollinaris 9. epist. 11. *quod si quid casualiter placet*. Latine *casu* & *fortuna*.

CERTITUDO. Aliquem locum huic voci, quamvis infimum inter Latinas, dedi curis posterioribus ed. primæ, adductus auctoritate qualicunque Ammiani Marcellini, in cujus 30. libro post principium, Gelenius, Sylburgius, Graterus, Lindebruchius, & ipse Henr. Valesius (quamquam aliquid in Notis monuerat) ediderunt, *in cujus fidei certitudine mansit immobilis*. Jam mutuo sententiam, postquam Hadrianus Valesius emendatissime Ammianum edidit, ita ut ne vestigium relinqueret vocis *certitudine*, de quo olim Henricus frater notaverat, se non dubitare, quin ita Gelenius ex conjectura procuderit: nam nihil hujus vocis in MSis reperiri Quod Hadrianus etiam ex codice bibliothecæ Colbertinæ confirmat. Non ergo videmus, quo pacto *certitudo*, incertæ fidei vox, e numero barbararum possit eximi. Latina sunt *certum*, *certa* Plur. *certa rei ratio*, &c.

CESPITARE. Servii est *cespitator equus* (vel *incespitator*, nam variat scriptura) Æn. 11. v. 671. De Verbo nihil in ætate puriori visum auditumve fuit. Dicimus Latine *labi*, *offendere*.

CŒLICUS pro *cœlestis* nostri versificatores amant, cum *cœlica tecta*, *regna*, laudant. In usu Caroli M. ætate fuisse ex Theodulfo Aurelianensi ad Fabri & Buchn. Thesaur. probavimus: nescimus

mus autem, qui vel mediocriter antiqui & puri hoc verbo usi fuerint.

COADJUTOR suspecta vox, sicut multæ aliæ cum *co* vel *con* compositæ. Nec longius abest a barbarismo Verbum COADJUTO. Simplicia enim hic sufficiunt.

COGNOSCIBILE, quod cognosci potest, natum in Scholis philosophorum.

COINCIDO verbum plebejorum usui relinquendum. Puris dixeris *simul incidere*, *concurrere*, *tantumdem valere*.

COLLATERALES, proximi, quorum alter claudit latus alterius, a latere oppositi.

COLLIMARE in frequenti hodie usu est: veteres omnes *collineare*. Provocatur quidem a multis ad Ciceronem, qui 2. Divin. cap. 54. scripserit: *quis est, qui totum diem jaculans non aliquando collimet*? sed meliores libri omnes etiam Palatini codices, habent *collineet*. Idem judicat Vossius de loco Gelliano 9. cap. 1. & Pricæus de Apuleii 9. extrem. qui pro *collimatis oculis* excusum vult *collineatis*.

COMBINARE Glossarium habet, & Sid. Apollinaris 9. epist. 8. *Obsequia*, inquit, *combinans numeris æquata*, *non meritis*. Antiquiorem, qui usus sit, non videmus. *Jungere* ergo & *connectere*, aut his similia præstat dicere.

COMMENDATORIUS ejusdem est Apollinaris, qui 9. epist. 10. *epistolas commendatorias* adpellat, quæ *commendatitiæ* sunt aliis, ut Ciceroni 5. epist. 5.

COMMENSALIS. Cicero filius 16. epist. 21. & Ovid.

Ovid. 4. Pont. 3. v. 15. *convictor* scripserunt. Gr. συσσιτος.

Compassio, id est, συμπαθεια, communis dolor, ecclesiasticum potius, quam pure latinum est. Tertullianus Resurr. Carn. cap. 40. & Hieronymus eo usi sunt. Hujus verba habent Curæ Posteriores.

Compatior ejusdem notæ est, vid. Sulp. Sever. fin. Dial. 3. Vulgat. Ebr. 4. comm. 15. &c. Cicero ait, *causa alicujus affici*, *misericordia cujus moveri*, *calamitatem cujus existimare suam*.

Compater. Tertulliano (de Baptismo c. 18.) *sponsor*, nempe fidei: aliis *baptismatis testis*, *pater lustricus*. Forsan *propater* ad latinam analogiam accederet propius. Sed hoc de prima notione vocis, qua nostri *Pate* dicunt: altera *Gevatter*, quæ nescio quam adfinitatem ex baptismatis lege infert, ad barbarismum magis propendet.

Complacentia Latini horrent dicere pro *oblectatione*.

Concerno semibarbarum. Advocant pro eo Q. Ciceronem Petit. Conf. cap. 5. sed meliores ibi codices *consido* exhibent, non *concerno*. Glossæ: *Concerno*, συνθεωρω. Et hæc de notione simplici *videndi*, qua idem sit, quod *cerno*: in altera pro *pertinet*, est βαρβαρικωτερον.

Concivis, quamquam defendente Laurentio Valla 4. lib. elegant. cap. 83. in civitatem latinam adscribi non potest. Nec ejus causam Frontinus tuebitur, qui de limitibus scripsit: *ex actum concivium locum primum adpellatum, deinde dictum fundum*. Locus enim ita subobscurus est, etiam a P. Scriverio asterisco notatus, suspectæ scripturæ

 signo,

ferioris ſe applicare, ingenio ſe cujus conformare.

CONDITIONALITER Juriſconſultorum eſt. Inſtit. Tit. de legatis §. 32. *Si conditionaliter enunt'ata fuerit cauſa*. At Cicero pro Arch. cap. 10. *ſub ea conditione, ne quid poſtea ſcriberet*; & ſine præpoſitione lib. 6. epiſt. 7. *ea conditione librum daret, ſi reciperes, te correcturum*. Et ita quoque veteres Juriſconſulti plerumque. Ulpianus de Verb. Oblig. lege 20. *ſub quavis alia conditione*. Paullus ibidem lege 8. *tota enim obligatio ſub conditione, & in diem collata eſt*. Adjectivum etiam CONDITIONALIS juriſperitis, quam aliis ſcriptoribus, uſitatius eſt.

CONDOLENTIA vulgaris vox; ſed peſsimæ notæ. Purioris ſtili amantes aut συμπάθειαν Græce, aut cum Cicerone *æqualem dolorem*, *communem calamitatem*, *ſocietatem ægritudinis* &c. adpellant.

CONFLUXUS, concurſus, quo auctore dicatur, ignoro. Nec *fluxus* meliori ætate invenitur. Vide Lexicon noſtrum.

CONFŒDERATI & verbum CONFŒDERARE fere Eccleſiaſticos auctores habent, ut curis poſterior. ex Hieronymo, Prudentio, Oroſio oſtenſum fuit. Purius illi vocantur, *fœderati*, *ſocii*, *amici*.

CONFORTARE ejuſdem ætatis eſt & dignitatis, cujus præcedens verbum fuit. Vide cur. poſterior. Latina ſunt *confirmare*, *corroborare*.

CONFRATER ſæpe occurrit apud Guilielmum Tyrium, Alb. Aquenſem & æquales: apud veteres ne ſemel quidem. Caſpar Barthius Commentario ἀνεκδότῳ in Aquenſem lib. 3. cap. 57. *confratris adpellatio Germanici idiomatis eſt, ein Mitbruder*.

Sic eidem Aquensi 8. cap. 1. *Conchristiani* sunt nostro more atque lingua *Mit Christen* . Quis feret ita latine loquentem ? Nec probatior est vox *commatyr* , qua Tertullianus usus est de Anima cap. 55. & *cœpiscopus*, Augustin. epist. 3. extrema.

CONSTELLATIO non barbara vox , nec tamen probatissimæ auctoritatis . Ammianus 29. cap. 17. *cum objectaretur ei, quamobrem constellationem principis collegisset* . Capitolinus in Gordian. cap. 20. *ostendisse constellationem mathematicum ferunt* . Sidonius 8. epist. 11. *constellatione inspecta* . Firmicus lib. I. Astrol. cap. 1. *Mercurii cum Marte constellatio* . Obertus Gifanius ex Cicerone docet , quomodo res eadem describi possit . De fato c. 4. *Affectio astrorum ad quasdam res valeat* . 2. Divin. cap. 47. *si ad rem pertinet , quo modo cœlo affecto , compositisque sideribus quodque animal oriatur* ; & mox : *fac in puero referre , ex qua affectione cœli primum spiritum duxerit* .

CONTRARIOR fœtide; *adversor* pure & latine dicimus.

CONTRIBULIS . Eadem hujus ratio est, quæ supra *concivis* fuit . Sufficit simplex *tribulis* Ciceroni & aliis ; Pro Rosc. Am. cap. 16. *vel tribules vel vicinos meos* . De petit. Consul. cap. 8. *qui apud tribules suos plurimum gratia possunt* .

CONTROVERTITUR , controversantur , controversia est res , venit in controversiam .

COORDINARE sine antiquitatis testimonio : latine *ordinare*. *in ordinem adducere* dicitur.

CORDICITUS eamdem meretur censuram , quam *animitus* , de quo supra actum est . Non enim major, quam Apollinaris auctoritas adhuc proferri visa

visa est. Is autem 4. epist. 6. *Prudentibus*, inquit, *cordicitus insitum est, vitare fortuita*.

CORRECTE adverbium cum Vossio etiam Borrichius, vir adcuratissimi judicii, damnat. Mirum sane adverbia repudiari, adjectiva promiscue admitti. Ita tamen censendum est, quia sola analogia inutilis, nisi usus & auctoritas accesserit. Ciceronis est *emendate*. De opt. gen. orat. cap. 11. *pure & emendate loquentes, quod est Latine*.

CORRESPONDERE male dicitur pro *respondere*, *consonare*, *consentire*. Eadem lege damnatur nomen CORRESPONDENTIA pro *consensu*, aut *literario officio* & *commercio*.

CRAPULARI, crapula laborare. Vulg. interpres Psalm. 78. 65. usus est.

CREATURA tritissima vox, sed Christianorum propria. extra ecclesiam non reperitur. *Res creata*, *opificium Dei*. aut simili modo circumscribi poterit.

CURABILIS, medicabilis, sanabilis.

CURSORIE. Dic *cursim*, *festinanter*. Neque CURSORIUS adjectivum bonum.

DAPIFER Alb. Aquensis 7. cap. 30. suum fecit: veteres ignorant. Si opus est, adpellabitur *dapes deferens*.

DEGRADARE, de gradu dignitatis dejicere. Exempla habet Glossarium Caroli du Fresne, sed omni ævi barbarici.

DEPRÆDICARE hodie perquam tritum est, priscis omnibus inauditum, qui nec alio exemplo *De* & *Præ* in uno verbo composuerunt. Sufficit *prædicare* ad exprimendum illud, quod *deprædicare* novatores intendunt.

DERI-

Derisio nihil videtur habere, præter analogiam cognati *irrisio*, quo se posſit tueri, ne cum barbariſmis derideatur.

Desertvm ſubſtantive & numero ſingulari, qui dixerit præter Eccleſiaſticos, obſervavi neminem. Plurativo numero *Deſerta* recte & ordine dicuntur, quod Virgilii & Plinii ſuffragiis probatum eſt in Poſter. Curis. Et ſane non latet ratio. Pluraliter enim *loca* ſubaudiuntur: quod ſubaudias Neutrum nomen, ſi *deſertum* dices, non apparet. Pro eo ergo *ſolitudo* vel *deſertus locus* cum latinis dicemus.

Desolatio Vulgati interpretis eſt, aliorumque Eccleſiaſticorum. Salvianus lib. 6. *Per hæc jam factum eſt, ut major pars Romani orbis in deſolatione eſſet*. Latine *excidium*, *vaſtitas*, & ſimilia.

Deteriorare. Symmacho & Claud. Mamerto vindicavimus Secundis Curis, ne barbariſmus adſcriberetur. Cicero de Clar. Orat. cap. 74. *rem deteriorem facere*. Tacitus Paſsive 4. Annal. cap. 6. *in deterius mutari*.

Deviare huc referunt ſermonis emendatores Voſſius, & Borrichius. Non tamen eſt penitus barbarum, ſed medii ævi ſcriptoribus ſatis uſitatum. Ammianus 22. cap. 25. *ab æquitatis recto tramite deviaſſe*. Hieronymus epiſt. 89. *a recta linea deviare*. Auſonius Profeſſ. 5. v. 37. *deviantes filiæ*. Veteres pro eo *deflectere*, *declinare de via*. Neque probatus eſt ſimplex *viare*, id eſt, iter facere, quo Apulejus 10. libro poſt principium, & Ammianus 19. cap. 18. & Solinus cap. 28. de Africa, & Prudentius Hamartig. v. 209. ſunt uſi.

usi. Quod verbum Quinctilianus 8. cap. 6. vocat *infelicius fictum*.

DIESCIT, verbum, quo infimæ ætatis poetæ delectantur, quos nominatim laudat Barthius ad Britonem p. 495. Veteres *lucescit dilucescit*, *dies oritur*. Præsidium, quod huic verbo ex *Noctescit* Nonii arcessitur, infra profligamus.

DIETIM pro *quotidie* sine auctore probato dicunt.

DISTRICTUS substantivum, id est, territum, videtur primum innotuisse per scriptores feudales & monachos. A *tractu* fortasse ductum est. Carolus Fresnius ex eo dici putat, quod dominus vasallos in territorio suo *distringere* possit. Mala, si non ridicula, notionis ratio.

DIVERSIMODE inquinate loquentes amant: malim cum Cicerone *non uno modo, alio atque alio modo*, & quæ similes sunt formulæ.

DIVISIBILIS vix probatur veteribus, qui *dividuus* ad unum omnes dicunt. Cicero de Universo cap. 7. *dividua materia*, & mox, *quod dividuum esset in corpore*. Plinius 2. cap. 67. *maria circumfusa undique dividuo globo*: & ita reliqui. Si hoc putas notari, quod jam *divisum* est, describes alterum hoc modo, *quod dividi potest*. Grammaticis tamen, & philosophis etiam *divisibilis* concessum est, ut infra notabimus in *indivisibilis*.

DIVISIM habet Guilielm. Brito 12. Philipp. v. 527. & Trismegisti versione, quæ Apulejo tribuitur, & sana lectio: nam Elmenhorstius pag. 87. uncis vocem inclusit, quæ nota corruptionis est. Tolerabilius Gellius *divise* lib. 7. cap. 2. Pro utro-

utroque antiquiores omnes dicunt *feparatio* & *feorfum*.

DOLORIFICUS & DOLOROSUS pariter a cenforibus moventur loco, quem barbarorum temporibus occupaverant. Illud volunt reddi *dolorem afferens*; hoc *mœftus*, *dolens*.

ECONTRA femibarbarum, quo non abftinuere cadentis latinitatis fcriptores, Hieronymus, Victor, Interpres Vulgatus, & horum æquales. Adi Pofteriores Curas, quibus addo aliud in Hieronymi epiftola 138. obfervatum: *Econtra in Pfalmis multorum verfuum penitus non invenitur* (διαψαλμα) vel *Selah*.*) In prifco Latino, ubi cafta & pura omnia erant, dicebatur fimpliciter *contra*, ubi Cicero pafsim; vel *e contraria parte*, ut auctor ad Herenn. lib. 1. cap. 3. vel *e contrario*, ut Salluft. Jug. 57 Columella 2. cap. 1. vel denique *contra ea*, ut Nepos Alcib. 8. Livius 21. cap. 20. & alii fcripferunt.

EFFORMARE ufus veterum non agnofcit, fed pro eo *effingere*, *exprimere*.

ELUCESCIT vulgatum nimis hoc tempore, quod Hieronymo tribuunt lexicorum conditores. Locum in Hieronymi fcriptis invenire non potui, quod non addiderunt, qua parte, aut libro. Lactantii tamen libro 7. Inftit. cap. 14. ita editores Aldus, Michael Thomafius, Ant. Thyfius, Gallæus, Th. Sparck, & recentifsimus Cantabrigienfis referunt: *cujus rei argumentum prius eft enarrandum, quo ratio elucefcat*. Verum mendofam fcripturam effe, non folum Xyfti Betuleji editio, qua *eluceat* legitur, verum etiam manufcripti codices tam Lipfienfes, quos excufsi; quam Anglicani, Cantabrigenfi

gensi nupera editione laudati, quibus singulis *eluceat* est, evincunt.

EPITOMARE ad lapsam potius, quam cadentem latinitatem pertinet, Trebellius Pollio de Zenobia: *Historiæ Alexandrinæ atque orientalis ita perita, ut eam epitomasse dicatur*. Vegetius lib. 1. cap. 8. extr. *quæ dispersa sunt, velut epitomata conscribe*. Rem ipsam eleganter Justinus Præfat. nominat *excerpere cognitione dignissima, & breve velut florum corpusculum facere*: & Eutropius Præfat. *strictim colligere*. Hinc facile judicatur de nomine EPITOMATOR.

EXCOMMUNICARE, ejicere Ecclesia, sacrorum usu prohibere, interdicere sacrorum commercio. Verbum, quod natales suos in ecclesia habuit; vid. Poster. Curas.

EXHIBITOR nostri ad literas referunt, & sæpe in commendatitiis & testimoniis ita exordiuntur: *Exhibitor harum litterarum*. Non ita usu venit antiquis loqui, vel scribere. Tullius 13. Epist. 6. *qui tibi litteras reddidit*; quod omnino elegantius est, quam Hieronymi epist. 52. extr. & 56. *portitor litterarum*, aut Paullini Nolan. epist. 1. ineunte *litterarum perlator*. Nec vero plane damnamus *exhibitoris* verbum. Certe Arnobius lib. 7. editorem muneris dixit *exhibitorem ludorum*.

EXORBITARE, de via deflectere, discedere, degenerare; Tertulliani, Augustini, Firmici, & Apollinaris exempla habent Curæ posteriores.

EXTEMPORANEUS pervulgatum, etiam Glossar. Lat. Gr. *Extemporaneum ἀμελέτητος*. Veteres autem *Extemporalis* dixere. Petronius Satyr. post prin-

principium : *ingens ſcholaſticorum turba in porticum venit, ut apparebat, ab extemporali declamatione neſcio cujus*. Suetonius Aug. cap. 84. *extemporalem facultatem* opponit *orationi meditatæ & compoſitæ*. Quinctilianus lib. 4. cap. 1. *Multum gratiæ exordio eſt, quod ab actione diverſæ partis materiam trahit, --- adeo ut etiamſi reliqua ſcripta & elaborata ſint, tamen plerumque videatur tota extemporalis actio*. & lib. 10. cap. 7. *extemporalis actio*. & eodem cap. ineunte, *ex tempore dicendi facultas*.

EXTRAORDINARIE cur nove dicam, inquit Voſſius, cum vetus ſuppetat *extra ordinem*. Cicero pro Domo cap. 8. *Cn. Pompeio plurima bella extra ordinem commiſſa*. Livius 23. cap. 47. *id modo moratus, ut conſulem percunctaretur, liceretne extra ordinem in provocantem hoſtem pugnare?* Gellius 4. cap. 10. *quem iis viſum erat, honoris gratia, extra ordinem ſententiam primum rogabant*. At *Extraordinarius* probum eſt, Ciceroni & Livio 37. cap. 56. uſurpatum.

EXTRINSECUS adjectivum, & EXTRINSECE adverbium, lutulenta ſunt, e ſcholaſticorum lacunis hauſta. De latinorum enim ſententia *Extrinſecus* adverbium eſt : pro adjectivo ipſis uſu venit *Externus*.

FACILITARE, facile, vel facilius aliquid reddere; barbarum.

FILIALIS qui veterum dixerit, neſcire me fateor. Lexica nihil habent, nec memini in claſſicis obſervari. Subſtituo itaque, dum certiora afferentur, *quod filii eſt, quod filium decet*. Quem vulgo filialem amorem dicunt, *pietas* pure Latinis

nis est. Plinius lib. 10. epist. 1. ad Trajanum: *Tua quidem pietas, imperator sanctissime, optaverat, ut quam tardissime succederes patri*.

FINALITER Vossius damnat, nec injuste, cum meliora non desint *Denique*, *Tandem*, *Novissime*. Neque adjectivum FINALIS apud alios, quam philosophos & jurisconsultos, facile invenias. Papinianus lege 11. finium regund. *in finalibus quæstionibus auctoritas sequenda est*. Rarius alii, atque hi etiam posterioris ætatis, habent. Alcimus Avitus lib. 11. v. 369. excidium Sodomæ & Gomorrhæ vocat *finale malum*.

FIXE, acriter, acri animo & intento. Vossius & Borrich.

FLAVEDO, flavus color, effictum ad formam *albedo*, *nigredo*, licet nec ipsa sint probatissima.

FORPEX Grammaticos quosdam patronos habet, ut Isidorum Orig. 20. cap. 12. qui inter *forficem* & *forpicem* distingui vult; sed veteres, quidquid hujus generis erat, *forficem* adpellabant. Columella 12. cap. 47. *vitiosa uvæ grana forficibus amputant*. Calpurnius Eclog. v. *forfice læsa cutis*. Plinius 25. cap. v. *incisum forficulis cribrant*.

FORTALITIUM novum vocabulum; veteribus est *castellum*, *munimentum*, *propugnaculum*.

FORTIFICARE, munire.

FRONTISPICIUM, pars anterior, ædium præsertim, *der furder Giebel*. Clariss. vir nobisque amicissimus G. M. Konig. adcurate: *Apud recentiores crebro occurrit: veterum nemo, quod ego sciam, id usurpat*. Palladius pro eo *frontem* posuit libro 1. cap. 8. extr.

FRU-

FRUCTIFICO. Displicet Vossio, Borrichio & aliis sermonis purgatoribus. Vulgatus interpres pro Gr. καρποφορεῖν posuit, unde ad ecclesiasticos scriptores manavit. Sedulius principio libri tertii de Christo vera vite, *omnia fructificans*. Aliis rarus admodum est hujus verbi usus. Calpurnius Eclog. 4. v. 90. *In quibus montibus augustos visura triumphos laurus fructificat*. Ceteris id est *fructum ferre*: & prima editione Calpurnii *fructiferant* Romæ 1471. expressum est.

FRUSTRANEUS, hoc est irritus, supervacuus, vulgare nimis & tritum: sed quo auctore vel mediocriter probato defendi possit, non est perspicuum. *Frustratorius* est Afrorum, Tertulliani de Anima cap. 47. & Arnobii lib. 7. p. 219.

FUNDAMENTALIS antiquo fundamento carere mihi videtur: at vergente ævo irrepsisse, Sidonii *fundamentaliter*, quod exstat lib. III. Epist. 8. probare potest. Rectius dices *solidus*, *solido fundamento impositus*, aut cum Tacito 4. Annal. cap. 62. *firmis nexibus superstructus*.

FUSIM qui veterum dixerit pro *fuse*, *sparsim*, non apparet.

GLORIFICO in ecclesia natum. Rejicitur a Vossio & Borrichio, aliisque censoribus Latini sermonis.

GRATANTER. Non satis Latine & eleganter, Vossio censente. Capitolini, Trebellii, Marcellini verba, quibus hoc Adverbium admixtum est, posterioribus Curis exhibuimus. Nunc addimus Cassiodorum lib. 5. epist. 15. *Exercet profecto, quod nos gratanter æstimat accipere*. Tu præferas *lubenter*, *cum voluptate*, aut his similia.

GRA-

GRATITUDO ejusdem monetæ est, cujus fuit *certitudo*, *aptitudo*. Hodie optimi viri non erubescunt hac voce: veteribus vel plebeja fuit, quod e Seneca & Valerio Maximo apparet, qui de re ipsa copiose scribentes ne semel quidem vocabulo usi sunt, sed *gratum animum grati animi significationem*, *memoriam beneficiorum*, *memorem beneficii animum*, & cetera generis ejusdem adpellaverunt. Nec lemma seu titulus Capiti præfixus apud Valerium, tueri hoc nomen potest. Variant enim mss. libri & Brandenburgicus codex habet *De gratis*, *De ingratis*, ubi vulgo legitur *De gratitudine*, *De ingratitudine*. Unde clar. Jo. Vorstius existimat, non a Maximo hæc lemmata esse, sed a grammatico quodam superaddita. Dixi, fuisse forsan plebejum verbum. Nam Cælius Apicius, scriptor plebejus & culinarius Trajani ævo, lib. III. cap. 4. dixit, quanquam significatu alio, *Cucumeres rasos ex liquamine sive œnogaro — gratitudine teneriores senties*.

GRAVAMEN, sive molestiam intelligas, sive querelam, non valde probatur. Priori notione usus est Cassiodorus 9. Epist. 11. *Hominis vultus hilaritate decoratur, si visceribus sanis gravamen nullius sentiat læsionis*: posteriori, qua hodierno die in omnium ore est, juris interpretibus vel originem debet, vel usum frequentiorem. Car. du Fresne non alium auctorem laudat, quam Matthæum Westmonasteriensem.

GROSSUS adjectivum ex *crassus* postrema Latinitate factum. Sulpicius Severus 1. Dial. cap. 21. habet *vestem grossiorem* & Augustinus 4. adv. Jul. cap. 13. *sensu grossiores*. GROSSITUDO tribui-

tur Solino cap. de Æthiopia, ubi Salmasius, sine dubio MSS. libris usus, *crassitudo* edidit.

HEBDOMADATIM, quavis hebdomade.

*HÆREDITARE. Ita sæpe loquitur Vulgatus Scripturæ interpres: etiam ecclesiæ doctores, præsertim huic interpreti æquales, vel posteriores. Quod autem hoc verbo semibarbari significant, id diverso modo enuntiarunt veteres, v. g. *hæreditatem adire* Cic. Phil. 11. cap. 10. *hæreditatem cernere* lib. 9. Epist. 4. *hæreditatem obtinere* 13. Epist. 29. *in partem hæreditatis vocari* pro Cæcin. cap. 4. *hæreditates consequi* Nepos Attic. 21. *hæreditate relicta domus ab avunculo*, ibidem cap. 13. Immo ipse Tertullianus, artifex cetera ecclesiasticæ Latinitatis, eleganter de Resurr. carn. cap. 48. *caro & sanguis regnum Dei hæreditate possidere non possunt*. & de Pudic. cap. 17. *regnum Dei non sunt consecuturi hæreditate*.

HOMAGIUM, HOMINIUM, barbarica vocabula, in re publica seu civili tolerantur, ab elegantiore stilo jubentur abesse. Andr. Schottus *clientela* idem significari existimat, quod Vossius etiam se malle profitetur. Cetera sicut non unius generis est hominium, ita nec uno modo describi illud latine poterit.

HUMILIARE. Hoc quoque verbum in ecclesiasticis pono. Passim habet Scripturæ interpres: etiam aliis, sed Christianis, valde usitatum est, v. g. Salvian. lib. 11. *Deus non nunquam finit pro peccatis nostris humiliari*. Sed hæc nota sunt. An Classicorum etiam hoc verbum sit, in controversiam venit. Ajunt clarissimi viri in auctis Latinæ Linguæ Thesauris: etiam signato loco *humi-*

miliata animalia ex Cicerone oftendunt. Verum impofuit illis, ut puto, Calepini, vel interpolatoris, ofcitatio, qui negligenter produxerat Ciceronis verba ex II. Nat. Deor. 47. *alia animalia humiliata ut cibum terreftrem roftris facile contingant*. Etenim omnes libri, quos infpicere contigit, Aldi, Sturmii, Godofredi, Gruteri, aliorumque, hæc verba ita referunt: *Atque etiam aliorum ea eft humilitas, ut cibum, terreftrem roftris facile contigant*. Injuriam ergo Ciceroni faciunt, qui ipfi hanc femibarbaram vocem adjudicant. Quæris quid Latine velimus fuffici? Audi Ciceronem I. Offic. cap. 26. *Quanto fuperiores fumus, tanto nos fubmiffius geramus*: & in Lælio cap. 20. *qui fuperiores funt fubmittere fe debent*. Et hæc pro translata hujus verbi fignificatione, quæ in facris libris primas partes tenet: propriam qui latine reddas, Tulliana verba modo reftituta docuerunt.

JEJUNARE. Neque hoc verbum extra ecclefiam reperitur. Vide Tertulliani, & Prudentii teftimonia in Curis Secundis. Licet enim Arnobius lib. 5. ad Eleufinia facra referat, cujus verba ibidem recitavimus: per id tamen e cenfu ecclefiafticorum non eximitur, quia Eleufine locuti funt Græce, Latinam autem interpretationem de fuo Arnobius, Chriftianus homo, addidit. Pro hoc verbo Nepos Attic. cap. 22. eleganter dixit *cibo fe abftinere*.

IGNORANTER. Non placet doctioribus, qui præferunt *Infcienter*, *per ignorantiam*.

ILLEGITIMUS. Fallunt & falluntur, qui hanc vocem ex Valerio Maximo defendunt. Editores

quidem nostro sæculo lib. II. cap. I. *illegitimæ intemperantiæ signum* commemorant, sed falso. Nam tum manu scripti libri, ut Jo. Vorstius de Brandeburgicis testis est, tum ab hinc sæculo & retro excusi, ut Aldinus, & Venetus cum Olivarii commentariis 1491. & Lipsiensis 1512. & Lugdunensis 1556. quibus consentit a Jo. Vorstio nuper emendatus, constantissime tradunt *legitimæ*, non *illegitimæ*. Verba hæc sunt de iteratis nuptiis: *multorum matrimoniorum experientiam quasi legitimæ cujusdam intemperantiæ signum esse credentes*. Si supponas, *illegitimæ*, falsum dixit Valerius, quia Romanorum legibus secundæ nuptiæ erant licitæ & concessæ. Alia exempla, præter hoc dubium, seu falsum potius, qui attulerit, ego quidem novi neminem. Præstat ergo circumscribere, quam sine auctoritate loqui, exemplo Plinii, qui lib. I. epist. 28. *minime legitimis sumtibus pecunias erogare* dixit.

IMMEDIATUS & IMMEDIATE Latina non sunt, in quorum locum sufficies *proximus*, *proxime*, *nullo interveniente*, *sine interventu alius*.

IMMORIGER seu IMMORIGERUS citra consensum antiquitatis componitur. Malim *male morigerus*, *non obediens*, sicut Apulejus lib. II. *minus morigeros* dixit.

IMPERTINENS, neque hæc antiqua compositio. Latine, *ad causam non pertinens*: *extra causam hoc dicitur*. Sic Seneca epist. 113 *nihil ad rem pertinet*. Ammianus 28. cap. 57. *nihil ad rem pertinentia*.

IMPŒNITENS, IMPŒNITENTIA ecclesiæ vocabula,

la, sed minus Latina. Classicis *impius*, *improbus*, *impietas* fere idem sonant.

IMPORTANTIA, momentum, pondus.

IMPRÆGNARE, hoc est *gravidam reddere*, *implere*, Vossio deculpatum verbum, etiam Olao Borrichio. Nec alii, quam barbari ævi scriptores eo usi sunt. Gulielm. Brito Philipp. 7. *v.* 606.

Et jam finis erat hiemis tellusque calore
Imprægnata novo flores gignebat & herbas.

INADVERTENTIA barbari: Latine docti *inconsiderantia* dicunt. Suetonius Claud. cap. 39. *Inter cetera in eo mirati sunt homines & oblivionem & inconsiderantiam.* Idem vocabulum etiam Ciceroni vindicant Nizolius, Rob. Stephanus, & Lambinus ex III. Quint. Frat. epist. 9. ubi cusi & manu exarati libri *consideratiam* habent, quamvis, ut videtur, repugnante sensu. Loquitur enim de immodico Milonis sumtu, quem in ludorum apparatu fecerat. *cujus*, inquit, *in hoc uno considerantiam* (inconsiderantiam) *& ego substinebo, ut potero, & tu, ut possis, est tuorum nervorum.*

INCERTITUDO barbarum, ut *Certitudo*. Classici scriptores *incertum*, & Plur. *incerta*. Sic Justinus lib. 38. cap. 1. *incertum belli*: Tacitus An. 3. cap. 54. *incertum maris & tempestatum*: Apulejus 4. Metam. *sub incerto salutis*: Livius lib. 30. cap. 15. & Plinius 3. epist. 19. *incerta fortunæ*: & eodem libro Livius cap. 30. *incerta casuum*: iterum Tacitus Hist. 2. cap. 77. *præliorum incerta*. Papinianus lege 11. de Bon. poss. secundum tab. propter *incertum conditionis*.

INCESSABILIS, continuus, non intermissus. Oro-

ſius lib. 7. cap. 1. *Inceſſabilibus cladibus nullus finis, nulla requies fuit*. Hieronym. epiſt. 58, *inceſſabilis inimicus*. Hiſce antiquiores de hac voce non cognovi. Nolim ergo auctoritatem non ſatis confirmatam ſequi.

INCESSABILITER & INCESSANTER Adverbiorum, eadem aut deterior eſt ratio, quam fuit Adjectivi. Salvianus lib. 6. *mala inceſſabiliter malis addimus*. Sidonius Apoll. 8. epiſt. 11. *Legebat inceſſanter auctores, cum reverentia antiquos, ſine invidia recentes*. Zeno imperator lege 10. C. de Aquæductu, *excubiis aquæ cuſtodiendæ inceſſanter inhæreant*. Malim *ſine mora*, *ſine intermiſſione*.

INCIDENTER tuto non dicitur: tutius *obiter*, *in tranſcurſu*, aut Græce *ἐν παρόδῳ*.

INCONSIDERATIO cum Voſsio Borrichius condemnat, nec invenio majorem, quam Salviani auctoritatem, qui prope finem lib. 1. de Gub. Dei ſcripſit, *qui ſola mentis inconſideratione peccaſſent*. Sed ipſe brevi intervallo ſubjecit, *quorum inconſiderantia quodammodo Deum tetigit*. Hoc certe præſtat, quod ſupra in *Inadvertentia* Suetonii, ſi non ipſius Ciceronis, ſuffragio vox *inconſiderantia* approbata fuit. At *inconſideratus*, & Adv. *inconſiderate*, bona ſunt & Tulliana.

INCORRIGIBILIS, cujus corrigendi ſpes nulla ſupereſt, aut uno verbo, *inemendabilis*, quod Senecæ eſt 3. de Ira cap. 41. & Quinctiliani lib. 1. extr. Hujuſmodi hominem Mettium Fuffetum Livius eleganter lib. 1. cap. 28. deſcribit: *nunc quoniam tuum inſanabile ingenium eſt*. Barbarum autem uſurpavit Alb. Aquenſis lib. 1. cap. 11. *pedeſtre vulgus, rebelle & incorrigibile*.

IN-

Incredulitas ecclesiastica notione satis notum vocabulum, quo fidei salutaris absentiam significant. Præter id significatione propria reperiri dicitur lege 29. D. ad Leg. Jul. de Adult. Verum libri meliores habent *incredibilitas*, quod aptius est, licet æque insolens, ac ipsum *incredulitas*.

Incurabilis. Prosper Aquitanicus lib. 1. cap. 25. dixit *infirmitates incurabiles*, & Theodorus Medicus Log. 2. cap. 20. *phthisin incurabilem*: antiquiores autem *desperatus*, *insanabilis*: Plinius lib. 5. epist. 9. *morbus inexplicabilis*.

Indisciplinatus Vulgatus Interpretes octies habet: veteres Latini ne semel quidem. Nec simplex *Disciplinatus* valde placet: quo Tertullianus de Fuga in Persecut. cap. 1. usus est, *fides*, inquit, *disciplinatior in jejuniis*.

Indivisibilis. Diomedes, vetus grammaticus, lib. 2. cap. de Littera: *Elementum minima vis, & indivisibilis materia vocis articulatæ*. Philosophis & grammaticis hæc vox relinqui potest: cum purioribus pure dicendum *individuus*. Cicero 1. Fin. cap. 6. *Ille* (Democritus) *atomos, quas adpellat, id est, corpora individua, propter soliditatem censet in infinito inani ferri*.

Ineptitudo Cæcilius apud Nonium dixit, sed pro *ineptiis*. Verba sunt: *Qui homo ineptitudinis cumulatus, cultum oblitus es*. Hac notione vox in obsoletis ponitur: altera, pro *inhabili* cujusdam *indole*, in barbarismis.

Infernus substantive, non esse, nisi ecclesiasticum verbum, Curis Secundis probavimus. Varronis testimonium, quod summi viri. Buchnerus & Borrichius laudabant, suspectum, immo falsum es-

ſe; Obſequentis autem dubium, ibidem copioſe demonſtratum fuit. Cum extra cauſam eccleſiæ verſamur, *inferos*, *infera*, *Orcum*, pari verborum vi adpellamus. INFERNUS enim Latinis eſt Adjectivum.

INFERNALIS adjectivum Chriſtiani fere formant ab *Infernus* ſubſtantivo ut ſit idem quod *Stygius*. Prudentius Hamartig. *v.* 856.

- - - piceaſque bitumine foſſas
Infernalis aquæ furvo ſubfodit Averno

Quod ſi Subſt. *Infernus* ſuſpectum eſt, an forſan ab adjectivo Latine formatur? Non deſunt exempla, ut ab Æquus *æqualis*, ab Æternus *æternalis*, de quo ſupra dictum, quod etiam in veteri cippo obſervatur hoc modo:

SOMNO ÆTERNALE.

Vide inſcriptiones Reineſ. p. *649*. Sic a Perpetuus *perpetualis*, quo Quinctilianus 2. cap. 13. καθολικα interpretatur, ita tamen novitatem vocis excuſans: *ut dicamus*, *quomodo poſſumus*; quod verbum etiam Fulgentius lib. 1. Mythol. cap. 1. & 27. uſurpavit. Sed cum Adjectiva *Æternus*, *Infernus*, *Perpetuus* elegantia & probatiſsima ſint, æquo animo credit illis novis, qui caſti ſermonis ſtudioſus eſt. De *æqualis* diſpar ratio.

INFIDELITER, mala fide.

INFINITIES, infinite.

INFIRMITER. Sæpe laudati caſtigatores ſtili Borrichius atque Voſsius, obeliſco notant. Attamen Arnobius lib. 7. haud procul a fine ſcripſit: *quam infirmiter invalideque dicatur, ipſa rerum inæqualitas indicabit*: quod in obſcuris relinquo, dum major probatioris ſcriptoris lux accedat. Uſu firma-

firmatum est *infirme*, quod ipse Cicero 15. epist. 1. scripsit, *socios infirme animatos esse*. Alterum *invalide*, quod adjungebat Arnobius, æque ignotum Lexicorum architectis, minus tamen, quam illud, dubitandum est.

INFLUXUS, pro stellarum vi & tactu, vix alium auctorem habet, quum Julium Firmicum, lib. 1. Astrol. cap. 1. dicit, *ex solis stellarum influxibus pendere*, quod perinde novum videtur, atque Macrobii illud 1. Somn. cap. 12. *priusquam materialis influxio in corpus venientes animas ebriaret*. Tulliana hujus materiæ sunt 2. Divin. cap. 46. *Ex quo intelligitur, plus terrarum situs, quam lunæ tactus, ad nascendum valere*: cap. 47. *Etiamne urbis natalis dies ad vim stellarum & lunæ pertinebat?* & 2. Nat. Deor. cap. 15. *Solis candor illustrior, quam ullus ignis, quippe qui immenso mundo tam longe lateque colluceat: & is ejus tactus est, non ut tepefaciat solum, sed sæpe comburat*. Veteres ne quidem in notione primigenia pro illapsu fluviorum in mare aut lacum vocabulum *influxus* agnoverunt.

INGRATITUDO, pro vitio ingrati animi, priscis Latinis ingrata vox fuit, quam Cicero ita horruit, ut Græce rem exprimere, quam verbo uti non satis Latino, maluerit. Nam lib. 9. Attic. epist. 7. ait: *ita meruisse illum de me puto, ut. αχαριςιας crimen subire non audeam*. Latine circumscribendum est. Livius lib. 36. cap. 20. *castigati tantum verbis Bœoti ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos*. Primus qui usus sit hoc vocabulo, obscurum: nec tamen antiquior nobis observatus, quam Julius Firmi-

micus fuit, cujus hæc sunt verba lib. 5. Astrol. cap. 1. *multos fovendo suscipiet, ac multis vitæ alimenta præstabit, sed erunt circa ipsum ingratitudinis vitio inquinati*. Succedit Cassiodorus, scriptor duobus sæculis posterior Firmico. Is lib. 5. epist. 8. ait, *sine ingratitudinis nævo delegata explicabili procurare consilio*, quanquam de sensu Cassiodori dubitari potest, an notam seu crimen ingrati animi intellexerit. Certe lib. 1. epist. 30. hoc ipso vocabulo aliter usus est.

INHONORARE, hoc est Dedecorare. Sanum est *inhonoratus*. Cicero extremo 3. Tusc. *vita inhonorata & ingloria*: Sueton. Claud. 11. *inhonoratum & sine grata mentione dimisit*. At verbo vix quisquam usus est, quoad linguæ integritas sua stetit. Fulbertus demum epist. 99. *Contemnis Deum, sanctos inhonoras, res Ecclesiæ invadis & aufers*. Hinc loco illud Vossius & Borrichius moverunt, suffecto antiquiore, ut credunt, *inhonestare*. Nam Ovidius 4. Trist. eleg. 8.

Ne cadat, & multas palmas inhonestet adeptas.

At Heinsius propter hoc ipsum verbum (nam alterum *adeptas* putat sanari posse) censet hunc versum cum sequente pentametro ex iis esse, quos inculcarunt homines male feriati. Utrumque ergo suspectum est, etiam tertium *Dehonorare*. Salvianus lib. 4. Avar. p. 106. *filios religiosos bono a vobis animo dehonorari adseveratis*.

INJURIARE, injuriam facere, inferre. Borrichius aliquid præsidii ponit in loco Senecæ de Const. Sapient. cap. 9. *Omne fortuitum circa nos sævit & injuriatur*. Verum in mss. libris non illud *inju-*

juriatur, quod frustra laudant Lexica, conspicitur, sed aliæ litteræ mostruose confluentes, unde Lipsius *etiam injuria*; Gronovius *& injuria igitur*, enthymematis forma, conjecturat.

INOBEDIENS dixit Cassiodorus 2. epist. 14. & Vulgatus Scripturæ interpretes sæpenumero: INOBEDIENTIA ejusdem interpretis est, & Hieronymi, & Orosii ac æqualium: vide. Posteriores Curas. Vossius in horum locum cooptat negantes περιφράσεις *non obediens*, *non obedientis culpa*. Plinius Panegyr. cap. 18. *contumaciam & dedignationem parendi* dixit. Adjectium etiam cum Seneca Trag. *inobsequens* nominabis. Ita enim Hippolyt. act. 4. v. 1068.

Inobsequens protinus frenis equi
Rapuere currum.

Et cum Casu, *inobsequens arti*, alter Seneca extrema præfatione libri 1. Quæst. Nat.

INSIGNIUM pro *insigne*, *signum*. Unde barbarus Ablativus est *insigniis*, quo se docti quoque viri contaminant. At omnes antiqui *insignibus* flectunt. Sallustius Catil. cap. 35. *cum imperii insignibus*. Cicero 4. Catil. cap. 11. *pro triumpho ceterisque laudis insignibus*. Livius lib. 38. cap. 18. *cum insignibus suis*. Minucius Felix Octavio: *propriis adpellationum insignibus multitudo dirimenda est*.

INSOLITE, insolenter. In partes vocatur Gellius in plerisque Lexicis: etiam Stephani, seu Romano Foro, quasi ille lib. 1. cap. 2. scripserit, *intempestive ac insolite disserebat*. At libri correctissimi quique, etiam Mosellani, habent *insubite*; non *insolite*, quod etiam Vossius & Borrichius eliminaverunt. Non minus insolens est simplex *solite*, quod

quod habet Fulgentius Myth. lib. 1. cap. 11.

INSUFFICIENTER, nimis parce, exigue. Tertulliani lib. 1. ad Uxor. cap. 4. est substantivum *insufficientia*. unde mitius censetur de adjectivo *insufficiens*, quod æque ignorant Lexica. At vero de *Sufficienter* non dubitatur. Palladius lib. 1. cap. 25. *Nucem perforari jubent: paleas & ceram cum sulphure sufficienter includi*. Ulpianus enim lege Sed si quis, §. 2. *Sufficienter alere & vestiri debet*.

INTERLUDIUM, ludi interpositi, vox non inepte formata, quam ideo allatam volui, ut dispiciant, quibus vacat, an majore auctoritate, quam Anastasii Bibliothecarii (quanquam hujus quoque scriptura variat) cui in Gloss. Freheriano tribuitur, defendi possit. Vulgare *Interscenium* nititur analogia *Postscenii*, ex Græco & Latino mixti, quo Lucretius lib. IV. v. 1179. usus est, dum *vitæ postscenia* eleganti translatione adpellavit actiones quas celant homines.

INTERTEXERE, intexere. Voss. & Borrich.

INTRINSECUS adjectivum & INTRINSECE adverbium eodem loco sunt, quo *Extrinsecus* adject. & *Extrinsece* adverb. de quibus supra actum est. Quid multa? *Intrinsecus* est adverbium: pro adjectivo fiat *internus*, *intimus*, aut simile.

INVIOLABILITER non dicitur, sed *inviolate*. Ita enim Cicero Senect. cap. 22. *memoriam nostri pie inviolateque servabitis*. Adjectivum *Inviolabilis* improbare nefas est. Silius lib. XVI. v. 16.

. . . *Velut inviolabile telis*
Servabant sacrumque caput.

INVISIBILIS Philosophica potius, quam antique lati-

latina vox. Cicero de Univerf. cap. 8. *animus oculorum effugit obtutum*. Gifanius obferv. p. 23. tradit eleganter *cacum* adpellari, quod vulgus *invifibile* vocat. Cic. II. de Orat. cap. 85. *res cæcas & ab adfpectus judicio remotas*. Qui *invifibilis* in ufum receperunt, curis pofter. nominatim laudati funt, Arnobius nempe, Lactantius, Prudentius, Macrobius, fcriptores minime barbari, nec tamen cum primis conferendi, quos Auguftus, aut huic proxima ætas tulerat. Adverbium INVISIBILITER minus fe probat, quam adjecti um.

IRRECONCILIABILIS. implicabilis, inexpiabilis. Cicero in Pifonem cap. 33. *fi afpernaretur amicitiam meam, fe feque mihi implacabilem inexpiabilemque praberet*. Ita Sturmius: at Godofredus & Gruterus pro *inexpiabilem* legunt *inexplicabilem*. Alibi tamen *Inexpiabilis* etiam Cicero dixit.

IRREGULARITAS. Vofsius folum fubftanti um damnavit, adjectivum non attigit; fed & hujus forfan, & adverbii inde deducti, aliquis defiderabit auctoritatem. Guil. Tyrius lib. XIII. cap. 24. *irregularis ventorum concurfus*. Barthius in commentario *ἀνενδοτω* exponit *i ufitatus*, fed quid cenfeat de phrafi, verbo *inepte* notat, quod unum fubjecit.

IRREMISSIBILIS, cui nunquam condonabitur.

IURAMENTUM cadentis latinitatis eft. In Foro Rom. & Senecæ & Ulpiano tribuitur. Prius falfum, pofterius fufpectum effe Critici oftenderunt. Nam in Senecæ lib. II. Clem. cap 1. non *juramentum faciant*, fed vel *jurent*, vel *jurarent* legunt Muretus, Lipfius, Gronovius, quorum commentaria confulas. Lege 34. § 5. Dig. de jurejuran-

jurando hæc exſtant : *Si de qualitate juramenti fuerit inter partes dubitatum*: verum quia tum hoc ipſo , tum aliis locis veteres juriſconſulti conſtanter *jusjurandum* vocant , vocem *juramenti* Tribonianiſmum eſſe credunt doctiores , ſeu ex ſuæ ætatis conſuetudine purioribus Ulpiani verbis a Triboniano inſertam . Vix ergo auctoritas major ſupererit , quam Ammiani , Hieronymi , Sulp. Severi, quorum verba Secundis Curis produximus . Et ipſe Hieronymus , quaſi horreret novum , vetus *jusjurandum* crebrius uſurpavit , ut vel ex una ſententia Commentarii in Ierem. IV liquidum eſt : *Vivit Dominus : in Teſtamento Veteri jusjurandum eſt ad condemnationem mortuorum , per quos jurat omnis idololatra . Simulque animadvertendum , quod jusjurandum hos habeat comites , veritatem , judicium atque juſtitiam , Si iſta defuerint , nequaquam erit juramentum , ſed perjurium .* Ergo Ciceronis & omnium antiquorum *jusjurandum* verbo non antiquiſsimo præferendum eſt .

LEGALITER , id eſt , ſecundum legem . Semibarbaro ævo Caſsiodorus lib. V. epiſt. 14. ſcripſit , *quidquid ſuper hac parte inique geſtum eſſe cognoverit , amotis dilationibus legaliter ordinabit .*

LIGA , fœdus , fœderatio , Italico-Gallicum.

LONGANIMUS a Theologis introductum , ut exprimeretur μακρόθυμος . Iſidorus lib. X. Orig. habet *Longanimis* . Par ratio eſt inde deducti *Longanimitas* . Veteres aliter . Cicero poſt Red. c. 9. *in ulciſcendo remiſſior* . Val. Max. lib. I. cap. 1. *lento gradu ad vindictam procedens* . Ovidius Heroid. XVI. v. 249. *lentus in ira* : & ep. 3. v. 22. *ira lenta* .

LU-

LUBRICITAS sine exemplo dicitur. Veteres latini hoc modo: Plin. 3. epist. 111. *in hoc lubrico ætatis*. Tacitus 14 cap. 56. *lubricum adolescentiæ*: & Annal. 1. cap. 65. *equi lubrico paludum lapsantes*. Idem Hist. 2 cap. 88. *ubi lubrico viæ procidissent*. Modestinus lege 7. Ad legem Juliam Majest. *nec lubricum linguæ ad pœnam facile trahendum est*.

MAGNALIA. Borrichius in Indice Prosodiæ: *Magnalia vox parum Latina est*. Vulgatus Interpres Act. 2. 11. usus fuit.

MAGNANIMITER, magno fortique animo.

MASTICARE non antiquissimi usus. Macer poeta de Re Herbaria carmine 71.

Istud si patiens jejuno masticet ore.

Compositum idem habet carm. 14.

. . . *Si quis commasticet illam*.

Malim cum antiquis *manducare*, *commanducare*. Seneca epist. 95. de cibis delicatioribus: *exspecto jam, ut manducata ponantur*. Scribonius Largus compos. 55. *Commanducare proderit herbam rhododaphnen, & salivam dolentibus* (dentes intelligit) *trajicere*. Idem compos. 53. *Cum dolor* (dentium) *urgebit, varie sedandus est, partim collutione quorumdam, partim commanducatione, nonnunquam suffitione aut impositione quorumdam*. Jo. Rhodius in Lex. Scriboniano: *Commanducatio, vulgo Masticatio*.

MATRICULA. Vegetius lib. 1. cap. 26. *Tirones secundum matriculæ ordinem in aciem dirigendi*. Adnotavit Stewechius: *pro Matricula Latinissimi dixere fere Album*. Occurrit etiam in Codice Justinianeo; vide cur. post.

MA-

MAXIMA Subst. in Topicis : præstat *canon*, *axioma*, *regula*.

MEDIATOR extra sacrum usum, qui de Christo μεσιτη est, non concessum purioris stili amantibus, qui *conciliatoris* vocabulum cum Nepote Attic. cap. 12. malunt : aut cum Cicerone ex lib. I. ad Att. epist. 12. *pacificatorem* nominant, & officium ejus ex X. Fam. epist. 27. describunt, *se in pacificationem interponere*. Interdum *deprecator* idem est. Cæsar lib. 6. cap. 4. *usi deprecatoribus*. Cicero pro Sext. cap. 12. *deprecatores salutis meæ*. Eleganter quoque Tertullianus Resurr. Carn. cap. 5.. de Christo μεσιτη : *Hic sequester Dei atque hominum*.

MELIORARE, hoc est, *facere meliorem*, *in melius referre*, postremis scriptoribus crebro usurpatum. Tamen etiam Ulpiano vindicatur. Lege 13. §. 5. de usufructu & quemadmodum *ei permittitur meliorare proprietatem*.

MENSURARE. Vegetius lib. I. cap. 25. *fossa mensuratur*. Inde *mensurabilis* Prudent. Apotheos. v. 884. *immensurabilis* Salvian. de Avaritia lib. II. p. 54. (ed. Rittershus.) Purius *metiri*, *metari*, *cujus non est mensura*.

MERIDIONALIS Gellio tribuitur lib. II. cap. 22. sed male, & emendavit ex manuscripto Salmasius *meridialem ventum* : addiditque in Exerc. Plin. p. 1148. *Vix puto dictionem esse Latinam Meridionale. Nec enim Meridio dicitur, ut Septentrio*. Livius lib. 38. cap. 20. *meridianus* substituit, *meridiana* dicens *regione*, *auf der Mittagsseiten*. Firmicus tamen II. Astrol. cap. 12. *signum medionale* scripsit, nisi & hæc male sana scriptura est.

MI-

Ministerialis, minister, ministra, ministrator, administer.

Miraculosus ignotum veteribus, qui dicunt *mirabilis*, *mirandus*, *prodigiosus*.

Modernus Barthio judice ad Brit. p. 595. *barbara vox*. Nec audita, priusquam barbari Italiam occuparunt. Cassiodorus Præfat. Orthogr. *moderni cum rectius æstimarunt*. Jornandes Succeff. Regn. cap. 91. *modernus imperator*. Latina *hodiernus*, *recentior*, *nostri temporis*.

Monoculus ex utraque lingua mixtum. Rectius Plautus Curcul. act. III. sc. I. *unoculus*: & Solin. cap. 25. (al. 15.) *unocula gens*: & Gellius III. cap. II. ex Accio, *Cyclops unoculus fuit*.

Momentaliter. Fulgentius Myth. II. III. *Iris ornatus varios pigens arcuato curvamine momentaliter refugit*, hoc est uno momento temporis. Et cap. 4. *libido libet momentaliter, & fugit perenniter*. Cicero contra *puncto temporis*, Catil. 4. cap. 4. Nec *Momentaneus*, quod Tertulliani est Resurr. cap. 42. & ejusdem Fulgentii lib. II. Myth. cap. se probat Vossio: Borrichius tamen ex veteri Inscriptione conatur stabilire.

Mortificare Vulgati Scripturæ interpretis & ecclesiasticorum.

Multoties. Aldus, & æqualis ei Scheferus, & Frobenius, Livium excudentes, in Epitoma 57. expresserunt: *multoties contra ostium eruptiones feliciter pugnavit*. Inde in Lexica irrepsit, & quidem, quod in nonnullis observo, sub Livii auctoritate gloriosa, cum tamen epitomæ illæ Hadriani ævo superadditæ sint. Sigonius jam pri-

dem annotavit: *Vet. lib. Sape adversus irruptiones hostium*; quod *Sæpe* pro *multoties* etiam Gruterus & Gronovii retinuerunt. Legitur tamen *multoties* in Iustiniani Novellæ 29. præfatiuncula Latina. Quod ergo alia auctoritas allata non fuit, abstinemus hac voce, pro eaque dicimus *sæpe*, *sæpenumero*, & quæ his æqualia sunt.

NECESSITARE philosophorum est, v. g. *astra inclinant, non necessitant*. Latinis placet *cogere*, *necessitatem afferre*. Cæsar. III. Civil. cap. 77. *imponere necessitatem dimicandi*.

NEUTRALES. Vide infra in classe Notionum peregrinarum.

NOTORIE, manifeste, aperte. Ipsum Adjectivum *Notorius* est Juris potius, quam puræ & antiquæ Latinitatis vocabulum. Vid. Casaub. in Treb. Pollionis Claudium cap. 17.

NOVERCARI, id est novercæ more agere, adversari. Sidonius Apollinaris lib. 7. epist. 14. nove: *quorum imbecillitati quodammodo novercatur*.

NULLATENUS exstat apud Fulgentium Mythol. Præfat. lib. II. & Cassiodorum sæpe. Etiam Lege 16. Cod. de testam. mil. Anastasius imperator: *nullatenus juris militaris habere facultatem decernimus*. Puriores omnes *neutiquam*, *nequaquam*, *nulla ratione*.

NUNTIUM substantive, quemadmodum Servius in Æn. 7. v. 456. scripsit, *quod nuntiatur, licet Neutro dicatur, tamen invenitur etiam Masculino*. Immo semper Masculino, v. g. Curt. III. cap. 7. *latus nuntius affertur*; nec pro Neutro ad-

adhuc exemplum allatum est, quod clare & perspicue illud demonstraret.

NUSPIAM pro *Nusquam* novum & ad solam analogiam variatæ formæ *usquam* & *uspiam* videtur fictum. Scioppius contra Voss. num. 30. *Miror*, inquit, *quo auctore dicat Vossius* : NUSPIAM LEGITUR, NUSPIAM EXTAT : *Vereor ne ipsum Nuspiam exstet nusquam*. Ex Gellio autem fortasse *nuspiam* probatur. H. Stephanus olim, & nuper Oiselius atque Thysius lib. 5. cap. 4. ediderunt; *Librarius in quodvis pignus vacabat, ni in una nuspiam littera delictum esset*. Sed res incerta est, Nam P. Mosellani 1533. & Lugdunensis editio 1565. exhibent; *si in una uspiam littera delictum esset*. Gronovius pater ad h. l. *Illud* NUSPIAM *meliori ætate sermonis Latini nusquam; nec Gellium id delicare voluisse credibile est*.

OBVIARE, ut *Deviare* cadentis Latinitatis verbum. Usi sunt eo Macrobius, Vegetius, Hieronymus, Mamertus, ut in Cur. Posterior. notatum fuit. Bedam addo lib. III. cap. 22. Hist. Angl. *obviavit ei antistes*. Sallustianum testimonium ex Jugurth. cap. 5. dudum a doctis refutatum fuit, quia meliores libri habent *obviam itum est*, non *obviatum*. Alii etiam omnes purioris ævi *obviam ire* dicunt.

OCULARITER est ex Latinitate Sidonii Apollinaris. Melius *luculenter*, *ipso intuitu*, *oculorum judicio*.

OSCITANTIA sine auctore in usum recepta fuit, Veterum est *oscitatio*. Plinius 7. cap. 6. *oscitatio in enixu letalis est*. Gellius 4. cap. 20. *oscitatione evinci*, id est invitum & præter volunta-

tem oscitare. Nec repugnat hoc nomen translatæ significationi pro vitio supinæ negligentiæ. Huc enim referri possunt versus Papinii Statii ex lib. 4. Silv. 9.

Sed Bruti senis oscitationes
De capsa miseri libellionis
Emtum plus minus esse Cajano
Donas.

hoc est, librum oscitanter & negligenter elaboratum.

PACATE, adverbium, quod ex Cæsaris lib. 1. B. Gall. adferunt, non repertum est. Augustinus autem Soliloq. lib. II. cap. 7. extr. *pacatissime* dixit.

PACIFICE, itidem ab Vossio & Borrichio rejectum, Cypriani est epist. 44. extrema, ed. Angl. *Si*, inquit, *pacifice sibi ac fideliter consulunt*. Cicero pro utroque *tranquille* dixit. Lib. 5. ad Attic. epist. ult. *Ex idibus Maiis in Ciliciam, ut ibi Junius consumatur. Velim tranquille a Parthis.*

PATRIALIS obtinet vulgo, sed contra morem veterum, *Particularis* est Apuleji lib. III. de Philos. habitudine, cui tanquam philosophicum verbum alii relinquunt: *Particulariter* Jul. Firmicus lib. 5. cap. 1. dixit, & sæpe *Partilis*, unde hoc in Astrologorum scholam receptum est.

PECCAMINOSUS sine auctore dicitur. *Peccamen*, unde illud derivatur, est Prudentii in Romano v. 517.

PERPENDICULARITER sine suffragio veterum. Plinius 35. cap. 14. *si ad perpendiculum fiant* parie-

rietes. *Perpendiculare*, *ἐπικάθετον*, in Glossis vetustis est.

PHLEGMATICUS Vossius & Borrichius repudiant, maluntque *cui pituita molesta est*, *pituita abundans*.

PINNACULUM. Ita Vulgatus Matth. 4. & Tertullianus adv. Judæos cap. 8. Ceteri, antiquiores præsertim, *pinnas* vocant illam murorum, turriumve summitatem.

PLAUSIBILITER non dices, sed *cum applausu*. Voss. & Borrich.

POMPOSE, splendide, magnifice. Sidon. Apoll. lib. 9. epist. 9. *pompose scribere*. Nec adjectivum *pomposus* probatur eruditis.

POROSUS nusquam invenio, apud optimos autem *fistulosus*, ut *lapis fistulosus*, Pallad. lib. 1. cap. 10. licet hoc magis internos meatus; *porosus* vulgo exteriores significet.

PORTATILIS, ut *Horologium portatile*, vulgare quidem, sed ignotæ auctoritatis verbum. Pari modo Cassiodorus machinam, quam vulgo Globum cœlestem vocamus, adpellavit lib. 1. epist. 45. *cælum gestabile*, quod præsidium habet in Plinii *ingestabilis* lib. 7. cap. 6.

POSITIVUS mere philosophicum. Sic *lex positiva*, quæ naturali superadditur.

PRÆNOMINATUS male: *prædictus*, *supra dictus*, *ante dictus* optime. Quid autem censendum de tritissimo *præfatus*? Justinum Lexica arcessunt, sed perperam, quia lib. 38. cap. 11. correctiores codd. omnes habent *præfectorum*, non *præfatorum*. At vero Cælius Apicius lib. 4. extremo dixit: *liquamen temperabis*, & *cucurbitulas jam*

præfatas, *non plene coctas*, Et Arnobius lib. 5. p. 176. *Partes*, *quas inter aures castas sine venia nefas est ac sine honoribus adpellare. præfatis*: sed Passive plerique, hos nolim imitari.

PRÆPRIMIS pessima, & nostro sæculo inepte ex *PRÆsertim* ac *in* PRIMIS (ad imitationem proborum *præ ceteris*, *præ omnibus*) commixta & confusa vocula. Nihil ea frequentius in triviali sermone: nec doctiores ea plane abstinent. Ejus sordes Jo. Andream Bosium τον μακαριτην detestatum esse amici per litteras significarunt. Post Cl. Vorstius editione secunda libelli de Susp. Lat. in eamdem invectus est. Præter hos neminem scio, qui quidquam olim de illa monuerit. Adeo grata multitudini barbaries est. Latine *inprimis*, *cumprimis*, *præsertim*, *maxime*, *præcipue*, *potissimum* dicimus, licet hæc quidem omnia ejusdem valoris non sint, & imperite sæpe ex iis quædam confundantur.

PRÆSERVARE non observamus apud Classicos: in usu medicinali substitui fortasse potest *adrepentem morbum antevertere*, *officium ægroti*, *adhibita medicina*, *cum sani sumus*, *præsumere*. Generatim, ut Galli & Itali utuntur, reddi potest, *servare*, *conservare*, *tueri*.

PRÆSUPPONO, nec hujus verbi auctoritas elucet. Quocunque ergo modo præstat circumscribere.

PRIMICERIUS medii ævi, aut inferioris. Usi sunt Ammianus lib. 18. cap. 6. Hieronimus epist. 61. Paulus Diaconus 4. Langobard. cap. 34. Vegetius II. cap. 22. & hujus ordinis alii, quibus omnibus est dignitatis nomen, militibus, notariis, mo-

monachis commune. Veteres *princeps*, *præcipuus*, *primarius* dicunt.

PRIMORDIALIS Ammianus lib. 30. ineunte dixit: & Claud. Mamertus de Anima lib. II. cap. 5. *primordialiter* formavit. Valet idem, quod veterum *primus*, *primigenius*, & æqualia. Vossius describit, *ad primordia rei pertinens*.

PRIORITAS, ratio, qua quid prius est.

PRIVILEGIATUS. Stephanus vel Cælius in Foro Romano: *Privilegiarius dicitur, cui aliquod privilegium concessum est. Vulgo ab indoctis privilegiatus nuncupatur*. Ulpianus Dig. lege Sed an hic detrahi debeat, *recte dicetur, occupantis meliorem esse conditionem: nisi si quis privilegiarius veniat. Hujus enim non sine ratione prioris ratio habebitur*.

PRODIGALITAS. Ethicis nova vox subnata fuit, dum fœdam & veterem rem abominati sunt. *Prodigitas* Lucilio est apud Nonium: & *Prodigentia* Tacito lib. 13 cap. 1. Neque *Prodigalis* adjectivum satis probatum est.

PROFICUUS ad postremam Latinitatem pertinet. Cassiodorus lib. I. epist. 39. *quibus mora potest esse proficua*. Lupus Ferrar. epist. 4. adjungitur in Fresniano Glossario.

PROFUNDITAS verbum, quod Macrobius pæne in deliciis habuit. Ante hunc qui usus fuerit, præter Vopiscum, neque hunc antiquissimum, observavi neminem. Frisci Latini ita; Valer. Max. 9. cap. 6. *profundum puteorum*; idem II. cap. 10. *profundum miseriarum*: Solinus de Ægypto, *profundo fontis immersus*: idem de Cilicia, *profundum terræ*: Gellius II. cap. 30. *aquarum profunda*.

Etiam epitheti patiens est substantivorum more: Seneca Suas. I. *immobile profundum*.

PROLONGARE, barbarum: Latini *prorogare*. Cic. lib. II. epist. 8. extr. *ne tempus nobis provinciæ prorogetur*. Falso Seneca & Plinius patroni impuro verbo advocantur. Vide nostrum Lexicon.

PROMANARE, quod vulgatum est nostro tempore, priscis Romanis ignotum fuit, qui dixerunt *emanare*, *permanare*, *profluere*. Seneca allegatur a nonnullis, qui lib. de Constantia Sap. cap. 18. dixerit *sermo promanaverat*: sed res ipsa poscit, & veteres, novi codices adprobant legendum esse tribus vocibus *pro manu erat*.

PROMTITUDO referendum in censum *certitudinis* & *aptitudinis*, & dudum illud atro calculo notavit Goclenius Observ. Lat. Linguæ. Cicero vocat *propensionem*, *alacritatem*, *promtum animum*. Lib. III. epist. II. *tuum promtum animum & alacrem perspexi ad defendendam rempub.*

PROPALARE quanti æstimandum sit, ex auctorum ætate cognoscitur, Orosii, cujus est 6. cap. 5. *propalata veritas*: Claud. Mamerti qui lib. I. cap. 8. *ista pagina propalatur*. Addo Apollinarem lib. 9. epist. II. dicentem, *propalare dissimulat*. Quibus cordi est stylus emendatior, malunt omnes *divulgare*, *evulgare*.

PROPHETARE ecclesiasticorum proprium: vide Cur. Posteriores. Latini *vaticinari*, *prædicere*.

PROPORTIONALIS est proportionem servans. Julius Firm. lib. 4. cap. 13. habet *proportionatus*. Cadit etiam Adverbium *Proportionaliter*, id est, pro rata parte, pro facultatibus cujusque.

PROTECTIO. Salvianus lib. 6. p. 238. (Ritter-

tersh. ed.) *ad obtinendam ejus perpetuo protectionem, nosmet ipsos Deo sacrificamus*. Qui pure scribunt; habent *defensio*, *præsidium*, *clientela*, *patrocinium*. Nomen PROTECTOR pro defensore generaliter dixit Tertullianus Apologetico cap. 6. *religiosissimi legum & paternorum institutorum protectores*. Sed de hoc infra pluribus.

PUNCTARE, vel PUNCTUARE, id est *punctis notare*; & specialiter *puncta vocalia adjicere*, litteris nempe Orientalium.

PUSILLANIMUS & PUSILLANIMIS. Claudianus Mamertus lib. 1. cap. 20. *ingentis corpulentiæ pusillanimes*. Habent etiam Glossæ: sed nemo, quod sciam, ex clafsicis scriptoribus. Par ratio est derivatorum *Pusillanimitas*, *Pusillanimiter*. Latina sunt *timidus*, *timide*, *fracto & humili animo*, & cetera horum similia. Cicero pro Arch. cap. 12. *An vero tam parvi animi videamur esse omnes?*

QUANTOCIUS pro *quam primum*, impurum judice Vossio. Sulp. tamen Severus III. Dialog. cap. 5. dixit, *discede quantocius*.

QUERCINUS male: bene *Quernus*.

RATIFICO rejicit Vossius, & præfert *Ratum facio*. Addo *ratum habere*. Cic. pro Rosc. Com. cap. 1. *Quis hoc frater fratri, quis parens filio tribuit, ut, quodcunque retulisset, id ratum haberet*. Peræque damnatur.

RATIFICATIO, cui suffici potest *Ratihabitio*, quod sæpius occurrit D. lege 6. de negotiis gestis.

RECENTER non novissimum est, nec tamen valde probatum. Borrichius cum Vossio proscripsit, nec de restitutione ejus magnopere laborandum est. Dicam tamen, qui causam ejus suscipere possint

ne

ne putes nullos esse, sicut auctor Fori Rom. scripsit, se nullum exemplum reperisse. Cælius Apicius de Re Culinaria lib. 1. cap. 1. extrem. *olivas de arbore recenter sublatas in illud mittito*. Macer de Re Herbaria Carm. 11. sive de Betonica:

Cum sale contritis foliis cataplasmate facto
Ulnera curabis, fuerint quæ facta recenter.

Adde Palladium in Curis Posterioribus nostris. Verum, quia ceteri fere omnes, & quidem præstantissimi auctores *Recens* dicunt, aut Plur. *Recentes*, hos potius, quam Apicium, veterem quidem, sed plebejum; quam Macrum, dubiæ ætatis scriptorem, sequi & imitari præstat: e. gr. Virgil. 3. Georg. vers. 156. *Sole recens orto*. Silius 4. vers. 474. *imbre recens fuso*. Cicero Att. 16. epist. 7. *Rhegini quidam illustres homines eo venerunt Roma sane recentes*. Suetonius Tib. cap. 1. *Gens Clodia Romam recens conditam commigravit*. Sed hæc contra Positivum *Recenter*: Superlativo præsidii plus in Plinio est, qui lib. 13. lib. 23. cap. dixit, *recentissime stercorata solo*.

RECOMMENDARE, pro *commendare*, sine sordibus dici nequit. Sapit Gallicismum.

RECOMPENSARE ejusdem sortis est. Nam & hoc loco simplex *compensare* sufficit.

RECTITUDO elegantissimo cuique scriptori ignota vox. Habent tamen Augustinus epist. 9. sub fin. *rectitudo fidei Christianæ*: & Cassiod. Orthogr. *rectitudo scribendi*.

REDHOSTIMENTUM aut non est purum, aut obsoletum. Usus est Baudius Cent. 1. epist. 1. *nec tua sors rhedostimentum desiderat*. Habet quidem Sex.

Sex. Pompejus Festus lib. 16. *redhostire*, quod exponit *gratias referre*, ex Nævio & Accio: & Plautus Asinar. act. 1. sc. 3. *hostimentum*, & act. 2. sc. 2. *hostire*; verum hæc in obsoletis scribenda.

Refrigerium ecclesiæ scriptoribus non insolens vox est. Tertullianus, Hieronymus, Orosius aliique adhibuerunt: vid. Cur. Poster. Verum quotcunque amant stili integritatem, *refrigerationem* anteponunt. Sic Cicero Senect. cap. 14. *Me delectat refrigeratio æstate*. Columella lib. 11. cap. 1. *auræ refrigerationem captavit*.

Resipiscentia Christianis idem, quod *pænitentia* ecclesiasticæ notionis, seu *emendatio vitæ*, & *reditio ad meliorem frugem*. Silent de eo monumenta veterum. Nec obscure Lactantius lib. 6. cap. 24. significavit, insolentius verbum sua ætate fuisse.

Resistentia barbare: Latine *repugnantia* dicitur.

Reiterare & Reiteratio non Latina sunt. Albertus Aquensis 4. cap. 12. *ad obsidionem reiteraret*. Sed etiam Quinctilianus & Apulejus patroni horum laudantur: perperam. Nam Fabii castigatiores codd. 11. cap. 2. habent, *crebra iteratione firmentur*, non *reiteratione*: & Apulejus 8. de Asino post principium, ex Pricæi accurata editione, quæ Oxoniensi manuscripto, etiam in hoc ipso verbo, respondet, *iterans*, non *reiterans*. Quid enim opus compositione, ubi simplicia satisfdant? præsertim cum ipsum verbum *iterare* per se significet, quod addere debebat Præpositio.

Respective, comparate: aut utrumque distincte

cte exprimatur; quod adverbio hoc dividendum in sensu erat.

REVISIO, recognitio rei judicatæ. Voss.

REVOLUTIO. Et hujus latet auctoritas. Vossius supponit *conversio*.

RIGOROSUS & adverb. RIGOROSE barbara sunt & ad Italicam & Gallicam potius, quam Latinam linguam pertinent, cujus sunt *Rigidus* & *Rigide*; significatione eadem.

SÆPIUSCULE sine auctore dicitur pro *sæpe*, *sæpenumero*. Etiam Apuleji *sæpicule*, quod ex Plauto hausit, parum gratiæ habet.

SALVIFICO ecclesiæ verbum, non veterum latinorum, de quorum sententia dixeris *servare*, *salvare*, *salvum reddere*.

SANCTIFICARE ejusdem census est. Borrichii periphrasis est: *profanis curis eximere*, *sanctum esse jubere*.

SCANDALUM, SCANDALIZARE. Et hæc in ecclesia, & quidem ex stilo Novi Testamenti Græci, originem habuerunt, saltem usum frequentiorem. An Græci profani etiam usurpaverint, in medio relinquit Vorstius, diligentissimus idiotissimorum hujusmodi examinator. Supplemus ita: *impedimentum pietatis*, *irritamentum malorum*: *corrumpere juvenes*, *pejorem reddere*: *conscelerare alicujus aures*, quod Livius habet lib. 40. cap. 8: aut ex Ovidii 2. Trist. v. 503. *incestis temerare vocibus aures*. Epitheton SCANDALOSUS pro eo, quod est offensioni, quod offendit tenellas aures, ne quidem in antiqua ecclesia ita frequens est, ut hodie solet esse.

SCIBILE, quod scientia comprehendi potest.

SCOA-

SCORTATIO apud clafsicos non reperitur, fed poftremo latinitatis tempore ex analogia forfan fictum fuit. Apulejus lib. 5. p. 171. dixit *montano fcortatu feceffiffe*.

SECRETE non eft latinum, fed *Secreto*. Cic. Att. 7. ep. 8. *fecreto collocuti fumus*.

SEPTIMANA fubftantive medio aut vergente ævo dici cœpit. Cod. Theod. lege 5. de Spectac. Valente & Gratiano Augg. *Dominico, qui feptimanæ primus eft dies*. Veterum eft *Hebdomas*, vel *Hebdomada*, quanquam altera forma *hebdomada* Manutio ad locum Ciceronis, jam proferendum, minus placet Cicero 16. epift. 9. *ne in quartam hebdomada incideres*. Addo ex fæculo, quo jam *Septimana* in ufum loquendi venerat, Hieronymum, qui epift. 22. cap 3. *repugnantem*, inquit, *carnem hebdomadarum inedia fubjugabam*.

SERIOSUS Italifmus: Latine *Serius*. Adde quæ ad Mirandulæ epift. 2. notavimus.

SITUARI, SITUATIO funt barbarici ævi, Italis recentioribus, quam antique latini. digniora. Lexica quidem ad Florum provocant, & ex ejus lib. 2. cap. 18. hæc referunt: *Numantia editio in tumulo apud flumen Durium fituata*: & ita antiquæ editiones Flori exhibent. Verum impuram vocem expungi curarunt diligentifsimi editores Vinetus, Gruterus, Freinfchemius, Salmafius, & hos nuper fecutus Jo. Georg. Grævius, decus eruditorum ordinis, qui finguli *fita* pofuerunt, non *fituata*. Verbum enim & participium latine reddimus *fitum effe, poni*: fubftantivum *pofitio loci*. Plinio Trajanus lib. 10. epift. 59. *fi loci pofitio videtur hoc defiderare, ædem Matris Deum transferre potes*.

Plin.

Plin. 5. epist. 6. *regionis forma*, & *regionis situs*. Cicero 2. epist. 10. *natura montium fretus*: Et quod barbare vocant bonam situationem, Plinio lib. 2. epist. 17. *est opportunitas loci*.

SOPHISTICARI, sophistas imitari, captiose disputare.

SORDITIES, sive squalorem intelligas, sive avaritiam, non opus est nova voce, cum vetus *sordes* sufficiat.

SORTILEGIUM, id est, Sors, non reperitur: at *sortilegus* est Ciceronis lib. 1. de Divin. cap. 58.

SUBALTERNUS, SUBALTERNARE barbara. Hoc reddi volunt *alternis superiorem & inferiorem esse*: illud *secundarius*, *inferior*. Adverbium *Subalternatim* æque sordidum est.

SUBINTELLIGO scholasticum verbum: Latinum *subaudio*. Ascon. Pedianus in Verrinam, quæ Procemium vocatur: *Ad singula subaudiendum est*. Idem de Præt. Vrb. *subauditur Accessi* ἀπὸ κοινοῦ.

SUCCESSIVE philosophicum: Latinum *progressu temporis*, *diverso tempore*. Male a quibusdam Spartianus in Caracalla allegatur, utpote in cap. 8. non *successive* sed *successisse* scripsit.

SUCCURSUS itidem barbaricum. Romani id genus militum vocabant *auxiliares*. Festus de Verb. sign. *Auxiliares dicuntur in bello socii Romanorum exterarum nationum*: & alia forma Liv. 42. cap. 40. *tria millia militum auxiliariorum*.

SUFFICIENTIA, quod Tertullianus, & Vulgatus interpres, aliique in ecclesia nati scriptores usurpant, non videtur Vossio esse satis Latinum verbum.

Su-

SUPERIORITAS non dicam, nisi persuasus auctoritate veteris scriptoris, quæ adhuc frustra quæsita fuit. *Summitas* melius, quo Palladius usus est: optimum *fastigium*, *præstantia*.

SUPERNATURALIS, antiquo exemplo vix defendi poterit. Hinc judicabis de Adverbio *Supernaturaliter*, pro quo fortasse ponemus *extra ordinem naturæ* seu *universitatis*. Tertullianus dixit *Extranaturalis* de Anima cap. 43.

TOTALITER. Censores abjiciunt: *penitus*, *plane*, *omnino* commendant. Neque adjectivum *Totalis* probatum est, neque opus est eo nobis, cum præsto *Totus* sit, & rei significandæ sufficiat.

TREMULARE itidem novum aut barbarum: probatum & vetus est *tremere*.

VACANTIA sine exemplo antiquitatis, quæ habet *Vacatio*.

VALEDICTORIUS, e. gr. oratio valedictoria, ad Artis vocabula referri potest: nec analogia favet, quod *benedictorius* aut similia abhorrent latinæ aures.

VASALLUS barbara vox, quam Vossius latine reddi vult *cliens fiduciarius*.

VEGETATIVUS, quod viget, quod vivit primi ordinis anima.

VENDICARE nihil est: scribe *vindicare*.

VERIFICO philosophorum scholis relinquitur.

VERNALIS, hoc est vernus, ad ver pertinens, quo auctore dicatur, Lexica non produnt. Nos aliquos damus. Augustinus 7. Civ. Dei cap. 25. *propter vernalem faciem terræ, quæ ceteris temporibus est pulchrior*. Venant. Fortunatus lib. 8. carm. 9. *tempore vernali*. Servius ad Georgic. 1. v. 103.

v. 100. *vernali & æstivo tempore*. Sed hi omnes posterioris ævi. Est & antiquum *vernalis*, verum a *verna*, non a *ver* vel *vernus*; ut ex inscriptione veteri, & Horatii *vernaliter* 2. Satyr. 6. v. 108. Curis Secundis probavimus. Illud autem idem est, quod *vernilis*, *verniliter*, quod Nonius *adulatorie* interpretatur.

VICTUALIA, hæc sunt commeatus & alimenta, Vulgatus interpres dixit 2. Macc. 3. & Cassiodorus lib. 4 epist. 5. *In Gallicana regione victualium cognovimus caritatem*, quod elegantius nuncupasset *annonæ caritatem*. Epitheton *Victualis* etiam Apulejus habet, sed sine applausu eruditorum.

VIRTUOSUS pessime a multis dicitur *honestus*, *virtute præditus*, seu *summa virtute homo*.

VISIBILITER. Paulus Diaconus in Anastasio: *veniente subito ignito cœlitus jaculo visibiliter combustus est*: hoc est, in oculis & conspectu omnium. Adjectivum bonum est auctore Plinio lib. 11. cap. 37. dicente, *oculi seu vasa quædam, visibilem ejus* (animi) *partem accipiunt atque transmittunt*. Idem tamen verbum eleganter ita describit Cicero lib. 2. de Orat. cap. 87. *omnes res, quæ sub adspectum veniunt*.

VITUPERIUM negat Goclenius Latinum esse. Omnes enim bonæ notæ scriptores *vituperatio* dicunt, non *vituperium*. Cicero lib. 13. epist. 73. *mihi persuadeo, eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore*. Atque ita constanter alibi idem Tullius. Gruterus autem contendit in quibusdam codd. lib. 2. de Legib. cap. 10. *vituperium* reperiri.

VIVIFICARE Theologis usitatum & Patribus; Cicero-

ceronis sunt pro Mil. cap. 29. *ab inferis excitare*, *ab inferis revocare*, *vitam cujus restituare*. Adjectivum *Vivificus* habet Ammianus Marcellinus lib. 21. cap. 2.

VNANIMITER mediæ ætatis Adverbium, quo cum primis usi sunt Christiani scriptores. Etiam Vopiscus in Tacito cap. 4. *quod me unanimiter delegistis*. Veteres aliter. Cicero 15. epist. 9. *omnes uno prope consensu*. Livius 9. cap. 31. *conniterentur modo uno animo omnes invadere hostem*. Idem 21. cap. 45. extr. *uno animo & voce una*. Seneca epist. 81. *Omnes uno ore affirmant*.

VNIGENITUS extra sacrum usum, quo μονογενης ita vertunt Theologi, non reperitur, sed vel *filius unicus*, pro Rosc. Amer. cap. 14. vel *unigena* virili genere, de Vniverso cap. 4. *singularem Deum hunc mundum atque unigenam procreavit*.

VXORATUS, hoc est *qui duxit uxorem*, citra consensum antiquitatis introductum est.

* In hunc censum plura referri possunt, præsertim ecclesiastica vocabula, quæ jam silentio prætermittimus, quod partim per se nota est illorum latinitas; & facile a quovis in meliorem faciem circumlocutione aut alio modo transformari possunt; partim quod Curis Posterioribus peculiari classe recensuimus, quæ singula repetere & huc transcribere nihil attinet. Ad alia properamus.

CAPUT II.

De Vocabulis auctoritatis mediæ.

HActenus de iis actum fuit, quorum vel nulla vel subobscura auctoritas erat: sequuntur, quæ quidem non sunt extra latinitatem; non autem a Cicerone & æqualibus, sed a posterioris ævi scriptoribus, cum inclinaret latinus sermo, introducta: aut si antiquiora sunt, raro tamen & caute ab antiquis usurpata, quibus id propter timide & rarius etiam nobis utendum est, a quibusdam etiam, si caste loqui volumus, penitus abstinendum.

Absque pro *sine* in omnium ore hodie est, ut ejus usu crebriore, alterum *sine* pæne insolens videatur. Non ita fuit in antiquo Latio. Jo. Vorstius cap. 9. Lat. merito susp. *Ævo*, inquit, *Ciceronis Absque pro Sine usurpatum haud invenias*. Velim dixisset vir clarissimus, *haud facile invenias*. Invenitur enim lib. 1. de Inventione cap. 36. *Est autem quædam argumentatio, in qua propositio non indiget adprobatione: & quædam in qua nihil valet absque adprobatione*. Hoc autem verissimum est, raro admodum το *Absque* illo antiquo ævo, si Comicorum propriæ formulæ excipiantur, usurpatum esse, adeo ut neque in argentea latinæ linguæ ætate facile illud reperias. Reperi semel apud Quinctilianum lib. 7. cap. 2. *absque sententia*, hoc est sine proæresi. Deinde ostendit Vorstius, nec a sequioris ætatis scriptori-

bus

bus pro *fine* sæpius, frequenter autem pro *præter*, *extra*, adhibitam illam voculam fuisse. Sic Orosius lib. 2. cap. 16. *octoginta naves captæ*, *absque his*, *quæ in conflictu incensæ demersæque perierunt*. Symmachus lib. 2. epist. 36. *absque paucis*, *qui me secuti sunt*, id est, præter hos; præter paucos. Vides ergo sine ratione *Absque*, quod rarum erat, veterum usitatissimo *Sine* hodie anteferri.

ACCENSEO Lexica vel non habent, vel, si ejus mentionem faciunt, quo auctore probetur, non referunt. Hodie tritissimum est pro *adnumerare*. Nonius Marcellus in Accensi: *Accensi*, *qui his accensebantur*, *id est*, *attribuebantur*. Et quia Varronis quædam verba ex lib. 3. de Vita Pop. Rom. subjecit, factum puto, ut Varronis nomen in quibusdam lexicis apponeretur verbo *Accenseo*.

ACQUISITIO, hoc est, *comparatio* priscis temporibus non ita usu tritum fuit, ut nostro sæculo. Rarissima sunt hujus exempla apud veteres. Jul. Frontinus de Aquæductibus lib. I. *Adjuvatus* (fons Aquæ Virginis, quæ Romam derivatur) *ex compluribus aliis acquisitionibus*. Ex medio aut vergente ævo sunt verba Institut. Justinian. lib. III. tit. 11. §. 3. *Nos eamdem accuisitionem*, *quæ per arrogationem fiebat*, *coarctauimus ad similitudinem naturalium parentum*.

ADVERSITAS suspectum erat Vossio: latinum autem est, sed qui præter Plinium lib. XI. cap. 25. eo usus sit, neque a lexicorum auctoribus, neque a Vossii censore Borrichio adnotatum est. Plinii verba de scorpionibus hæc sunt: *magnam adversitatem oleo mersis & stellionibus putant esse*. Ceteri

 se-

fere in eo ſenſu, quo hodie *adverſitates* nominamus, vocant *res adverſas*, *dubias*, *turbidas*, etiam Salluſtius Catil. cap. 10. *res dubias & aſperas*.

Aliquanta Plural. pro *Aliquot*. Barthius Adverſ. lib. XXV. cap. 13. *Voce* Aliquanta, *hoc eſt*, aliquot *eadem Latinitas uſa eſt*, *licet de numero non parvo ſæpius*. Non autem de poſtremis id temporibus intelligas, nec de mediis tantummodo, quibus Spartianus in Hadriano cap. 7. ſcripſit, *peſſimis aliquantis multa largitus eſt*: & Oroſius III. cap. 13. *per aliquantas Graciæ civitates*; verum ineunte quoque caſuræ latinitatis ætate, id eſt, ſub Hadriano Principe Palladius, alioquin comtus & elegans auctor, lib. I. cap. 19. *aliquantis diebus* dixit. Antiquiores omnes *Aliquot*.

Anterior. Unus Cæſar, quantum ſcimus, ex omni antiquitate hunc Comparativum tueri poteſt, cum ſcribit lib. III. Civil. cap. 63. *navibus circumvecti milites in anteriorem vallum tela jaciebant*, ſi modo tuta illa ſcriptura eſt. Nam Petrus Ciacconius mavult *exteriorem*, idque ſe in veteri libro reperiſſe teſtatur. Reliqui teſtes ſunt poſterioris ævi. Symmachus VI. epiſt. 59. Sulp. Severus I. Hiſt. cap. 52. etiam Priſcianus lib. III. Grammat. ſed hic ſine mentione auctoris. Neque analogia ſatis favet. Comparativi enim in erior, in Poſitivo *R* requirunt, ut *citra*, *ultra*, *ſupra*, *infra*, *poſteri*: quale *R* in *Ante* non eſt.

Breviarium improbat Seneca epiſt. 39. ut novum & vulgare: ipſe mavult *Summarium* Nihilominus Plinius VII. cap. 26. & Suetonius Galb. cap. 12. eo uſi ſunt, ut inter ſordida abjicere haud liceat.

Cal-

CALCULARE Martialis lib. X. epigr. 62.

Nec calculator, nec notarius velox.

Hinc tuentur verbum *calculare* (hoc eſt, computare, ſupputare) quod vix apud alium invenias, quam Sidonium Apollinarem lib. IX. ep. 7.

CAUTELA, hoc eſt, *cautio*. Dig. lege 15. de procurat. & defenſor. *duplici cautela interponenda*, ad quem locum Gothofredus : *Hæc verba videntur eſſe Triboniani, ejus enim ſtilum redolent : cautelam enim dicit pro cautione*. Etiam lege 6. Dig. de pigneratitia actione Pomponius : *prius idonea cautela a debitore pro indemnitate ei præſtanda*.

COÆTANEUS. Apulejus lib. VIII. Metam. *illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem denique*. Tertulliani, Hieronymi, Iſidori teſtimonia habent curæ poſteriores. Qui his antiquiores ſunt, vocant *æqualem, ejuſdem ætatis*. Cicero Senect. cap. 4. *adoleſcens ita dilexi ſenem, ut æqualem*. Corn. Nepos in Epam. cap. 2. *ut adoleſcens triſtem & ſeverum ſenem omnibus æqualibus ſuis in familiaritate antepoſuerit*. Plinius lib. VI. ep. 21. *Menandrum aliosque ætatis ejusdem æmulatus*.

COÆVUS. Eadem hujus ratio eſt, quæ fuit vocis *coætaneus*. Æmulatur antiqua *primævus, æquævus*. Prudentius hymno Epiphaniæ :

Inter coævi ſanguinis
Fluenta ſolus integer
Ferrum quod orbabat nurus
Partus ſefellit Virginis.

Qui Ciceroni attribuunt, falluntur, dum in Vatin. cap. 13. ex *coquos* faciunt *coævos* ; vide Lambinum.

COELITUS, οὐρανόθεν, Prudentius, Lactantius, Hie-

Hieronymus, Orosius, Ammianus habent, horumque æquales. Pauca sufficiant exempla: nam plura in curis secundis dedimus. Prudentius καθημ. XII. sive Hymn. Epiphan.

O sola magnarum urbium
Major Bethlem, cui contigit
Ducem salutis cœlitus
Incorporatum gignere.

Et in martyrio Cypriani:

Spiritus ille Dei, qui fluxerat auctor in prophetas.
Fontibus eloquii te cœlitus irrigavit.

Ammianus lib. XXII. cap. 12. *figmento Dea cœlitus lapso*. Priscis temporibus *divinitus* dicebant, aut *de cœlo*.

Complices pro *facinoris sociis* Prudentius semel & iterum dixit, e. c. in Romano v. 822.

. . . . complices secta impiæ.

Adde dicta posterioribus curis. Cicero id generis homines describit Catil. I. cap. 3. *fore in armis C. Manlium, audaciæ satellitem atque administrum tuæ*: & cap. 4. *convenisse eodem complures ejusdem amentiæ scelerisque socios.*

Computus. Hæsitavi, an in primam classem hoc verbum rejicerem, quod invenire non potui, qui ante Jul. Firmicum, Constantini ævo mathematicum, illo usus fuerit. Ceteris idem sonat *computatio*.

Confiscare verbum quo cum primis Suetonius delectatus est. Proprie, in arca reponere. Aug. cap. 102. *quam summam confiscatam repositamque habuerat*. Deinde, in fiscum principis redigere. Idem in Calig. cap. 41. *cum duos equites Rom.*

sine

fine mora corripi confiscarique jussisset, id est, bona illorum in fiscum redigi. In Foro Rom. etiam Asconius advocatur, verum in Procem. Act. Verr. cetera quidem verba habentur, sed abest *confiscare*. Inde ductum nomen *confiscatio*, quod Florus habet lib. III. cap. 9. Malunt alii *facultates alicujus in publicum conferre*, *in ærarium redigere*.

CONGRUUS, CONGRUE, illud Palladii est & Apuleji, & sequiorum, ut Prudentii καθημ. XI. v.110.

Meritis rependet congrua:

Hoc Solino attribuitur, quamquam incerte, quia variat scriptura, & pro *congrue* Salmasius legit *congruæ*, scilicet exsequiæ: vide poster. cur. Antiquiores amant *congruens*, *congruenter*.

CRUCIFIGO notissimum verbum, quod Plinio, Suetonio, Hygino tribuitur. Iste lib. VIII. cap. 16. *leones in Africa crucifixos* scribit: ille in Domit. cap. 10. *crucifixis librariis*, & cap. 11. *crucifigeret*: hic Fab. CXCIV. *quos rex jussit crucifigi*. Verum ad Suetonium notavit ὁ πάνυ Grævius: *Hoc vocabulum ignorant veteres scriptores probati: a Christianis descriptoribus hic & alibi inculcatum. Scribendum ex vestigiis codicum Torrentii* (Suet. cap. 10.) *cruci affixis*. Etiam cap. 11. laudatus vir edidit *cruci suffigeret*. Et quid dubitamus? in innumerabilium suppliciorum descriptione veteres ne semel quidem hoc verbo usi sunt, sed *in crucem agere*, *in crucem tollere*, *cruci affigere*, *suffigere* &c. semper dixerunt. Origo ergo vocis ex Ecclesia potius est, quam e Latino antiquo.

DECOLLARE pro *caput amputare*, jam tum Ne-

ronis ævo dici cœptum. Seneca de morte Claudii, *quo* (gestu) *decollare homines solebat*. Suetonius Calig. cap. 32. *miles decollandi artifex quibuscumque e custodia caput amputabat*. Antiquiores: *securi ferire*, *securi subjicere*, *collum cervicibus abscindere*, & quæ his affinia sunt.

DECREMENTUM vulgo magis, quam vere eruditis probatur, quia perrarum vocabulum est, neo alium, qui id receperit, adhuc cognovimus, quam A. Gellium, cujus lib. III. cap. 10. hæc insunt: *nisi si, ut Homerus opinatus est, vastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc, quasi jam mundo senescente, rerum atque hominum decrementa sint*. Alii id vocant *defectionem*, *diminutionem*; Cicero Senect. cap 9. *Defectio virium adolescentiæ vitiis efficitur sæpius, quam senectutis*. Censorinus cap. 16. *omnis ætatis incrementa & diminutiones*. Lactantius lib. II. Instit. cap. 5. *incrementa diminutionesque lunæ*.

DEPRÆDARI ita rarum antiquioribus verbum, ut Vossius cum Borrichio in barbaris abjiciendum censuerit. Veteres enim simpliciter *prædari* aut *spoliare* habent. Alio loco Hieronymum huic rei patronum quæsivi, qui in Esa. I. comm. 8. *Si ultia*, inquit, *nos quasi quædam bestiæ fuerint deprædata, relinquemur a custode Deo & omnia nostra redigentur ad solitudinem*. Jam major Hieronymo adest Julianus jurisconsultus, qui Lege 6. Dig. de negotiis gestis §. 3. dixit: *qui deprædandi causa accedit, suo lucro, non meo commodo studet*. Et huic suppar Justinus lib. III. cap. 7. *totam Spartam deprædantur*. Et Apulejus lib VIII. p. 215. *deprædabantur regionem*. Nomen *deprædatio*

tio est apud Lactantium Epitom. cap. 8. Nec tamen de nunt, qui nihil sectantur nisi purissimum, de hoc verbo dubitare.

Dubietas vox dubiæ antiquitatis. Nam apud solos posteriores invenitur, Eutropium lib. VI. cap. 16. Ammianum lib. XX. cap. 6. Fulgentium Mythologum, cujus est lib. I. cap. 16. *radiorum manifestatione omnem dubietatis scindat caliginem*. Cum veteribus malim *dubitatio*, *dubium*.

Edecumatus in deliciis habetur hodie, nec ineleganter compositum est: verum usi sunt eo fere soli scriptores posterioris ætatis. Symmachus lib. III. epist. 51. *ut unum aut alterum æque edecumatæ honestatis invenias*. Ipsum verbum *edecumare* habet idem lib. V. epist. 83. *equos ex Hispania edecument*. Macrobius I. Saturn. cap. 5. *edecumatos elegit sodales*; & lib. II. cap. 1. *jocos veterum & nobilium virorum edecumatos proferamus*. His autem idem valet, quod *eximius*, *præstans*, *selectus*.

Famigeratus, Famigerabilis, hoc est, *celebris*, olim rarioris usus fuisse, quam nostro tempore, exemplorum ostendit paucitas. Pomponius Mela lib. II. cap. 7. de Creta insula, *multis famigerata fabulis*. Alium ex antiquitate qui usus sit, novi neminem, præter Apulejum qui lib. II. Florid. *fanum Junonis antiquitus famigeratum* laudat, & lib. II. Metamorph. *loca famigerabilis provinciæ*. Plautica *famigerator* & *famigeratio* ficta videntur Rob. Stephano, ut multa alia Plauti. Etiam Varronis *famiger* (lib. V. de L.L.) in antiquatis scripsit Jo. Laurembergius.

Feriari. *Feriatus* sive nomen, sive participium,

pium, probum bonumque est auctore Cicerone lib. I. Nat. Deor. cap. 37. & Trebonio ad Ciceronem lib. XII. epist. 16. & Horatio lib. IV. Od. 6. Verbum *Feriari* an digniorum sit quam Macrobii & Sidonii Apollinaris, plane ignoro. Catulli sane auctoritas hic nulla est, ut Curis Secundis demonstravi.

FIGMENTUM non Ciceronis est, uti in Foro Rom. & sequacibus lexicis laudatur, quia lib. II. de Orat. cap. 45. non *figmentum*, sed *pigmentum* omnes editiones habent: neque Plinii, ad quem Calepinus provocat, quia lib. X. cap. 54. *fimetum* est, non *figmentum*. Antiquiores autem hujus verbi auctores non supersunt quam Gellius & Apulejus. Nam Pediani exemplum suspectum est Scioppio. Vid. Cur. Poster. Veteres autem *commentum* dixerunt, vel *simulacrum* pro altera notione, quæ apud Gellium est lib.V. cap.12. & Arnobium lib. VI,

FULGIDUS De hoc vel silent Lexica, vel nullum ejus auctorem laudant. At Lucretius lib. 3. v. 364.

Fulgida præsertim cum cernere sæpe nequimus.

Post hunc vix alius usurpavit, quam qui ex ævo sunt cadentis latinitatis. Solinus cap. 50. (al.37.) *ad speciem fulgidi sideris*. Lampridius Alexand. cap. 13. *sol fulgido ambitu coronatus*. Prudentius Cathem. 5. v. 129.

--- *Tenebras de face fulgida*
Surgens Oceano Lucifer imbuit.

Et in Corona Laurentii v. 55. *fulgidæ montes* (cumuli) *monetæ*. Veteres *fulgens*, *fulgentissimus*. Cicero V. Tusc. cap. 21. *fulgentem gladium e lu-*

e lucunari demitti jussit. Vellejus Paterculus lib. 2. cap. 39. *fulgentissimum Caii Cæsaris opus in iis* (Gallis) *conspicitur.*

HABITACULUM non invenitur ante Hadriani tempora. Palladius lib. I. cap. 23. dixit *habitacula avium.* Gellius lib. 5. cap. 14. *introgressus leo in habitaculum illud suum.* Reliqui auctores hujus vocabuli sunt omnes inferioris ætatis, Lactantius, Arnobius, Solinus, Macrobius, quorum verba huc afferre supervacaneum est. Solum Prudentium addidisse sufficiat. Cathemer. X. vers. 40.

Habitacula pristina gestet.

& in Agnetis Corona *v.* 109.

Splendore multo structa habitacula.

HISTORIOGRAPHUS Capitolinus dixit, Hieronymus, Orosius, Fulgentius, quos in Secundis Curis laudavimus. Illi enim ætati ita fingere libuit, ut Venantio Fortunato lib. 9. Carm. 2. est *David Psalmographus.* Veteres *Historici* vocabulo contenti erant.

HORTULANUS necessarium magis, quam antiquum verbum, quo ante Antoninos nemo superstitum scriptorum usus fuit. *Olitor* dicebant antiqui, sed significantius est *Hortulani* vocabulum, quod Apulejus lib. IX. & X. & Macrobius lib. VII. cap. 3. nobis reliquerunt.

IMPOSSIBILIS sordidum videtur multis, non autem est, Nam Quinctilianus lib. V. cap. 10. *Non longum tantum sed etiam impossibile ac potius infinitum est:* & cap. 13. *impossibilia adgrediantur.* Id vero non possumus negare, ceteros hujus vocis auctores omnes esse ævi sequioris, ut Apulejum, Minucium Felicem, Arnobium, Marcellinum, Pruden-

dentium, quorum verba habent Post. Curæ. Addimus Macrobium, qui lib. VII. Saturn. cap. 3. *Impossibilem*, inquit, *mihi dicitis spem salutis*. Et Sulp. Severum Dial. III. cap. 2. *sanctioribus nihil impossibile*. Prisci Romani, *quod fieri nequit* & *fieri non potest*, ut &c.

Impræsentiarum Adverbium, cui simile nullum est in latina lingua, & id propter in suspicionem depravationis venit. Vide Vossium de Vitiis Serm. lib. 1. cap. 25. Quanquam vero multum præsidii habet in Catone de R. R. cap. 144. Nepote Annib. cap. 6. Fannio apud Priscianum lib. XIII. ut de Tacito, Apulejo & inferioribus taceamus, tamen quod ceteri scriptores Augustei & proximi sæculi nunquam hanc vocem suam fecerunt, malunt puriores *in præsentia* dicere, vel *in re præsenti*, quam id ad usum adhibere, cujus ratio non satis reddi potest.

Incentivum substantivum pro *Incitamentum* non Plinii consularis & auguris est, ut Lexica multa produnt, sed recentiori panegyristæ, qui suam orationem Constantino M. dedicavit. Præterea Symmachi, Hieronymi, Prudentii, ut Curæ Posteriores ostendunt.

Incongruus ex simplici *congruus* judicari potest, de quo modo diximus. Apulejus lib. 3. Philos. Plat. *dicantur hæ* (lineæ seu propositiones syllogismi) *inter se incongruæ*. Vegetius lib. 2. cap. 19. *Incongruum videbatur, imperatoris militem, qui veste & annona publica pascebatur, utilitatibus vacare privatis*. Qui tersius loquuntur, malunt *incongruens*. Plinius IV. epist. 9. *illam alteram* (sententiam) *dissolutam atque incongruentem*

tem vocant. Gellius lib. XII. cap. 5. *Stoica disciplina est pleraque & sibi & nobis incongruens*. Minus etiam placet *Incongrue* adverbium, licet nec *Incongruenter* probatissimum sit. Vtriusque aliquem auctorem nominant Posteriores Curæ.

Indesinenter. Hujus vulgo patronus, Varro laudatur ex lib. 2. de Re Rust. cap. 9. extremo, sed mendosum illum locum videri P. Victorio, Scioppio, Borrichio, C. P. ostensum fuit. Verbis enim cum mente Varronis nequaquam convenit. Hæc autem sunt de villaticis canibus: *Villatico vero gregi in fundum satis esse duo, & id marem & fœminam. Ita enim sunt assiduiores, quod cum altero idem fit acrior, & si alter indesinenter æger est, ne sine cane grex sit*. Dubia ergo auctoritate Varronis, vix habebimus majorem, quam Vegetii lib. I. cap. 26. scribentis, *milites in acie dispositos ordines indesinenter observent*. Accedunt Hieronymus, Orosius, eorumque æquales.

Indubius propter raritatem suspectum & dubium erat Vossio. Semel dixit Tacitus Annal. 14. cap. 45. *Dissonæ voces respondebant, numerum aut ætatem, aut sexum, ac plurimorum indubiam innocentiam miserantium*. Bis Quinctilianus lib. 5. cap. 13. *si vetera erunt, fabulosa dicere licebit; si indubia, maxime quidem dissimilia*: & Declam. 7. *nuntiaturus indubia, manifesta*. Sed prior locus Fabii non est certissimus. Variat enim scriptura, nec veteres editiones vocabulum *indubia* agnoscunt. Quod vero plura exempla non suppetunt, tutius est cum ceteris dicere *indubitatus*, *haud dubius*.

Inordinatio Vossio male sanum vocabulum solius fere Apuleji est in Trismeg. pag. 92. (ed. El-

Elmenh.) *Hæc* , inquit , *& talis senectus veniet mundi , irreliglo , inordinatio , irrationabilitas bonorum omnium* . Adverbium *Inordinate* , quod frustra quæsieris in Lexicis , repertum est apud Cornel. Celsum lib. 3. cap. 3. extr. ejusque auctoritate salvum .

Insimul hoc est *junctim* , *simul* , ante Domitiatiani tempora non inveniri docet Cl. Borrich. ad Voss. p. 200. Florus aliquoties habet , in præfat. & lib. II. cap. ult. Etiam Statius I. Silv. VI.

Et gentes alis insimul togatas .

Reliqui , qui utuntur , sunt fere infimæ latinitatis : Vide Freinshemianum indicem Flori .

Insipidus laudatur in Lexicis omnibus & quidem Gellii (lib. VI. cap. 1.) auctoritate : contra simplex *Sapidus* vel præteritur prorsus , vel illaudatum ponitur , unde etiam Vossius illud obelo notavit . Ego rem commutatam velim . Nam *sapidus* probum magis est . Cælius Apicius lib. 9. cap. 10. *jus sapidum* : lib. X. cap. 4. *Thynnus piscis hoc jure sapidior evadit* . Apulejus lib. 2. Metamorph. post principium : *tucetum perquam sapidissimum* : & lib. X. *coquus sapidissimis intrimentis succuum pulmenta condita , vapore mollibat* . At *insipidus* veteri testimonio non facile probaveris . Nam Gellianum nullum est , quia libri meliores habent *insubidius* , non *insipidius* , ut Petrus Mosellanus invulgaverat . Constantinorum demum ævo Julius Firmicus (lib. II. cap. 12.) *saporem* dixit *falsum & insipidum* ; & Paullinus Nolanus epist. 39. n. 4. *ultra betam incoctam , ut propheta loquitur , insipidi* : quod , quia eleganter compositum

ſitum eſt, utcunque toleratur inter doctos. Sed qui nihil niſi probatiſsimum admiſerit, deſcribet idem *ſaporis* vocabulo, v. g. *nullius ſaporis*, *ingrati ſaporis*, ſicut Columella dixit *infirmi ſaporis vinum* cap. 3. de Arboribus. Significationi translatæ, qua homines quoque *inſulſos & inſipidos* appellant, Ciceronianum *inſipiens* ſatisfaciet.

INTIMARE verbum, quo Buchnero judice, præcipue cadentis latinitatis auctores uſi ſunt, & proprie deſignat intimum facere. Solinus cap. 45. *Nilus cum mari intimatur*: Ammianus XV. cap. 6. de Rheno: *Oceani gurgitibus intimatur*. Deinde notat *indicare* γνωρίζειν. Sex. Rufus cap. 3. *quantum Roma profecerit, breviter intimabo*. Vopiſcus in Tacito cap. 12. *Nec tacendum eſt, & frequenter intimandum*. Adde Capitolinum in Vero cap. 1. cum nota Salmaſii: Spartianum in Nigro cap. 7. cum gloſſa Caſauboni. Lexica quædam, & Fabricius ad Prudentii Romanum verſ. 1110. allegant quoque Livii ſterba ex lib. 4. *intimaſſe filio*; ſed fallunt, quia libri, quos vidi, omnes habent cap. 46. *inſtitiſſe filio*, præter mendoſum Jo. Schefferi, Moguntiæ excuſi 1519. in quo *intimaſse* eſt.

IRRATIONALIS Senecæ & Quinctiliani, (vide illius epiſt. 71. hujus lib. X. cap. 7.) videtur ſcholam redolere philoſophorum. Eleganter, & ut dignum oratore, id M. Tullius expreſsit lib. II. Off. cap. 3. *expers rationis*.

LABILIS labantis Latinitatis eſt. Arnobius lib. II. *animas eſſe labiles & infirmitate ad vitia proclives*. Marcellinus lib. 27. cap. 23. *per labilem limum*. Caſſiodorus XI. epiſt. 111. *labilis fortuna*.

Ve-

Veteres Romani *inconſtans*, *lubricus*, *imbecillus* dixerunt.

Medietas. Cicero de Univerſ. cap. 7. *Vix aud o dicere medietates, quas Græci μεσότητας appellant*. Id auſi vero ſunt poſteriore ævo non pauci. Palladius lib, 1. cap. 12. *Menſura hæc ſervanda eſt in tricliniis, ut quanta latitudo & longitudo fuerit, in unum computetur, & ejus medietas in altitudinem conferatur*. Apulejus de Deo Socratis: *dabo exemplum hujus libratæ medietatis*. Ammiani, Eutropii, Macrobii teſtimoniis non opus eſt. Cicero c. l. habet: *in ſingulis eſſe bina media*.

Nigredo. Apulejus lib. 11. de Aſino: *corvina nigredine cærulos columbarum colli floſculos æmulatur*. Jornandes Getic. cap. 3. *famoſi pellium decora nigredine*. Plura exempla non ſuppetunt: Ciceroni 1. Divin. cap. 14. & Celſo lib. 2. cap. 1. illud eſt *Nigror*: Plinio 10. cap. 36. *Nigritudo*; eidem Celſo lib. 6. cap. 18. & lib. 8. cap. 2. & ſeq. *Nigrities*.

Nimietas. Columella 6. cap. 23. *nimietate verni pabuli pecudes exhilaratæ laſciviunt*. Palladius Februar. cap. 12. *vitem nimietate fœtus onerant*. Poſteriori tempore uſus hujus vocabuli major fuit, ut ex Apuleji 8. Metam. Capitolini Vero cap. 1. Treb. Pollionis Tyrann. cap. 9. Macrob. Somn. 2. cap. 7. & Ammiani multis locis manifeſtum eſt.

Noctescit. Nonius Marcellus: noctescere, ſecari. *Furius Poematis*, *etſi eſt auctoritatis incertæ*: *Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ*. Etiam Cæſellius Vindex grammaticus apud Gellium

lium lib. 18. cap. 11. hunc Furium *dedecorasse vocum fictionibus Latinam linguam* dixit, & in exemplis etiam *noctescere* numeravit, quod tamen Gellius defendi posse putat *a facultate poetica:*

NOVENDECIM usus vulgaris habet: sed vix auctores veteres, quorum est *undeviginti*. Livius 23. cap. 46. *vivi capti sexcenti, & signa militaria undeviginti*.

NULLIBI solius Vitruvii (lib. 7. cap. 1.) & Glossariorum vocula. In idiotismis Vitruvianis relinquunt, qui puram & castam Latinitatem sectantur.

OBTENEBRARE, hoc est, *tenebras offundere*, an veteribus in usu fuerit, subdubitari potest. Exempla non succurrunt, nisi Vulgati Interpretis, &, qui hunc magno numero sequuntur, ecclesiæ Patrum. Analogiam probat quodammodo Varronianum illud lib. 2. de Re Rustic. cap. 2. *pascunt, quoad contenebravit*, nisi & hoc in antiquatibus scribi malueris.

OCTODECIM dubitanter dico, quod libri, qui habent, non constanter habent, sed meliores pro eo signa 18. exhibent. Ita factum in Plinii lib. 18. cap. 23. in Orosii lib. 1. cap. 20. & quod in Hygini lib. 3. cap. de Ariete & Geminis Cl. vir. Jo. Schefferus plenis litteris perscriptum ediderat *Octodecim*; id nuper doctiss. Munkerus vulgavit per notas 18. Cum aliis ergo *duodeviginti* aut *decem & octo* tutius est dicere. Cicero 2. Acad. cap. 26. *Mathematici solem amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse quam terram* Cæsar. Gall. 2. cap. 5. *fossa duodeviginti pedum*. Livius lib. 9. cap. 33. *circumactis decem*

& octo mensibus lib. 27. cap. 29. *decem & octo na.ibus captis.*

Orientalis. Miratus sum, in Lexicis hoc vocabulum præteriri, vel si affertur illud (quod & ipsum in paucis factum est) sine auctore laudari. Necessarium enim videtur, cum omnes plagas reliquas signamus adjectivis, (ut *australis*, *aquilonaris*, quæ Ciceroniana sunt 2. Nat. Deor. cap. 19. *septentrionalis*, *occidentalis*, quæ Plinius dixit lib. 4. cap. 19. & lib. 18. cap. 34.) ut etiam ab *oriente* declinetur forma *orientalis*. Placet analogia, licet vetusta exempla desint. Majorem enim Palladio, qui usus sit hoc verbo, nondum vidi. Is lib. 3 cap. 17. *ab orientali arboris parte*. Justinus proximus est, qui lib. 14. cap. 4. *auxilia orientalia*, & lib. 39. cap. 5. *orientalia regna* dixit. Apulejus lib. 5. Metam: *orientales adspectus*. Ceteris idem significat *oriens* gignendi casu cum alio nomine conjunctum. v. g. Plin. 19. cap. 25. *orientis Oceanus*: lib. 16. cap. 36. *orientis populi*. Sueton. Tit. 5. *orientis regnum.*

Passio, sive πάθος, *affectum*, sive *perpessionem malorum* significare velis, non satis tuto adhibetur. Veteres enim Latini hoc vocabulum ægre admittunt. Ex Cornelii Galli eleg. 3. *v* 42. citatur.

Quæ nihil imminuit passio, nulla fuit,

sed dubius is auctor est, & ut doctiores putant suppositicius. Apulejus demum Asclep. p. 95. scripsit: *Incredibiles post delicta cogentur credere, non verbis, sed exemplis; nec minis, sed ipsa passione pœnarum*. Ecclesiasticis autem nihil usitatius est.

eft. Prudentius in Corona Vincentii. v. Prudentius in Corona Vincentii v. 292.

Pulchroque mortis exitu
Omnis peracta eft paffio.

Sulp. Severus 2. Hift. cap. 22. *Exftant mandatæ litteris præclaræ martyrum paffiones.*

POPULOSUS, quafi πολυάνθρωπος per rara vox in Lexicis, frequens autem fcriptoribus latinitatis inclinatæ. Apulejus lib. 8. *plateæ populofæ*; & mox, *civitas populofa*. Idem Florid. 1. *Indi, gens populofa cultoribus*. Ammianus 21. cap. 17. *ad exemplum urbium matris & populofæ & celebris*. Prudentius Perifteph. 7. (Heinf. 4.) v. 61.

Vix parens orbis populofa Pœni,

id eft Carthago.

POSSIBILIS Quinctiliano lib. 3. cap. 8. *dura appellatio*. Sane rarius eft, quam compofitum *Impoffibilis*. Unum ex paucis exemplis propono. Lactantius Opif. Dei cap. 1. *Divinam providentiam nec fenfu comprehendere, nec verbo enarrare poffibile eft*. Palladius 3. cap. 14. inclinato inde fubftantivo ufus. *farmenta*, inquit, *pro vitis poffibilitate fervabis*.

PRÆSENTARE verbum eft, judicio Buchneri, recentioris Latinitatis. In quibufdam Lexicis etiam Quinctilianus & Plinius in partes vocantur, fed falfo. Nam Fabii lib. 11. cap. 2. ineunte veteres, novæ editiones, quotquot vidi, habent *repræfentat*. Pliniana verba, quæ allegantur, de Pompeji capite, neutrius funt Plinii, fed auctoris libelli de viris illuftribus, qui Aurelius Victor effe creditur. Nam cap. 77. hæc tradit: *Caput* (Pompeji) *Ægyptio velamine involutum cum annulo Cæfari præ-*

præsentatum est, id est oblatum, præsens factum. Tamen alibi Plinius major (2?. cap. 19.) scripsisse deprehenditur, *foliis speciem passerum præsentantibus*. Verum & hic locus incertus est, quia in margine verians lectio notatur *repræsantibus*: Harduinus autem *præbentibus* legit, haud dubie MSS. regios, ut solitus est, secutus. Meliore itaque sæculo non videtur hoc verbum in usu fuisse. Apulejus denique lib. 6. *sese Juno cum totius sui numinis augusta dignitate præsentat*, & auctor Panegyrici Maximiano & Constantino dicti cap. 5. *Neque tantum forma in te patris, Constantine, sed etiam continentia, fortitudo, justitia, prudentia se se votis gentium præsentant*. Veteres omnes *repræsentare* malunt.

Primogenitus fere ecclesiasticum est, nec ex profanis adhuc observavi, qui usus eo esset, præter Palladium, cujus est lib. 1. cap. 39. *primogeniti vituli stercus*. Plinius, Calepino laudatus, dubius est. Harduinus quidem lib. 11. cap. 40. *primogeniti* in textu: in notis vero *primo geniti* divise: Frobenius cum aliis, *primis genitis*. Latinis is est *natu major*, vel si plures filii, *natu maximus*: aut divise *primum genitus*.

Protector. Supra cap. 1. hanc vocem notavimus pro *defensore* generaliter acceptam. Medio ævo honestior erat, & in aulam recepta, ut palatinum officium significaret. Gordianus enim, ut tradit Cedrenus, ἐποίησε πρωτίκτωρας, *instituit protectores*, principem ordinem scholarium seu Palatinorum militum. Codex Theod. lege 9. de Domest. & Protectoribus, præclare: *Devotissimos protectores, qui armatam militiam subeuntes*

non

non solum defendendi corporis sui, verum etiam protegendi lateris nostri sollicitudinem patiuntur, unde etiam protectorum nomen sortiti sunt; inglorios esse non patimur. Addi possunt alii in Cur. Poster. laudati.

PURITAS impurum Vossio visum, purificatur Palladio auctore lib. 11. cap. 14. de vino: *si 7. pini nucleos in unum vini sextarium mittas, diu omnibus ante commotis, & paululum cessare patiaris, mox sumere puritatem, colorique debere & in usum referri*. Reliqui, quos hoc vocabulo usos esse constat, sunt omnes inferioris ordinis, Capitolinus, Macrobius, Symmachus, Hieronymus, & horum æquales, quorum verba Poster. Curis exhibuimus. Analogia proba est, quia Cicero 2. Philipp. cap. 3. dixit *impuritates*.

QVALISQVALIS, id est *qualiscunque*. Godf. Stevvechius in lib. 2. cap. 4. Vegetii non hoc solum, sed etiam adverbialem formam *Qualiterqualiter*, pro qualitercunque, commendat: auctoritatem vero majorem non affert, quam Ulpiani. Lege 2. D. de bon. poss. secundum tab. §. 1. *qualisqualis condicio sit*: & lege 3. de Proxenet. *ministerium quale quale accommodaverunt*. Et lege 11. §. 2. D. divort. *quali quali voluntate intelligi possit*. Pro adverbio *qualiterqualiter* in Foro Rom. idem Ulpianus citatur lege 12. §. 3. Dig. de Ratihabitione: verum Dionys. Gothofr. aliique ediderunt *qualiter* semel positum.

RESTAURARE Servius ad Æn. 2. v. 15. videtur improbasse: *non restaurata*, inquit, *sed instaurata dicuntur ædificia*. Ejus vocis patrocinium suscepit Barthius ad Petrocorium Notis a Cl. Dau-

mio in lucem productis. *Non probo*, inquit, *eorum audaciam, qui verbum hoc Latinitate damnant, & instaurare solum probant, quia scilicet ab Instar hoc descendat*. Nec ego illud impurum censeo. Nam Tacitus & Justinus, non erubescendi auctores, usurparunt, etiam sub Gallieno Emeritensis inscriptio apud Gruter. p. 158. ADIF. RESTAUR. & reliqua: nec tamen æquare illud alteri *instaurare* sustineo, quo usa est omnis & melior & antiquior Latinitas.

SCRUTINIUM improbat cum Vossio Borrichius tanquam ab Apulejo nove fictum. Is enim lib. 9. extr. scripsit: *Magistratibus placuit, obstinate denegantem scrutinio detegere.* Post hunc Ammianus quoque lib. 29. cap. 11. *inter scrutinia suppellectilis*. Præfertur *scrutatio* Senecæ, de Beat. Vit. cap. 23. & Gellii lib. 9. cap. 10.

SOLUMMODO rarum antiquis adeo, ut Joannes Vorstius de bonitate dubitaverit. Plinius habet lib. 34. cap. 8. *Non are captus nec arte, unam solummodo Zenonis statuam Cypria in expeditione non vendidit Cato*. Reliqui qui utuntur, posterioris dignitatis atque temporis sunt, &, quod miror, ecclesiastici vel omnes vel plerique. Vide Curas Posteriores. Tutius & antiquius est *Tantummodo*.

STERNUTATIO non rejicio, ut multi censores Latinitatis faciunt: nec valde laudo, quia *sternutamentum* plerisque scriptoribus probatur, Plinio lib. 2. cap. 7. lib. 20. cap. 12. & 17. Senecæ epist. 47. & Celso passim. Solus fere Scribonius Largus ex antiquis est, qui Compos. 10. scripsit, *sternutationem statim invitat*, sed eo ipso loco prædixe-

dixerat *sternutamentum concitare*, item *proritat sternutamentum*.

SUBJUGARE. Solus Asconius Pedianus huic verbo ex antiquioribus patrocinari potest, nisi & ipse, quod Scioppio videtur, corruptus est a describentibus. Ita vero in Verrinam de Præt. Urb. *quod quisque de subjugata provincia apportavisset*. Ceteri omnes sunt posteriores, quotquot hoc verbo utuntur, Arnobius, Lactantius, Eutropius, Claudianus, Prudentius. Vide Curas Posteriores Unum Prudentii ex multis exemplis appono, de Maccabæa muliere in Romano v. 777.

Hostem subegit subjugatum septies.

SUMMITAS ex Palladio Rutilio defendi postulat, cui inferioris ævi scriptores succlamant, Arnobius, Censorinus, Marcellinus, Macrobius, quorum verba habent Curæ Posteriores. Unum Palladii testimonium sufficiat ex lib. 1. cap. 19. *Negat Columella ventilanda esse frumenta, quia magis miscentur animalia totis acervis, quæ si non moveantur, in summitate intra mensuram palmi consistent*.

SUSTENTACULUM displicet Vossio & Borrichio. Vetustissimus, quem usurpasse observamus, est Cornel. Tacitus lib. 2. Hist. cap. 28. scribens: *sin victoriæ sanitas, sustentaculum, columen in Italia verteretur, non obrumpendos, ut corpori validissimos artus*. Hic vero pro *columine*, *fulcro*. De *alimentis* posteriores acceperunt. Augustinus lib. 4. adv. Julian. Pelagianum cap. 14. *Alimentorum sustentaculis indigemus*. Paullinus Petrocorius lib. 4. de Vita Martini v. 450.

Et ferrent vigilem per sustentacula mentem.

Barthius adnotavit. PER SVSTENTACULA, *non obsequio voluptatis aut luxuriæ, sed ut solum vita sustentaretur*.

VALEDICERE. Divisum nemo in dubium vocat: de conjuncto dubitavit magnus Vossius, cui Borrichius oppofuit versum Ovidianum 1. Trist. 7.

Idque, quod ignoti faciunt valedicere saltem.

Deinde Senecæ verba epist. 17. *Reges Parthos non potest quisquam salutare sine munere: tibi valedicere non licet gratis*. Quis autem spondebit, non divise scriptum fuisse, sicut Nasonis eleg. 3. ejusdem libri

Sæpe Vale dicto, rursus sum multa locutus:

Ciceronis est Att. 5. epist. 2. *salutavi, postea jam jussi valere*: Suetonii Aug. 53. *Discedens, sedentibus singulis valere dicebat*: & Tiber. cap. 72. *Nec abstinuit consuetudine, quin tunc quoque instans in medio triclinio singulos valere dicentes appellaret*. In Galba idem cap. 4. *Morem retinuit, ut liberti servique bis die frequentes adessent, ac mane salvere, vespere valere sibi singuli dicerent*. Eleganter quoque divisit Capitolinus in Marco cap. 28. Imperatoris morituri ad amicos dicta referens, *si jam me dimittitis, vale vobis dico, vos præcedens*.

VIROR. Stephanus: *Idem significat quod Viriditas, sed de quo nullum exemplum reperimus*. Atreperit exempla & in Gazophylacio repofuit diligentissimus vir G. M. Konig, alterum nempe Apuleji, qui Florid. lib. 2. *prætorum virorem* dixit: alterum Fortunati, cujus est lib. 8. Carm. 5.

Aut de veste tui gemma virore micet.

Addo Palladium Junio cap. 12. dicentem: *cui adhuc*

adhuc superest aliquid de virore: & Hieronymum, cujus est epist. 21. *viror futuræ resurrectionis*: sed hæc sine præjudicio elegantioris probatiorisque vocabuli *Viriditas*, sive proprie, sive translate *virorem* accipias. Cicero Senect. cap. 16. *Quid de pratorum viriditate, aut arborum ordinibus, aut vinearum olivetorumque specie dicam?* & in Lælio cap. 3. *Senectus quamvis non sit gravis, tamen aufert eam viriditatem, in qua etiam tunc erat Scipio.*

UNIRE Senecæ ætate non erat usitatum, nisi in philosophorum circulis. Quæst. Nat. lib. 2. cap. 2. *Expedire me poteram, si philosophorum lingua uti voluissem, ut dicerem unita corpora.* Post hunc Apulejus 8. p. 207. *unita sepultura ibidem marito perpetuam conjugem reddidere.* Et hoc de participio, quo sane multos posterioris ætatis usos esse, Arnobium, Mamertinum panegyristam, Juvencum, Hieronymum, Secundis Curis probavimus. Verbi *Uniri* usus rarior erat. Sulp. Severus 2. Hist. cap. 43. *legatos Ariminensis concilii compellit imperator uniri hæreticorum communioni.* Claud. Mamertus lib. 2. de Anima cap. 10. *duo ista ita tenus uniuntur.* Alii malunt verbum *adunare*, quod perquam familiare est Justino, vide Indicem Berneggerianum. Verum quod major Justino non repertus est, qui illud usurpaverit; duriter de hoc etiam nonnulli censuerunt.

VULGARITER Ciceronis esse lib. 13. epist. 69. vulgo creditur, & ita editiones pleræque, etiam accuratissima Græviana, habent. Contra quotquot fere noti sunt MSS. libri, quos nominatim recenset editio Operum Ciceronis Gruteriana, (quibus

bus addo chartaceum quidem, sed ut videtur, ex optimo & antiquo descriptum, Bibliothecæ Cizensis Mauricianæ) ita præferunt: *Hæc ad te eo pluribus scripsi, ut intelligeres, me non vulgare, nec ambitiose, sed ut pro homine intimo, ac mihi pernecessario, scribere*. Quod volunt ita dictum, ut sæpe *sublime* pro *sublimiter*. Pareus Lex. Crit. legit *vulgarie*, a forma *vulgarius, a, um* Gelliana (lib. 3. cap. 16.) idque in MSS. P. Victorio observatum esse testatur. Propius sane distant *vulgare* & *vulgarie*, quam *vulgare* & *vulgariter*. Nihilominus auctorem Plinium habet *vulgariter* lib. 8. cap. 5. & lib. 28. cap. 14. Hunc solum cognovi ex vera antiquitate, quem indubitato constet hoc adverbio usum fuisse; reliqui recentiores sunt, ut Aur. Victor junior in Vespasiano: *Tunc cavati montes per Flaminiam sunt prono transgressu, quæ vulgariter Pertusa Petra vocitatur*; & Macer poeta herbarius Carm. 1.

Barrachum nostri dicunt vulgariter illam.

In hanc classem referri etiam oportet formam Preteriti Reversus Est, pro qua semper Cicero *Revertit, reverterunt, revertisse* &c. dixit. v. gr. Philipp. 2. cap. 24. *e Thessalia Brundisium cum legionibus revertisti*. Nec aliter æquales Ciceroni. Cæsar. 1. Gall. cap. 8. *legati ad eum reverterunt*. Livius 7. cap. 17. *præda ingenti parta victores reverterunt*. Post Augusti obitum altera forma *reversus est*, in usum recepta fuit, ut Phædri, Asconii, & Valerii Maximi exemplis Curæ Secundæ ostenderunt, ita tamen, ut antiqua & Ciceroniana forma non eliminata fuerit, sicut nostro fere seculo in oblivionem venit, altera recen-

centiore utramque paginam faciente. Nam hi ipsi subinde illa quoque usi sunt: e. gr. Val. Maximus lib. 2. cap. 10. *ad lares reverterunt*. Participio *reversus* minus abstinuerunt Cæsar. 6. cap. 42. Vellejus Paterculus 2. cap. 19. Plinius avunculus 32. cap. 1. Iunior 7. epist. 4.

PIISSIMUS Superlativus ejusdem ætatis est. Cicero enim 13. Philipp. cap. 19. *norum & nullum in Latina lingua* esse tradit. Sed posterior ætas non tulit hunc censorem, nec tersissimi scriptores illo verbo erubuerunt, ut Seneca rhetor Controv. 27. *piissimo patri tormentum quæsiisse ex filiorum impietate*. Philosophus ad Polybium 26. *quod longe a sensibus tuis prudentissimis piissimisque abest*. Curtius 9. cap. 6. *o fidissimi piissimique civium atque amicorum*. Ut taceam de sequioribus, & Carisio grammatico. In cippis veterum Romanorum nihil usitatius est quam *patri piissimo*, *filio piissimo*, *uxori piissimæ*, ut passim exempla existant apud Gruterum & Reinesium. Nec altera forma *Pientissimus* in lapidibus & monumentis rara est, quam quod fere posthabent grammatici, nec in Lexicis exempla prostant, pretium erit operæ, quædam huc ex multis afferre.

Inscript. Reines. p. 698.

D. M. S.
M. ANTONIO. AGATOPO.
M. ANTONIUS. FAUSTINUS.
PATRI. PIENTISSIMO.
BENE. MERENTE.
F.

Ibi-

Ibidem p. 747.

D. M.
SECURITATI. ÆTERNÆ.
* IULIÆ. IULLIANÆ.
MODESTIUS. ISMARAGDUS.
UXORI. KARISSIMÆ. PIENTISSIMÆ.
ET. DULCISSIMÆ.

Tandem huc pertinere videntur locutiones *abstractivæ*, ut philoſophi vocant, inauditæ Ciceroniano ævo, quarum ſemina non nulla ſparſit argentea Latini ſermonis ætas, qualia ſunt Vellejî *mediocritas noſtra* lib. 2. cap. III. & Val. Maximi Præfat. *mea parvitas*: meſſem vidit tempus æneæ Latinitatis, præſertim ſub Chriſtianis principibus. Tum enim ad faſtidium uſque hujuſmodi formulæ inculcabantur legibus, epiſtolis, ſermonibus, *ſublimitas tua*, *claritas*, *tua*, *tranquillitas veſtra*, *præſtantia tua* &c. e. c. Arcadius Aug. Aureliano PF. Pr. Cod. Theod. de pœnis lege 17. *ad Cyprum Inſulam* (Eutropius) *perducatur*, *in qua tua ſublimitas relegatum eſſe cognoſcat*. Et eodem Cod. Valentinianus & Valens AA. ad Secundum PF. P. lege 5. de Suſceptor. *excellentia tua vetuſtum morem conſuetudinemque ſectabitur*: Adde Cur. Poſter.

IMPATIENTIA abſolute recentioris ævi eſt. Veteres (non autem vetuſtiſſimi, apud quos non invenimus) Genitivum addebant, ut *æſtus impatientia* Plinius 9. 16. *frigorum* II. 23. *Veneris* Apulejus lib. 2. Metam.

CA-

* *Tulliæ* leg. Reineſ.

CAPUT III.

De Notionibus peregrinis.

A Vocabulis suspectis, vel posteriori ævo in usum receptis ad antiquiora & magis Latina progredimur, quibus vel media vel infima ætas novas & veteribus ignotas notiones seu significationes imposuit. Talia sunt.

ADVOCARE pro *caussamagere*, *reo adesse in periculis*. Est enim Latino in foro vocare & cogere, qui adsint & patricinentur, ut multis verbis & accurato judicio contra Lipsium probavit I. F. Gronovius in Senecæ lib. 1. de Clem. cap 9. Videtur Plinius lib. 5. epist. 8. obstare, sed quam dubius locus sit, Notis ad illum ostendimus.

ÆGRITUDO aureo Latinitatis sæculo erat tristitia, mœror, & animi potius, quam corporis morbus. Cicero 3. Tusc. cap. 10. *Præclare nostri molestiam, sollicitudinem, angorem, propter similitudinem corporum ægrorum, ægritudinem nominaverunt*: & mox: *proprie ut ægrotatio in corpore, sic ægritudo in animo*. Livius lib. 22. cap. 8. *occupatis majori ægritudine animis*. Post Augusti obitum sensim ad corporis infirmitudinem retractum fuit vocabulum. Mela lib. 3. cap. 7. de Indorum senibus; *priusquam annis aut ægritudine in maciem eant*: & Columella 7. lib. 7. de caprarum morbo: *quod si ea res ægritudinem non depellit*: & Plinius 8. cap. 1. de elephantis, *fessi ægritudine, quando & illas moles infestant morbi*,

Adde

Adde Curt. 3. cap. 5. Sed hæc tum rariora erant, nec Ciceronis elegantia in oblivionem venerat, ut sequenti ferme ætate factum fuit.

Asportare est quasi *absportare*, deportare alio, non *ut intereat* ibi, quod Asconius addit in Divinat. Verr. & per id a *deportare* distingui vult; sed sæpe etiam ut conservetur. Sic enim Nepos Themist. cap. 2. *quæ moveri poterant, partim Trœzenem asportant*. Male ergo hodie pro *apportare* a multis ponitur.

Asserere Augusteo ævo *vindicare* sonabat, ut *in libertatem asserere*. Antoninorum demum tempore pro *affirmare* adhiberi cœpit. Adde Discussionem nostram, ubi quæ ex Cæsare & Varrone objecit Andr. Borrichius, exploduntur.

Audax, Audacia plerumque in malam partem. Hinc Nonius: *audacia temeritatis est*. Minus scite ergo in elegantiis nostri locant, dum vernacula latine reddunt *sich erkühnen*, *eines Runhelt verzeihen*. Elegantius Cicero lib. 13. epist. 51. *Sumsi hoc mihi, ut &c*, & lib. 7. epist. 5. *Vide, quid mihi sumserim*.

Benedicere in antiquo Latio duas notiones obtinuit, primum ornate dicere. Cicero 2. Orat. cap. 2. *benedicere, quod est scienter, perite, & ornate dicere*. Deinde bene precari, bene sentire. Idem pro Sextio cap. 52. *cui benedixit unquam bono?* Sequiore ævo pro *laudare* acceptum. Apulejus Asclep. extr. *benedicentes Deum orantesque*, quæ syntaxis sicut nova & horrida est, ita ipsa significatio non purissima, sacris tamen scriptoribus maxime recepta. Novissima notio & mere ecclesiastica pro *fortunare*, *salutem & felicem rerum*

rum successum largiri, quod solius Dei est, etiam ad subst. *benedictio* extenditur, more & usu Ebræorum.

CAUSSARI philosophis est *produci*, *generari*: latinis autem vel veram vel vanam causam dicere, v. g. Curtius lib. 6. cap. 7. *non vacasse sermoni suo regem caussatus*, *hat vorgewandt*, *der König habe nicht Zeit gehabt ihn zu hören*. Pro Rosc. Am. cap. 14. *numquid caussare?* (caussam dicis) quæ lectio in Palatinis quoque habetur, utut alteram, *numquid caussæ est*, malit Turnebus advers. lib. 29. cap. 36.

COMMUNITER latine significat *non separatim*, *non seorsum*, *miteinander*, *unzertheilt*. Cicero lib. 13. epist. 12. *Alia epistola communiter commendavi tibi legatos Arpinatium, ut potui diligentissime; hac separatim Q. Fufidium*; & pro Rosc. Amer. cap. 37. *iste Roscius omnia cum Chrysogono communiter possidet*; & Livius lib. 35. cap. 48. *Provectus est intemperantia linguæ in maledicta, nunc communiter Romanorum, nunc proprie ipsius Quintii*. Nec cadente Latinitate mutata sententia fuit. Etenim Lege 1. Cod. de Contract. non aliter, quam supra Cicero: *quæ separatim communiterve gesserunt*. Male ergo & barbare pro *vulgo* adhibetur, v. g. *communiter solet ita fieri* &c.

COMPILARE veteribus semper in malam partem, *bestehlen*, ut *fana compilare* Ciceroni 1. Nat. Deor. cap. 31. *templa omnibus ornamentis compilata* Livio lib. 43. cap. 7 *scrinia compilare* Horatio 1. satyr. 1. extr. Quod vero recentibus etiam in bonam partem accipitur, barbarismi crimine an absolvi

ſolvi poſsit, incertum eſt. Vide Vorſtii ſuſpect. Latinit.

CONDOLERE Ciceroni eſt idem, quod *dolere* lib. 3. de Orat. cap 2. *latus ei dicenti condoluiſse, ſudoremque multum conſecutum eſse audiebamus*. Si vero pro συμπάσχειν ponatur *condolere alicui, mitleiden mit einem haben*, aliena voci latinæ affingitur ſignificatio, qua nec opus eſt, cum poſsis dicere: *vicem alicujus dolere, participem ſollicitudinis & doloris eſse* Cic. 16. ep. 21. *pari moleſtia affici, prope æque dolere* 4. ep. 5. & 6. *dolor tuus mihi dolori eſt* 7. epiſt. 2. Forſan tamen Ovidii locus v. Triſt. eleg. 3. v. 32. vulgari notioni præſidio eſſe poteſt. Nec vero poetæ rarius exemplum conſenſui ceterorum præjudicat.

CONFVNDI pro *erubeſcere, pudeſieri*. Vulgato interpreti & hunc ſequentibus eccleſiaſticis valde uſitatum. Latinis, antiquis præſertim, eſt *miſceri*, translate *perturbari*, e. g. Velleij. 2. cap. 125. *cupiditas omnia confundendi*.

COR multis Germaniſmis & Ebraiſmis ſubjacet, ut *toto corde diligere, ex intimis cordis penetralibus* &c. Non quidem negamus, interdum idem valere, quod *mens, animus*: at caute agant tirones, ne latine locuturi vel ſcripturi in Germaniſmos incidant.

CREPVSCVLVM vulgus ad utramque dubiam lucem refert, ſive matutina ſit, ſive veſpertina. Plinius vero lib. 18. cap. 25. dixit: *mane vel crepuſculo*. Columella 12. cap. 1. *Primo mane* (villico) *cum familia prodeundum eſt, & crepuſculo, per actis operibus fatigato redeundum*. Cenſorinus

cap.

cap. 24. summo studio singulas diei & noctis partes describens, *crepusculum* ad noctis initium refert, sicut *diluculum* ad initium diei. Et sic alii quoque inter mane & crepusculum distinguunt, & hoc *diluculo* opponunt. Servius quidem in Æn. 2. v. 268. *De crepusculo*, inquit, *quod est dubia lux* (*nam creperum dubium est*) *quæritur*, *& licet utrique tempori possit jungi*, *usus tamen*, *ut matutino jungamus*, *obtinuit*. Sed vel error Servii, vel lapsus subest librarii, ut ex Plinio, Columella, Censorino demonstratum fuit.

CRUX, id est patibulum, per translationem alias *miserias* significare potest, si ita orationem attemperes, ut ad Romanum supplicium respiciatur, ut sicut Comicis homines interdum notat, qui angunt & affligunt. Verum quod nostris quascumque calamitates in quocumque sermone, extra respectum Romani supplicii significat, propius abest a Germanismo.

DEPRECARI, ut Gellius docet lib. 6. cap. 16. est *valde precari*, deinde *propulsare*, *abominari*, quemadmodum Cicero 6. Rep. *invidiam deprecabatur*, hoc est, Gellio interprete, *propulsabat invidiam*. Justinus 11. cap. 9. eleganter utramque notionem conjunxit, verbo semel posito: *non mortem, sed dum Darii corpus sepeliant*, *dilationem mortis deprecantur*.

DESOLARE *agros* active dicunt Latini, Virgilius Æn. 11. 567. Columell. 1. cap. 3. Item *manipulos militum* Virg. c. l. *v.* 870. & Statius 9. Theb. *v.* 672. *desolatum magistro agmen*. Etiam Lucanus 4. 700. *nocturnaque munia valli desolata fuga*. Non autem desolare *arcem*, *urbem*,

ut sit idem, quod *dem liri*, *vastare*, quia est necare, ad paucos redigere, colonos abducere.

Dictio est oratio vel dicendi genus. Cicero 1. de Orat. cap. 34. *Educenda dictio est ex hac domestica exercitatione, & umbratili, medium in agmen, in pulverem, & clamorem, in castra atque aciem forensem.* Pro vocabulo Grammaticis relinquendum. Nec vero recens hæc usurpatio est in Grammaticorum schola. Diomedes lib. 1. p. 275. *Quidam sic definiunt: Oratio est compositio dictionum, consummans sententiam, remque perfectam significans. Scaurus sic; Oratio est ore missa, & per dictiones ordinata pronuntiatio.* Quapropter in grammatico sermone toleratur hæc notio: ad oratorium stilum, quod exempla desunt, minus tuto affertur. Catonis enim auctoritatem, ad quam nonnulli provocant, nullam esse, & ex spurio libro petitam, Curis secundis demonstratum fuit.

Discretus antiquis est *divisus*, *separatus*, ut Lucretio lib. 6. 790. *discreta semina*. Plinius lib. 2. epist. 6. *memento nihil magis esse vitandum, quam istam luxuriæ & sordium novam societatem; quæ cum sint turpissima discreta & separata, turpius junguntur.* At pro *modestus*, uti vulgus nostrum interpretatur, barbarismum olet. Idem censemus de derivatis *Discrete* & *Indiscretus*. Cicero Juvent. lib. 1. cap. 30. *In præsentia partes argumentandi confuse & permiste dispersimus: post discrete & electe digeremus.* Apulejus de Mundo *indiscretis finibus Pamphylium, Syrium, Ægyptium* mare. Spartianus in Nigro cap. 3. *cum indiscrete subsellia Circi maximi repleta essent.*

Discursus pro *sermone*; & verbum *discurrere* pro *sermo-*

sermocinari barbare dicitur, nec afferri antiquior auctoritas potest, quam Ammiani Marcellini, non purissimi scriptoris, qui lib. 17. cap. 6. (Vales. c. 4.) *super quo*, inquit, *nunc, quia tempestivum est pauca discurram*. Substantivi *Discursus* non prius exemplum Lindenbrogius in Notis, quam ex sæculo Caroli M. arcessit. Abstinent ergo hac significatione, qui stilum sectantur puriorem. Quid proprie & latine sit *discurrere* & *discursus*, non obscurum. Livius 1. cap. 9. *signo dato juventus Romana ad rapiendas virgines discurrit*. Seneca epist. 103. de vero peregrinationis usu: *Quamdiu quidem nescieris, quid fugiendum, quid petendum, quid necessarium, quid supervacuum, quid justum, quid honestum sit, non erit hoc peregrinari, sed errare. Nullam tibi opem feret iste discursus*.

DISPENSARE pro *legibus solvere* novum est. Vetus notio verbi hujus est *disponere* & *procurare*, v. g. dispensare res domesticas. Etiam *cum cura distribuere*, Nepos in Conone cap. 4. *quem vellet eligere ad dispensandam pecuniam*: seu aliquid *dividere*. Curt. 6. cap. 4. *amnis duo itinera, velut dispensatis aquis, aperit*. Idem censeas de nomine *Dispensatio*. Frontinus de Aquæduct. lib. (p. 243. ed. Keuch.) de divisione aquarum: *Sed hæc ipsa dispensatio per nomina aquarum ad regiones Urbis partienda est*.

DISSITUS antiquis est *dispersus*, *disseminatus*. Lucretius lib. 3. v. 144.

Cetera pars animæ per totum dissita corpus.

& lib. 4. v. 886.

Per membra atque artus animal dissita vis est.

G 2 Non

Non ergo pure vulgo dicimus : *terræ longe dissitæ*, *populi longe dissiti*, quamvis idem confirmare Apulejus 1. Florid. videatur . *Homines* inquit, *neque longule dissita , neque proxime assita possimus cernere* , de quibus durius censet Scioppius de Voss. n. 15. & Apuleji asino , quam Tullio aut Livio, digniora esse judicat.

DITIO potestatem significat & imperium, e. g. *in ditionem redigere* Curt. 4. cap. 1. *ditionis suæ facere* idem cap. 4. & *alienæ ditionis esse* lib. 5. cap. 5. & Livius lib. 21. cap. 60. *omnem oram ad Iberum flumen*, *Romanæ ditionis fecit* . Idem lib. 31. cap. 7. *in ditione habere* dixit : & *sub ditione cujus esse* lib. 6. cap. 29. *in ditionem tradere* idem 26. cap. 43. *ditione adicere regionem* Curt. 4. cap. 1. n. 26. Addit 15). Freinshemius in Indice , *manifesto discrimine ditionis & regionis quæ vulgo confundunt*. Non ergo pro ipsa provincia & regione , ut hodie fit , accipi hoc vocabulum potest, neque antiquior , qui ita abusus illo fuerit, repertus nobis est, quam Paulus Diaconus in Juliano , seu quisquis auctor est Miscellæ Historiæ , cujus verba exhibent Posteriores Curæ.

DIVUS, DIVI , sunt vel Dii, vel ἀποθεωθέντες, & ipsi numero Deorum adscripti . Improbat ergo Cl. Vorstius , sanctos Apostolos aliosque *Divos* adpellari, v. g. *Divus Paulus*. Tutius dixeris *Divinus Paulus* , sicut Cicero *divinum Platonem* vocavit, & passim *divinam virtutem* . Aut potius *sanctos*, *beatos* exemplo veterum Christianorum dicamus . Neque adhuc probari antiquis exemplis potuit, *Divus* , *Diva* adjectivum esse ,

&

& aliud, quam *Deus*, *Dea*. Livius lib. 7. cap. 26. *Si diva si divæ esset, qui sibi præpetem misisset, propitius adesset*. Idcirco non magis licet *Divus Paulus*, *Divus Augustinus*; aut de principibus *Divus Carolus*, *Divus Ferdinandus* &c. dicere, quam *Deus Paulus*, *Deus Augustinus*, atque ipsa de ceteris. Plura vide in Curis Posterioribus.

Dominus imperantem Latinis significat, v. g. Tacit. Hist. 4. cap. 17. *Romani devictarum gentium domini communes*; sive monarcha sit, ut Plinius Trajanum adpellat *Dominum* lib. 10. Epistolarum: sive tyrannus, quo modo Tiberius invisum nomen refugit Tac. 2. Annal. cap 87. sive denique familiæ suæ imperet, Virgil. Eclog. 3.

quid facient domini, audent cum talia fures.

Hodie communis titulus omnium ingenuorum est, ut vix liceat mediocris sortis hominem adpellare, nisi præmisso *dominationis* honore. Ita inveteratus mos est, ut sine multorum offensa emendari posse non videatur. Cui forsan occasionem præbuit Romanorum consuetudo, qua obvios, si nomen non succurrebat, *dominos* salutarunt, teste Seneca epist. 3. Et primum imperatorum nominibus præfigebant D. N. hoc est *Dominus noster*, & sexu mutato etiam fœminis Augustis habebant idem honoris. In Reinesianis Inscriptionibus p. 323.

PIISSIMAE. AC. VENERABILI.
D. N. HELENAE. AUG.
. MATRI. D. N.
MAXIMI. VICTORIS. AUG.
CONSTANTINI.
ET. AVIAE. DD. NN.
CONSTANTI. ET CONSTANTIS.
ORDO. ET. POPULUS.
SURRENTINOR.

DUELLUM antiquis eſt *bellum*, quod ex Plauto & Horatio liquet: ille enim Epid. Act. 3. ſc. 4. *apud reges armis arte duellica divitias magnas indeptus*: hic lib. 1. epiſt. 2. Trojanum bellum *lentum duellum* vocat. Adde Cic. in Oratore cap. 45. & Livium lib. 22. cap. 10. Quod autem vulgus *duellum* hodierno die vocat, id veteribus erat *ſingularis pugna*, Eutrop. 11. cap. 2. & Sulp. Sever. 1. Hiſt. cap. 34. item *ſingulare certamen* Vopiſc. in Probo cap. 9.

EXAUDIRE Latinis ſæpius eſt *audire*. Cic. 1. Div. cap. 33. *ſubito exaudivit hinnitum*; & 1. Catil. cap. 8. *quorum voces exaudire potuiſti*. Noſtrates attribuunt unicum ſignificatum, precibus adnuere, *ethuten*. Potes pariter dicere, Deum preces *audire*, atque *exaudire*. Nam *audio* etiam eſt obſequi, aut facere, quod quis petierat.

EXCESSUS Ethicis ſignificat vitii genus, quod augendo circumſtantias declinat a virtute. Priſcis Latinis erat idem, quod *diſceſſus* ut Cic. 3. Fin. cap. 18. *exceſſus e vita*, id eſt mors: quam etiam demto *vitæ* vocabulo, ſignificat, ut Tacito 1. annal. cap. 7. & 14.

FESTIVITAS eſt *lepor* & *jucunditas*. 1. ad Herenn.

renn. cap. 8. *Illud genus narrationis, quod in personis positum est, debet habere sermonis festivitatem.* Sero, nec antequam caderet lingua Latina, *festum diem*, aut *solennitatem*, v. g. nuptialem, significare cæpit. Lampridii & Prosperi Aquitanici testimonia Secundis Curis exhibuimus. Sed malo Ciceronem, quam hos, imitari.

FORNICARI est fornice arcuari. Plinius 16. cap. 42. *palma fornicatur*, hoc est sursum incurvatur, & de apibus lib. 11. cap. 10. *ruentes ceras fulciunt pilarum intergerinis a solo fornicatis*. Ammianus lib. 26. cap. 24. *fornicatum ædificium*. Vitruvius lib. 5. cap. 5. *cellæ confornicentur*. Quod vero Fornix etiam *lupanar* significat, *fornicari* vulgatus Scripturæ interpres pro *scortari* usurpavit, sed sine consensu veterum Latinorum. Eadem ratio est substantivorum FORNICATIO & FORNICATOR, quorum utrumque de venerea re persæpe usurpatur ab eodem interprete. Prioris usum ita tradit Seneca epist. 95. *Societas nostra lapidum fornicationi simillima est: quæ casura, nisi invicem obstarent, hoc ipso sustinetur.*

GENTILES Cicero Topic. cap. 6. definit, *qui eodem nomine sunt, ab ingenuis oriundi, quorum majorum nemo servitutem servivit, nec capite sunt diminuti*. Brevius: ex eadem orti gente. Adde Gellium lib. 17. cap. 17. supra in CONCIVIS allegatum. Ecclesiasticis *Gentiles* sunt idolatræ, *Penden* pro qua notione alii malunt *paganos* dicere. Pagani enim fuerunt, qui non erant milites. Plin. 10. epist. 18. *& milites & pagani*: Veget. 2. cap. 23. *si doctrina cesset armorum, nihil paganus distat a milite*. Hinc translate pagani omnes, qui

Christo non militant seu Christiani non sunt. Alii paganos malunt a *pagis* dictos, quod templis urbium a Constantino clausis in pagis deos coluerint, quemadmodum Prudentius in Romano *v.* 296. idolorum cultorem vocat *pago deditum*. Concedo elegantius vocabulum *paganus* adhiberi: nec tamen eripi potest alterum *gentilis* aut cognatum *ethnicus*, propter inveteratum usum. Utrumque enim in ecclesia antiquum est. Hieronimus in Ephes. 5. comm. 20. *Hoc & gentilis fecit, & Judaeus, & publicanus, & ethnicus*. Idem epist. 2. *gentilis litteratura*, i.e. lectio paganorum scriptorum: & epist. 33. *Cernimus ethnicos atque Iudaeos haereticos atque diversorum dogmatum homines volutari in caeno libidinum*. Nec tamen Pagani vox ecclesiasticam notionem recens aut nostra demum aetate suscepit. Idem Hieronymus in Psalmum 42. *pagani Deos suos digito ostendunt*: & Orosius 7. cap. 35. Claudianum poetam vocat *paganum pervicacissimum*.

Gratiosus. Rud. Goclenius Observ. L. L. improbat formulam *Domine Gratiose*, quod *Gratiosus* est, qui admittit gratiam, seu gratia pollet: Ita quidem est, ut plerumque Latinis significet eum, qui valet gratia apud alios, unde Livius 39. cap. 32. *plebeii quoque gratiosi homines petebant*: nolim tamen alteram significationem in barbarismis ponere, quia Gellius 9. cap. 12. *gratiosus*, inquit, *qui adhibet gratias, & qui admittit*, quamquam notio altera perrara est, ut vix exemplis comprobari possit. Quod vero etiam, qui jucundi & elegantis ingenii est, nonnulli *gratiosum* vocant, id Gallicismum sapit. Vide Voss.

Ha-

HACTENUS de *tempore* in omnium fere ore eſt, ſed, ſi Ciceronem conſulas, non puriſſime. Hic enim *adhuc* pro eo, quod vulgo eſt *hactenus*, conſtanter dixit: *Hactenus* vero aliter adhibuit, ut idem ſit. quod *ad hunc usque locum*, & de loco librorum aut ſcripturæ ſæpe uſurpatur, *Sed hæc hactenus*, *Hactenus de litteris*. Sic 13. Att. epiſt. 21. *Sed hæc hactenus, ne videar περι μικρα σπουδαζειν*. Deinde ſequente *UT* notat *eatenus*, *in tantum*. Lib. 2. de Oratore cap. 27. *Hæc artem & præcepta duntaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus ornentur*. Juſtinus 39. cap. 1. *rex a matre hactenus conſtituitur, ut nomen regis penes filium: jus autem omnis imperii penes matrem eſſet*. Et ita Suetonius ſæpe, & Plinius lib. 4. epiſt. 8. Tacitus 2. an cap. 34. n. 4. Quæ in contrarium objiciuntur, aut ambigua ſunt, aut rara nimis, ut Tullianam normam non poſſint depravare.

HUMILIS notat proprie, quod humi repit, parvum eſt. Curtius 7. cap. 4. *neminem adeo humilem eſſe, ut humeri ejus non poſſent Macedonis militis verticem æquare*. Plinius lib. 7. epiſt. 20. *humili radice deſcendunt*. Metaphorice eſt *abjectus*, *ignobilis*. Cicer. 1. Fin. 15. *ſuccumbere doloribus, eosque humili animo, imbecilloque ferre, miſerum eſt*. Pro *modeſtus* autem non acceptum fuit, priuſquam inclinaret Latinitas, aut peregrina ſpecie deformaretur. Adde Cur. Poſter.

HUMILITAS pariter non virtutem, *modeſtiam*, *Demuth* ſignificat, ſed altitudini opponitur, ut *humilitas arborum* Salluſt. Jugurth. cap. 49. *na-*

tium

vium Cæs. 5. Gall. cap. 1, aut dignitati, e. g. *humilitas generis*, idem Sallust. Jug. cap. 72.

IMAGINARI est alicujus similitudinem mente concipere. Plin. 9. cap. 35. *imaginari fercula triumphi*. Deinde somniare. Plinius junior 5. epist. 5. *Visus est sibi per nocturnam quietem jacere in lectulo suo --- mox imaginatus est venisse Neronem*. Suetonius Cæs. 81. *Calpurnia uxor imaginata est collabi fastigium domus*. Pessime ergo abutuntur verbo tirones nostri, quando pro *tribuere sibi*, aut *persuadere sibi* & *arbitrari* adhibent.

IMO vel IMMO correctionis est, non affirmationis Adverbium.

IMPINGERE pro *offendere* ignorat casta antiquitas, cui est, *iniicere*, *infligere*. Plautus Amphitr. act. 4. sc. 4. *ex vulnere, quod mihi impegit*. Phædrus lib. 3. fab. 6. *Æsopo quidam petulans lapidem impegerat*. Quæ vero hodie obtinet significatio, jam tum Hieronymi ætate in usu fuit. Sic enim præfat. in Danielem (seu epist. 12 .) *cum me in linguæ hujus pistrinum reclusissem, --- impegi novissime in Danielem*, id est in stilum Danielis Chaldaicum. Malo cum antiquis loqui, quibus non deest, quo recentiorem notionem significent. Cicero 9. epist. 2. *Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat?*

INDIGITARE verbum, quo, si Varronis fragmentum apud Nonium excipias, fere soli utuntur auctores Latinitatis cadentis: neque hi sæpenumero. Hodie tritum est & pervulgare, ac vim *nominandi* aut *indicandi* habere creditur. Sed subobscurum, quid veteribus significaverit. Varro: *quam*

quam deam solent indigitare etiam pontifices. Macrobius 1. Saturn. cap. 17. *Virgines Vestales ita indigitant: Apollo Medice, Apollo Pæan.* In his Vossius interpretatur *invocare*. Tertullian. de Jejun. cap. 16. *precem indigetant, hostiam instaurant*, quod videtur esse *indicere*. Ergo vulgaris notio *indicare*, *nominare* incerta est. Nec origo certior, dum alii a *digitus*, alii ab *indigetes* deducunt, unde per I & E scribitur,

INFRACTUS Ciceroni & æqualibus significat *fractus* seu *valde fractus*, nec ab *in* & *fractus* compositum est, sed ex Verbo *infringo* inclinatum. Gifanius Observ. L. L. & Pareus Lex. Crit. adnotarunt, veteres uti verbo juncto *infractus* sæpius, quam simplici *fractus*: e. c. Cicero ad Quir. post. Red. cap. 8. *Marium vidi, cum esset summa senectute, non modo non infracto animo propter magnitudinem calamitatis, sed confirmato atque renovato*. Virgil. 9. Æn. v. 500. *torpent infractæ ad prœlia vires*. Curt. 9. c. 2. n. 30. *aversos animos & infractos excitare conor*. Vellejus 2. cap. 39. *Gallia Cæsaris ductu auspiciisque infractæ ignavum conferunt stipendium*. Idem confirmat substantivum Tullianum 3. Tuscul. cap. 7. *Verisimile est, in quem cadat ægritudo, cadere in eundem timorem, & infractionem quidem animi, & demissionem*. Male cum his congruunt, qui hodie pro *non fractus* usurpant, quibus quidem Hieronymus atque Symmachus favere videntur (vide Post. Cur.) sed præstat antiquiores, quam hos aut eorum æquales sequi.

INFUCATUS pariter significationem simplicis non negat, sed auget. Est enim ab *infucare*, id est fuco

fuco inficere. Cicero 3. de Oratore cap. 25. extremo: *In ſcriptis & in dictis non aurium ſolum, ſed animi judicio etiam magis, infucata vitia noſcuntur*. Verum & hoc mutavit poſterior ætas, ut Curis Secundis oſtendimus.

INQUAM hodie adhibetur ad revocandum & corrigendum ſermonem, ſi quid perperam dictum eſt. Olim continuando ſermoni, qui paullum interruptus fuit, ſerviebat. Pro correctione autem in uſu fuit: *illud volui dicere*, & ſimilia.

INTERCEDO, INTERCESSIO, & INTERCESSOR referuntur vulgo ad officium deprecatoris, *Borbitten*, *Borbitte*, *Borbitter*. Ciceroni aliiſque antiquis notant *legibus contradicere*, proteſtiren. Alterum autem ſignificatum ita explicant Latini: Tullius poſt Red. ad Quir. cap. 3. *ſupplicare cui pro aliquo*, & cap. 4. *adeſſe cui ad deprecandam calamitatem ejus*. Plinius 6. epiſt. 4. *ego precum tuarum miniſter, adjutor, particeps ero*. Iterum Tullius 13. epiſt. 35. *quem Cæſar meo beneficio in Novocomenſes retulit*, hoc eſt me rogante, quod noſtri dixiſſent, *mea interceſſione*: & epiſt. 36. *rogatu meo*, quod idem eſt. Livius lib. 36. cap. 35. *Ego apud conſulem deprecator defenſorque vobis adero*. Suetonius Cæſ. cap. 83. *C. Memmii etiam ſuffragator in petitione conſulatus fuit*: ubi Bernegg. in Indice, *abſurde vulgo interceſſor*.

ITA abſolute poſitum ſimilitudinis potius, quam affirmationis Adverbium eſt, at ſequente *Eſt*, affirmat in reſponſione, *Ita eſt Ja, denn iſt alſo*. Non autem abſolute *Ita Ja*, niſi *eſt* ſubaudiatur.

ITERUM perperam vulgata conſuetudine pro *viciſſim*

ciſſim adhibetur, v. g. *iterum alicui gratificari*. Nam *iterum* Latinis eſt *ſecundo*, *zum andern mahl*. Nepos Hannib. cap. 5. *Gracchum iterum conſulem in inſidias inductum ſuſtulit*. Vellejus 2. cap. 34. *Lentulis conſularis & prætor iterum*, quod Plutarchus in Cicerone reddidit δευτερον. Cicero 1. Invent. cap. 39. *Primo quidem decipi incommodum eſt: iterum ſtultum: tertio turpe*.

JUXTA frequens vocula in citandis auctoribus, ut *juxta Horatium*, *juſta Plinii verba* &c. Veteres autem dixerunt *ſecundum* Homerum, *teſte* Catone, *ex ſententia* Ciceronis, & (quod Livius 36. 19. habet) Polybio *auctore*. Et his *juxta* eſt *prope neben*. e. c. Nepos Att. cap. 22. *ſepultus eſt juxta viam Appiam*. Cadens Latinitas pro *ſecundum* uſurpavit, ut Solinus cap. 11. *juxta ſiderum diſciplinam*. Salvianus lib. 6. p. 125. *juxta Domini noſtri dictum*. Adde Cur. Poſt. Sed nolim hos doctores Latinitatis antiquioribus anteferri.

LUSCUS vulgo pro ſtrabone ponitur, *ſhielend*: Latine eſt unoculus, ſeu oculo captus. Vid. Voſſ.

MECHANICUS male hoc vocabulum ad illiberalia opificia & ſellularias artes detruditur. Opera quidem manuum in mechanicis opus, ſed magis ingenio. Unde ingenioſum artificem, qui machinis & mirandis inſtrumentis opus perficit, mechanicum veteres dixerunt, Sueton. Veſp. cap. 18. *mechanico, grandes columnas exigua impenſa perducturum in Capitolium pollicenti, præmium non mediocre obtulit*. Quos autem vulgus mechanicos vocat, *opifices* adpellabimus; eorumque humiles ar-

artes non *mechanicas*, sed *sellularias*, *sedentarias*; aut *vulgares*, ut Cicero dixit pro S. Rosc. cap. 4°.

MEDIA pro *subsidiis* aut *sumtibus* ex Germanismi consuetudine persæpe dicuntur, ut *media salutis*, *studiorum*, *Wittel*, sed sine suffragio Latini populi. Substantivum enim usu nunquam venit: adjectivum per se notum est, cujus Neutrum Græco more *rem medium* designat, e. g. *medio tutissimus ibis*, Ovid. *a medio ad summum* Cic. de Univers. In ceteris, *de medio tollere*, *in medium proferre*, subauditur *locus*.

MEDIARE Latinis rarum verbum, & si quando utuntur, significat rem mediam dividere vel dividi. Cælius Apicius lib. 3. cap. 7. *coliculos elixatos mediabis*. Palladius 4. cap. 10. *Junio mediante*, id est medio. Excidunt ergo notiones peregrinæ *mediante hoc*, *illo*: item *mediate*, pro *interveniente alio*.

MEMORARE, hoc est memoriten, memoriæ infigere, inscite: at pro *narrare* commode & eleganter usurpatur. Sallustius Catil. cap. 7. *Memorare possem, quibus in locis maximas hostium copias P. R. parva manu fuderit*.

MUNDUS systema universorum notat ab *ornatu* ita adpellatum. Falluntur, qui ubique vernaculo *Welt* respondere credunt. Nam nostrum *Welt* præter systema cæli terræque, significat *orbem terrarum*, & *genus humanum*, *mortales*, *impiorum colluviem*, *res humanas* &c. Iudicio opus est in discernendis phrasibus.

NEUTRALIS non quidem vox barbara est, sed Latina Grammaticorum. Quinctilianus lib. 1. cap. 4. quæ

4. *quæ feminina positione mares, aut neutrali feminas significant*. Eodem libro, cap. 5. *nomina neutralia* dixit. Pro iis autem, qui se inter belligerantes ita præbent, ut neutrius amicitiam offendant, apud veteres non reperitur, qui hosce *medios & neutrius partis* dicunt, ut est apud Suetonium Cæs. cap. 75. & *otiosos* cum Cic. pro Marcello cap. 6. ac lib. 9. epist. 6. cum Eutropio lib. 4. cap. 3. *utrisque se æquos præbentes*.

OFFICIUM licet certo modo ad gerendam rempubl. applicetur, ut in Eumene Nepotis cap. 1. tamen id raro fit & caute adhibetur. Officium enim Latine notat, quod quisque debet facere, *Pflicht und Schuldigkeit*, ut *officii mei est, facere quod officium est, ad officium redire*. Deinde beneficium. ut *officia amicis præstare*. Vix ergo excusari possunt tirones, cum *officium* indiscriminatim pro magistratu aut honoribus sumunt, cum non desint, in quibus minus possit offendi, *honores petere: ad honores adscendere, remp. ab. administrare, gerere* & cetera hujus generis: etiam *magistratum ingredi, das Amt antreten*, apud Sallust. Jug. cap. 43.

PERSONA est qualitas, qua homo ab homine differt. Latine itaque dicimus: *imponere alicui personam, personam induere, deponere, abesse a persona principis, non satis dignum esse persona cujus*. Hæc nota sunt, & his similia: rariora quædam, nec vero minus elegantia subjungo; *sub persona cujus*, item *ex persona cujus dicere*, Gellii utrumque lib. 10. cap. 22. Et, *id Cicero sua ipse persona frequentissime præcipit*, Quinctil. 10. cap. 5. hoc est per se, non ex aliorum sententia. De notio-

notione *larvæ* dictum Poster. Curis. Extra hos aut similes usus peregrinitate damnatur hoc vocabulum. Excipias vero Theologorum usum hujus vocabuli, quem gravibus de caussis Ecclesia in sinum suscepit.

POTARE pro potum præbere. Est enim largiter bibere.

PRÆCISE non est *accurate*, *diserte*, *puncto temporis observato totidem verbis*. ut vulgo capitur, sed *non plene*, *non perfecte*. Tullius 2. Nat. Deor. cap. 29. *Sed id præcise dicitur : --- plene autem & perfecte sic dici existimato*: & 8. Att. epist. 4. *Numquam reo cuidam tam humili, tam sordido, tam nocenti, tam alieno, tam præcise negavi, quam hic mihi*, hoc est ἀποτόμως, sine ulla exceptione. Gellius 3. cap. 16. *obscure atque præcise dictum*.

PRÆSUMO proprie est *ante capio*. Plinius lib. 6. epist. 10. *præsumere officia hæredum*. Claudius 4. Consul. Honor. 166.

Præsumtum diadema dedit,

hoc est, ante legitimam ætatem gestare cœptum. Ad animum refert Virgilius 11. *v.* 18.

-- *animis & spe præsumite bellum*.

Unde *præsumtio bonæ famæ* Plinio 9. epist. 3. est certissima futuræ gloriæ fiducia & quasi anticipatio. Sequioris ævi scriptores addiderunt novum significatum, nempe *audendi*, & quidem in malam partem. Sex. Rufus cap. 7. *Epirotæ cum rege Pyrrho etiam ad Italiam transire præsumserant*. Sulp. Severus 1. Hist. cap. 47. de Ozia rege: *elatus secundis rebus, illicita præsumens, incensum Deo obtulit*. Quod ut imitentur Latinitatis studiosi, nolim equidem suasor esse.

PRO-

PROLIXUS & PROLIXE ad orationem & verba minus ſcite vulgo applicant, ut longitudo & copia deſcribatur. Ciceroni enim Prolixus eſt *liberalis* & *largus*. De oratione autem habet *multus longus*, *copioſus*, *verboſus* e. c. *nolo in hac re multus videri* : *dialogus longus* : *epiſtola pluribus verbis ſcripta*, *hæc ad te ſcripſi verboſius*. Suetonius Rhet. cap. 1. *latius & uberius explicare*. Poſtea & Minucius Felix cap. 17. *prolixior oratio*. Et Symmachus 2. epiſt. 8. *litterarum prolixitas*. & Auguſtinus epiſt. v. extr. *prolixiſſima epiſtola*.

PROMOVERE ut hodie, ita jam tum cadentis Latinitatis ævo, ſimpliciter ad *honores* applicatum fuit, ut ſit *honores decernere*, *ad dignitatem evehere*, *honoribus augere*. Veteres non abhorrebant ab hac notione, elegantius vero, quam recentes, & additis aliis vocabulis, eadem uſi ſunt. Nam ſicut promovere eſt *gradum movere*, ſeu *in alium locum pellere* : ita Curtius 6. cap. 11. *promoveri ab humili ordine ad ſuperiorem gradum*; Plinius 10. epiſt. 3. *in ampliſſimum ordinem promovere* : Suet. Oth. cap. 1. *in ampliorem gradum promovere*. Hic enim apponitur dignitatis nomen, ad quam ſit promotio, ſimulque ad propriam ſignificationem reſpicitur, puod utrumque negligunt recentiores. (Aliquando tamen nomen dignitatis ſubauditur, ut Plin. Panegyr. cap. 90. extr.) Hinc nec PROMOTOR Latinum eſt, quo vocabulo noſtri *dignitatis amplificatorem*, ut Cicero appellat lib. 2. epiſt. 9. deſcribunt.

PROPRIUS ad varia peregrina trahitur, v. g. *propria manu* ſcriptum : *proprio Marte* elaboratum : Atque ita Haythonus Paſſagio Terræ S. cap. 10.

non credidissem, nisi propriis oculis perspexissem? Nec elegantius Sulp. Severus Dialog. 2. cap. 4. *defuncti corpus propriis manibus accepit*. Latine *Proprius* est *eigenthumlich*, *einem allein geurig*, v. g. *nihil est proprium cujusquam*: *libertas est propria populo R.* Germanismi autem, quos supra notavimus ita corrigendi sunt, *mea manu* 2. Att. epist. 23. & 5. epist. 15. *suo Marte* Philipp. 2. cap. 27. *meis oculis*, nisi potius *oculis* simpliciter, aut *hisce oculis* cum Terentio dicendum est Adelph. act. 3. sc. 2.

PRO TEMPORE vulgo nostro est *jam*, *hoc tempore*, sed male: antiquis Latinis, *pro conditione temporis*, *prout tempus fert*. Livius 30. cap. 10. *His raptim pro tempore instructis*. Virg. Eclog. 7.

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus.

Justinus 11. cap. 1. *consolatus hortatu que pro tempore est*. Idem censeas de cognata formula CUM TEMPORE, quam si accipis pro *procedente tempore*, *progressu temporis*, Germanismum olet: verum ut comitatum significat, sana est & probata. Seneca enim epist. 58. *quidquid*, inquit, *vides*, *currit cum tempore*, id est tempus currit, & res visa currit. IN TEMPORE autem, *zu rechter Zeit*. Livius 35. cap. 5. *ni equites peditesque in tempore subvenissent*.

PROXIMUS substantive Græcismum Latinis intolerabilem affert. Dum enim ὁ πλησίον in Sacris vulgo *proximus* transfertur, id in ipsam porro irrepsit Latinitatem. *Proximus* vero est tantummodo adjectivum, v. g. *proxima nocte*, Catil. 1. *proximo sæculo*, de Cl. Orat. cap. 10.

QUANDOQUE vulgo usurpatur pro *raro*, *interdum*,

dum, atque ita explicant Horatii versum de Arte 359.

quandoque bonus dormitat Homerus.

Sed male hoc fieri, Buchnerus supplementis Fabri diligentissime probavit. Tenuit me suspensum locus Plinii, quem Buchneras non attigit, lib. 1. epist. 10. *nam id ipsum quandoque contingit*, ubi Catanæus exponit *raro*. Verum editio Aldi 1508. habet *quando*, non *quandoque*, ut etiam de lectione dubitare possis. Verus autem sensus hujus voculæ est *Quando Quandocunque*, Livius lib. 1. cap. 30. *mansit solenne, ut quandoque idem prodigium nunciaretur, feriæ per novem dies agerentur*. Ad quem locum Gronovium consulas, uti etiam ad cap. 24. ejusdem libri. Est, ubi *aliquando* interpretamur. Cicero lib. 6. epist. 19. extrema: *Egó me Asturæ diutius arbitror commoraturum, quoad ille quandoque veniat*.

QUOAD pro *secundum*, barbarum est: v. g. *quoad corpus*, *quoad animam*. Non enim Nominibus, sed Verbis jungi postulat, & valet *quamdiu*, *quousque*. Nepos Pelop. cap. 4. *Epaminondas, quoad cum civibus dimicatum est, domi quietus fuit*: & nota formula, *quoad potest, quoad ejus fieri potest*, & Cic. 2. epist. 2. *quoad ejus facere poteritis*. Pro barbara notione adhibeas vel *secundum*, vel *quod attinet ad*, unde etiam contractum esse videtur.

SALTEM male vulgus usurpat pro *solum*. Est enim genuina ejus significatio *minimum*, *zum wenigsten*. Terent. Eunuch. act. 4. scen. 2. *Si illud non licebit, saltem hoc licebit*. Quæ in contrarium objiciuntur, ventilavimus Secundis Curis.

SCHOLARIS, pro *Scholasticus*, sero dici cœpit. Media ætas Palatinos milites *scholares* nuncupavit, sicut diversæ erant in Palatio militum scholæ. Vid. Cur. Poster. *Scholasticus* autem est antiquæ & probæ notæ. Plin. 2. epist. ult. *scholastica lege*: & substantive idem lib. 1. epist. ult. & Petronius supra in *Extemporaneus*. Denique Fulgentius *scholaris* ad rem litterariam deduxit lib. 1. Mythol. p. 14. ed. Munck. *scholaribus rudimentis tumidas ferulis palmas* commemorans.

SECULARIS (vel SÆCULARIS) ecclesiasticis idem est quod *profanus*. Hieronymi epist. 22. sect. 13. *codices sæculares* sunt libri profani, Ciceronis, Plauti, & aliorum. Iisdem quoque SECULUM crebro mundum & res mundanas significat. Prudent. in Laurentio extr. *vincula sæculi*, impedimenta pietatis. Sedulius, *Beatus auctor sæculi*. Quid Romanis priscis fuerit *sæculum*, & ludi *sæculares*, abunde notum est.

SEDUCERE pro *corrumpere mores*, *verführen*, antique Latinum non est. Veteri enim in Latio hoc verbum notabat *seorsum ducere*, & *a cœtu removere*. Plautus Asin. act. 2. sc. 2. v. 95. *me hodie senex seducit solum*, *seorsum ab ædibus*; & Aulular. act. 1. sc. 3. *secreto te huc foras seduxi*. Petronius Satyr. *seduxit me paullulum a turba*. Adde Cur. Poster. Interim vulgarem notionem ita cum Cicerone vertimus: *adolescentulos corruptelarum illecebris irretire* Catil. 1. cap. 6. item *ne te aliorum consilia auferant*, lib. 2. epist. 7.

SERVIRE alicui, INSERVIRE alicui pro *salute cujus consulere*, *officia deferre*, ex Germanismo aut nata, aut concumulata sunt. *Servire* vero *commodis*

dis alicujus dixit Terentius Hecyr. prolog.

SPECTARE pro *pertinere*, ut in formula: *Belgium spectat ad Hispanos*, displicet Latine doctis. Goclenius quidem Observ. L. L. elegantiis annumerat, *spectare* pro *pertinere*, sed exempla affert, quæ neque Vorstio, neque Scioppio (hi enim notaverant) adversari possunt, nempe *Hoc eo spectat: beneficia quæ ad singulos spectant: consilia ad concordiam spectant* &c. Quod si autem possessionem & dominium vis significari, abstinendum est verbo *spectandi*.

STIPENDIARIUS non est, qui accipit stipendium, sed qui solvit tributum, seu tributarius. Sic Cæsar lib. 1. Gall. cap. 30. *reliquas civitates stipendiarias habere*, id est ditioni subditas, Metaphrastes *ἐποτελῆ ἔχειν*. Velleius Pat. 2. c. 38. *Hispania ductu Augusti facta stipendiaria est*.

STUDIUM. In hac voce duo admittunt partim tirones; partim vulgus nostrum, quæ non satis Latina sunt. Nam *Studium* absolute ponunt pro studiis literarum, *das Studiren*, quod malunt Latini pluraliter proferre: v. g. *vacare studiis* Sueton. Aug. 8. *in studia mittere* Vell. Pat. 2. cap. 51. *studiis se asserere*. Pliu. 1. epist. 3. Libentius vero & elegantius huic verbo Genitivum adjiciunt, ut *studia litterarum*, *optimarum artium*, & quæ hujus generis plura sunt. At singulariter *studium* plerumque vel *industria*, vel *favor* est. Deinde auferendi Casu STUDIO abutuntur multi pro *de industria*, *consulto*, *mit fleiß*, cujus exemplum in omni antiquitate nullum invenio. Rem autem ita significant veteres: *de industria* Livius 1. cap. 45. *ex industria* idem lib. 26. extremo:

consulto Valer. Max. 3. cap. 3. n. 1. extern. *ex professo* idem 4. cap. 1. *dedita opera* Cic. Rosc. Am. cap. 36. extr. & *consilio*, ut pro Ligar. cap. 12. *si consilio id fecisset*. At vero *studio* notat *mit Lust*, *Begierig*, Pro Rosc. Am. cap. 32. extr. *ut omnes intelligant, me non studio accusare, sed officio ostendere*.

SUBDITUS vulgo Substantive intelligitur is, qui domino vel principi subjectus est, *ein Unterthan*. Sed Latinis hæc notio ignota, & *subditus* semper adjectivum vel participium est nec cum gignendi casu, sed dandi, construitur, *subditus alicui*, non *subditus principis*. Et quod summus vir H. Grotius de Iure P. & B. lib. 2. 26. ex Tacito (6. 8. 5.) exemplum profert, falsum est, & optimi libri *nobis* habent, non *subditis*. Nec si antiquos consulas, frequens est in hoc verbo *parendi* significatus, sed vel *suppositus* notat, ut Virgil. 3. Georg. 271. *subdita flamma medullis*: vel *subornatus*, Tac. 4. annal. cap. 59. *subditis, qui accusatorum nomina sustinerent*. Latine autem, quem barbare Subditum vocant, dicitur *civilis imperii*, *regni*, *subjectus alicui*, *stipendiarius*, *cliens*, *parens*, &c. v. g. Plin. Paneg. cap. 85. *Neque ut alia subjectis, ita amor imperatur*: & Sallust. Jug. cap. 102. *parentes abunde habemus*, *wir haben Unterthanen genug*.

TENEOR, id est *oportet me*, puræ Latinitatis non est. Habent quidem Jurisconsulti *jure teneri*, *lege teneri*, verum *teneor facere* & similia, impuriora sunt. Cum Cicerone dicas *oportet*, *munus*, *est cujus*, *meæ partes sunt*, *non alienum est a persona cujus* &c.

TOR-

TORTURA pro *tormentis & quæstione* nullius est auctoritatis. Propria notio habetur in Palladii lib. 3. cap. 9. *caput sarmenti torquendum non est — quoniam ipsa tortura vexatio est.*

TRIBULARE est frumenta excutere, aut aliud quidvis tribulo comminuere. Cato R. R. cap. 25. *indideris defrutum, aut marmor, aut resinam, dies viginti permisceto crebo, tribulato quotidie.* Est enim a *tribulo*, quod plostellum fuit, quo grana excutiebantur. Vid. Varro R. R. lib. 1. cap. 52. Ecclesiastici verbo *tribulandi* novam metapharam addiderunt, nempe pro *affligere*, *vexare*. Hieronym. in Psal. 120. *Nemo tribulatus, nisi qui vivere in Christo pie desiderat.* Idem de nomine *tribulatio* sentiendum, quo Vulgatus non semel usus est.

TRIVIALIS quod in trivio & vulgare est, & ob id contemtum atque vile. Sueton. Aug. 72. *triviales ludios*, (Casaub. *vilissimos homines*) idem Gram. cap. 6. *verba trivialia*. Juvenal. Sat. 7. v. 55. *carmen triviale*, hoc est rude & plebejum. Injuria igitur & immerito suo vocari *triviales scholæ* videntur, quæ titulo illustrium Gymnasiorum ornatæ non sunt, ut ut artes & disciplinas minime triviales procudant. Vid. Voss.

VALERE promiscue pro *posse dici* non debet, nisi ad valorem verbi, qui *vires & potentiam* significat, simul respiciatur: ut *valere ad consulandum* Cic. lib. 5. ep. 13. *valere dicendo* Nepos Alcib. cap. 1. Iterum Cicero Senect. cap. 10. *Nemo adhuc convenire me valuit, quin fuerim occupatus* id est, quamvis summo studio quæsiverit tempus, quo vacuus essem.

Hoc certum eſt *ante*, *in ante*, *ex ante* elegantiſſime in his formulis adhiberi. Cic. Catil. 1. cap. 3. *Dixi ego idem in ſenatu, cædem te optimatum contuliſſe in ante diem V. Kal. Novembris*. Livius 41. cap. 17. *Comitia quæ in ante diem 3. Non. Sextiles edicta erant*. Idem 45. cap. 2. extr. *Supplicatio indicta eſt ex ante diem quintum idus Octobres cum eo die in quinque dies*.

AMITTERE PRŒLIUM pro *vinci*, *acie vinci*, *prœlio fundi*, *inferiorem diſcedere*, inepte tirones dicunt, quamvis *exercitum amittere* probum ſit auctore Juſtino 38. cap. 9. n. 2. *Facere* autem *prœlium* bonum eſt auctore Nepote in principio Chabriæ; & Livio lib. 35. cap. 1.

Non ABS RE trita formula, non autem Latina, ſiquidem AB RE dicendum erat. Veteres enim *Abs* non utebantur niſi ſequente C. Q. aut T. obſervante Valla Eleg. 2. cap. 29. Omnes omnium temporum auctores *Ab re* dixerunt; nec Gellii illud Noct. Att. 18. cap. 14. nobis adverſatur, quia manifeſto depravatum eſt in libris noſtri ſæculi. Superiore ita excuſum fuit Venetiis 1489. Lugduni 1565. & Coloniæ 1533. editore P. Moſellano: *Hæc notare meminiſſeque non AB re viſum eſt*.. Non poſſum etiam hoc loco non notare, a multis hanc formulam *ab re* intempeſtive adhiberi. Veteres *alienum* ſubaudierunt, quod quia non attendunt recentes, fit, ut in ipſis ſæpe caſtigent Critici, quod Scioppius in Famiano, qui *non ab re veritus* dixerat, ubi *alienum* locum non habet.

BRABHIUM SÆCULARE, Magiſtratus, & quæ alia poteſtatem ſummam ſignificant, aut ſummæ adminiſtram: COM

tuli in Secundas Curas. Verum antiquis hoc insolens est, qui malunt *fratris filius*, Nepos Agesf. cap. 13. *sororis filius* Cic. 3. Off. cap. 18. *Ennii sorore genitus* Plin. 35. cap. 5. *sororis filiam Hannibalis*, Livius lib. 29. cap. 29. extr.

FIDEM ADHIBERE *pro habere fidem alicui*, *Glauben geben*, videtur dici cœptum postrema Latinitate. Sulp. Severus vita Mart. cap. 1. 11. & 28. id suum fecit: Latinissimus quisque mavult *fidem habere cui*. Ita Cicero Att. 8. epist. 3. *considerandum est, quanta ei fides sit habenda*: & Curtius 4. cap. 6. *Aristander, cui maxima fides habetur*. Habet quidem Plautus Rud. act. 4. sc. 2. extr. *fidem adhibere*, sed alio sensu, nempe pro *fide uti*, *sine dolo agere*.

* *Fidem facere alicui* est *probare*, *persuadere*: Corn. Nep. Agesf. 7. 3. *Huic vix fides facta est*, id est persuasum. Curtius 4. cap. 9. *Alexandro vix fecerunt fidem*:

IMPLICARE CONTRADICTIONEM philosophicum potius est, quam Latinum, pro quo Ciceroniani dicunt *repugnat*, *hæc inter se repugnant*. Sic & contradictoria vocat Tullius 2. Philipp. cap. 8. *non cohærentia*: Apulejus Apolog. (p. 289. Elmenh.) *inter se repugnantia*. Ipsam contradictionem Cicero c. l. *rerum repugnantiam*, quamvis vox *contradictio* non improbanda est, utpote Quinctiliani lib. 3. cap. 8.

IN GENERE, *generaliter*, *in universum*: IN SPECIE, *speciatim*, *singulariter*, aut similiter.

IN HÆC ERUMPIT VERBA, Tirones Latinæ linguæ, cum verba auctoris allegant, neglecto elegantissimo Ciceronis *INQUIT*, hac fere formula con-

conectunt. Habent quidem non absimilia Lampridius & Symmachus, n. Curis Sec. dixi; etiam Minucius Felix cap. 16. n. 6. *Cæcilius sic erupit*: & ipse Cicero Phil. 12. cap. *erumpat aliquando vera & me digna vox*: verum in his impetum notat atque silentii impatientiam, sicut Solinus cap. 7. de Crœsi filio: *erupit in vocem*. Quod si est sine hujusmodi nisu & conatu illicita hæc phrasis est, saltem inelegans.

ITA SE RES HABET CUM HOC. Barbaram formulam reddit solum additamentum *cum hoc*, quo demto, nihil impuritatis subest. Livius enim lib. 40. cap. 11. *Ita se res habet, periculum vitæ propellere a me potes*: & Terentius Eunuch. act. 4. sc. 7. 30. *Scin, ut tibi res se habeat*.

MISERIARUM VALLIS non inexplicabilis metaphora est, at veteribus inusitata. Rem cum Val. Maximo 2. cap. 10. potes appellare *miseriarum profundum*.

MUTUO DARE, SUMERE Scioppio barbara: Borrichio dubia sunt. Quamdiu ergo exempla classicorum desiderabuntur, dicemus cum Cicerone *mutuum dare*, *mutuum sumere*: 11. Att. ep. 3. *cui magnam dedimus pecuniam mutuam*. Leg. Agr. 2. cap. 30. *civitatibus mutuum frumentum dedit*. In Verr. de Præt. Urb. cap. 10. *pecunias sumsisse mutuas*. Plinius quidem lib. 9. cap. 55. *sex millia numero murænarum mutuo appendit*. *Nam permutare pretio noluit, aliave merce*. Verum incerta hæc lectio est, & in margine editionis Belgicæ cum Var. Not. exstat *mutua*: quod Varro R. R. lib. 3. cap. 17. quem Plinius secutus est, confirmat.

Bo-

BONA OPERA, id est *sanctæ*, *præclaræ actiones*, *pietatis studium* BONA OPERA FACERE pro *virtutum officiis fungi*, *virtutum officia præstare*, *virtutibus elucere*, Theologica potius, quam Latina sunt.

PŒNITENTIAM AGERE non contra jus Latinum est, etiamsi absolute ponatur. Val. Maximus 3. cap. 4. de Tarquinio Prisco: *virtutibus effecit*, *ne hac civitas pœnitentiam ageret*, *quod regem a finitimis potius mutuata esset*, *quam de suis legisset*. Frequentius tamen genitivum rei, cui pœniteat, adjiciunt. Idem Valerius 7. cap. 2. extrem. *neglecti salubris consilii pœnitentiam egit*. Curtius 8. cap. 6. 23. *pœnitentiam ejus* (facinoris) *ageret*. Dialog. de Orat. cap. 15. *neque sermonis mei pœnitentiam ago*. Plin. 7. epist. 10. *agatque pœnitentiam pœnitentiæ suæ*. Sed hæc omnia de notione illa, quam nostri vocant *reuen*: Ecclesiastici addunt novam, *resipiscere*, *ad frugem redire*, *vitia virtutibus emendare Buße thun*, quod a priscorum sermone alienum est.

POSITO QVOD &c. POSITO ITA ESSE si Latina sunt, tamen elegantioris notæ non sunt. Gellius quidem 2. cap. 8. *posito concessoque*: & Firmicus Relig. prof. p. 6. *pone*, *hanc veram esse rationem*: at veteres scite & apposite, Cic. 2. Phil. cap. 24. *sed fac*, *te dedisse mihi*, *quod non ademisti*. Et lib. 9. epist. 16. n. 12. *fac esse omnia*. Curtius 4. cap. 10. *finge*, *jussum intulisse te bellum*. Idem 9. cap. 2. *Sed omnia ista vera esse fingamus*.

PRÆCONCEPTA OPINIO. *Concipere opinionem* Latinum est. Columella 9. cap. 14. *vetus agricolis concepta opinio*: ac *præconcipio* quo auctore dicatur,

tur, non liquet, Mallem itaque cum Fabio 2. cap. 17. *præsumpta opinio*: aut cum Tacito 2. An. cap. 73. *præsumta suspicio*.

Pro Et Contra sordes sunt Latinitatis, quæ jubet dicere *in utramque partem*. Cicero 11. epist. 29. *in utramque partem in mentem multa veniebant*. Cæsar. 1. Civil. cap. 86. *paucis cum esset in utramque partem verbis disputatum*.

Quidquid Sit, formula ad alienum sensum detorta, quotius pro vulgari *es sen dem mie thm molle*, adhibetur. Livius quidem lib. 1. cap. 59. *ubi anteire primores civitatis vident, quidquid sit, haud temere esse rentur*. Verum non illa culpata, sed alia sententia subest, ita sermone patrio reddenda, *es mugte seyn mas es molte*, quæ sane multum differt ab altera Germanismum redolente, quam latine sic effert Cicero pro Lig. cap. 7. extr. *Sed quoquo modo se illud habet*: & lib. 13. epist. 37. *Quoquo modo autem se res habet*. Livius 37. cap. 54. *Utcunque tamen res se habet*. Frequens etiam initio sententiarum est *Quidquid est*, *Quidquid id est*, sed paullulum alio sensu, quem refert *qualecunque id est*. Ovid. 1. Pont. 6. v. 25.

Quidquid id est, ut non facinus, sic culpa vocandum.

Nam etiam in hoc sensu Conjunctivus, nisi loci habitudo aut dubitandi ratio postulet, (ut in Liviano, quod attulimus) suspectus merito est, nec dicendum initio sententiæ *Quidquid sit*, *Qualecunque sit*, sed *Quidquid est*, *Qualecunque est*.

Rebus Sic Stantibus, pro *ita se habentibus*, non est antiquæ Latinitatis.

Remittere Peccata ad stilum ecclesiæ pertinet.

det. Latini *ignoscere*, *veniam dare*, *gratiam delicti facere condonare*. Livius lib. 3. cap. 56. *Omnium*, *quæ impie nefarieque es ausus*, *gratiam facio*, Vatinius quidem Ciceroni lib. 5. epist. 10. dicit *animadversionem & supplicium remittere*, & Plinius 9. epist. 13. *pœnam remittere*, & Livius 34. cap. 32. absolute, *remittimus hoc tibi*; verum *peccata remittere* extra ecclesiam nusquam invenio.

SALVUS CONDUCTUS barbaro sæculo introducta formula. Sallustius eleganter Jug. 32. *eumque*, *interposita fide publica*, *Romam duceret*. Idem Catil. cap. 48. *si fides publica data esset*. Epitome Liviana 64. *Jugurtha fide publica evocatus Romam venit*.

SINE OMNI dubio. SINE OMNI necessitate, ABSQUE OMNI dubitatione &c. non recte dicuntur. Comici quidem habent interdum *sine omni*; at Cicero & æquales semper *sine ullo* dolore, *sine ulla* sensu, *sine ulla* dubitatione, *sine ullo* detrimento, *sine ullo* morbo, *sine ullo* recto. Vide Vorst. cap. 9. suspect. Latin.

SALVA CONSCIENTIA. Non damno formulam, qua Symmachus est usus lib. 3. epist. 36. neque nego ita veteres aliquando vocabulum *conscientia* usurpasse, uti hodie solet, v. g. *bona conscientia*, *mala conscientia*: nihilominus elegantius pro *salva conscientia* cum Cicerone dici potest Rosc. Am. cap. 1. *salvo officio quid facere posse*, & cap. 34. *quod salva fide possim*: pro *bona malave conscientia* cum eodem *conscientia factorum*, *recti*, *bene actæ vitæ*, *sceleris* &c. Formom *contra conscientiam*

tiam esse scite Ser. Sulpicius Ciceroni 9. epist. 12. describit *religione impediri*.

Suus & cetera *Possessiva* Pronomina Latinis nonnunquam ingrate redundant, ut *tollere oculos suos, extendite manus vestras, inducere animum suum*, & quae hujus generis sunt. Elegantissimus quisque tollit Pronomen, praesertim ex phrasi *inducere animum* vel *in animum*. Pro Rosc. Am. cap. 19. *parens potuisset animum inducere, ut naturam ipsam vinceret*: In Cacil. 1. cap. 19. *si ire in exilium animum induxeris*. Plinius 19. epist. 13. *non sustinui inducere in animum*. Nec moramur Comicos, qui metri caussa interdum faciunt, quod Ciceroni, Caesari, Livio religioni fuisset. In paucis liberum est Pronomen, ut *obire diem suum* Sulpicius Ciceroni 4. ep. 12. & *obire diem* Sueton. Vesp.

SANGUINEM EFFUNDERE pro *occidere* est Ebraismus. Latinis frequens est *sanguinem fundere* vel *fundi*, sed idem tum notat quod pro *patria mori*, aut magnam *stragem* vel *cladem* fieri. Curtius in cap. 11. de praelio: *tum vero multum sanguinis fusum est*. & 4. cap. 4. de excidio Tyriorum: *quantum sanguinis fusum sit, vel ex hoc existimari potest* &c. etiam 8. cap. 8. *pro imperio vestro sanguinem fundant*, quasi pro patria. Et 10. cap. 5. *non de regno, sed de rege sanguinem esse fundendum*.

SUSPENSUS AB OFFICIO minus commode, neque pure. Vossio emendante dicendum *senatu abstinere jussus*: *magistratu summotus ad annum*: *ad tempus abstinere jussus ecclesiastico munere* Verus autem usus verbi *suspensus* est hujusmodi: *aulaea suspensa* Ho-

Horat. 2. Satyr. 8. v. 54. *suspensus rebus*, id est, incertis, Liv. 6. cap. 15. *suspenso animo & sollicito* 2. Attic. epist. 18. *in suspenso relinquere* Plinius 10. epist. 40.

TALITER QUALITER. Dic. *utcumque fieri potuit*: aut cum Columella 11. cap. 3. *qualitercunque*.

VERGIT IN HONOREM, *zu Ehren gereichen*, Latinum non est. *Vergo* enim loco & tempori describendo adhibetur, ut *vergente die* Sueton. Oth. 7. *in noctem vergente die* Senec. Thyest. v. 797. *vergit nox ad lucem* Curt. 4. cap. 7. *quæ regio vergit in septentrionem* Idem 6. cap. 4. *quæ insulæ ad Macedoniam vergunt* Livius 23. cap. 33. extr. *ni Bruti auxilium ad Italiam vergere, quam ad Asiam, maluissemus* Cicer. 11. Phil. cap. 11. Peregrinum autem verbi hujus usum de honoribus, ita cum antiquis supplemus: Cic. Catil. 3. extr. *mihi valeat ad gloriam*, & 13. epist. 73. *mihi ita persuadeo, eam rem laudi tibi potius, quam vituperationi fore*. Plinius lib. 10. epist. 66. *ad honorem suum pertinentes*. Tacitus 13. cap. 32. *Idque illi imperitante Claudio impune, mox ad gloriam vertit*.

VICE ALIA, HAC VICE, TRIBVS VICIBVS &c. non satis probata sunt. Palladius quidem lib. 1. R. R. cap. 28. de pavonibus: *tribus vicibus per annum fœtus edunt*: & Horatius *plus vice simplici* lib. 4. Od. 14. at reliqui omnes sunt posterioris Latinitatis, quotquot his formulis usi sunt.

* Quæris, an *vice versa* bonum sit? Non repugno, quod video passim usurpari post Antoninorum tempora ab iis, quos nominatim Curæ

 no-

nostræ Secundæ laudant. Addo Vlpianum Dig. de Verb. signif. lege 1. §. 3. *Et versa vice si interrogatus sub conditione, responderit pure, dicendum erit, cum non obligari*. Antiquioribus autem id insolitum est.

VT ET, *wie auch*, quod tritum hodie, an se etiam antiquitate tueatur, perquam nobis incertum est. Habet quidem Cic. 2. de Orat. cap. 42. pr. & Corn. Nep. Milt. cap. 5. n. 3. *ut &*; verum alio sensu, *dass bendesi dass so wohl*, aut simili modo. Lampridius tamen Alexandro cap. 4. *veste (ut & pingitur) alba usus est, nec aurata*: & cap. 12. extremo: *in milites gravissime animadvertit, ut & ipsum locis suis declarabimus*. Malim vero cum antiquioribus loqui.

CAPUT V.

De Syntexi suspecta.

A & AB Præpositiones, cum passivis verbis construi solitæ, si activum patiens est ejusdem præpositionis, cum passivo sine obscuritate & inepti sensus periculo non construuntur. e. c. *liberare, redimere aliquem ab hoste* quia dicimus, fit, ut non congruenter horum passivæ formæ adjicias ablativum Efficientis cum præpositione, hoc modo: *a Christo redemti sumus*, quia propter ambiguitatem alienum sensum gignis, nos a Christo abductos, e potestate ipsius ereptos esse, quod abominamur. Ciceronis est 2. Off. c. 16. *qui capti a prædonibus redimunt*, ubi incertum, unde pendeat ablativus, a verbo, an a participio?

pio? sed a verbo potest, quia 3. ad Herenn. c. 2. idem casus cum verbo construitur ita: *Si deliberet senatus, captivos ab hostibus redimat, an non?* Caute itaque hujusmodi verbis in passivo utendum est.

A CONSILIIS ALICUI esse, in elegantiis Latinitatis habetur hodie, licet apud neminem classicorum inveniatur *a consiliis esse*, saepe vero *a pedibus*, *ab epistolis*, *a studiis*, reliqua. Sed damus analogiam justam esse, & sicut officia mutantur, ita substitui alia nomina posse, etiam debere: de casu vero potissimum dubitantur, utrum melius sit, a consiliis *alicui*, an *alicujus* esse. Posterius malunt inscriptiones veteres, quae in his formulis addunt *Augusti*, *Claudii*, non *Augusto*, *Claudio* servus vel libertus *a studiis*, *ab epistolis*, *a supellectile*, cetera. Nihilominus apud Vopiscum in omnibus libris scriptum invenio: *qui Diocletiano ab epistolis fuit*, ut persuaderi possim, posteriorem aetatem etiam aliquid in casu immutasse. Hoc autem affirmo, & elegantem & antiquam esse Genitivi constructionem, quam subinde etiam recentes imitati sunt, v. g. *Taciti Opera per Curtium Pichenam, sereniss. Magni Ducis, Etruriae a secretis*. Et P. Manutius dedicatione partis 1. Operum Ciceronis philosophicorum: *ad Hurtadum de Mendoza, Caroli Caesaris a consilio*. Inscriptiones quas laudavimus vide in Buchneri de Ratione commutandi, & Vorstii cap. 26. Ceterum exempla antiquitatis haec sunt. Cic. 8. Att. ep. 5. *Pollicem servum a pedibus meum* (almeis) *Romam misi*. Suet. Caes. 74. *Philomelum a manu servum*. In Claud. cap. 28.

ſuper hos (luſpexit) *Polybium a ſtudiis, qui ſæpe inter duos* coss. *ambulabat. Sed ante omnes Narciſſum ab epiſtolis, & Pallantem a rationibus.* Curtius 3. cap. 5. *cum etiam a latere ipſius pecunia ſollicitaret hoſtis.* Lamprid. in Alexand. cap. 31. *ſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam, ita ut ab epiſtolis, & libellis, & a memoria ſemper adſiſterent.*

A Præpoſitio etiam cum aliis particulis ſeu adverbiis poſtrema Latini ſermonis ætate conſtructa fuit, ut *a modo*, *a nunc*, *ab invicem*, quæ apud Hieronymum & æquales ſæpe occurrunt. Quibus affinia ſunt *ex nunc* Ammiani 21. cap. 17. *de intus* Caſſiodori 2. epiſt. 39. & alia plura, quæ videntur quidem vetera æmulari, *abhinc*, *dehinc*, *deinde*, *derepente*, *inibi*, *inſuper*, &c. ſed auctoritate antiqua deſtituuntur.

AN, AN in dubitativa ſententia repetitum aurea ætas Latinitatis vix agnovit, argentea ſæpe. Plin. 6. epiſt. 16. *in commune conſultant, an intra tecta ſubſiſtant, an in aperto vagentur.* Iuvenalis Satyr. 7. verſ. 162.

- - - - - - *deliberat, an petat urbem*
A Cannis: an poſt nimbos & fulmina cautus
Circumagat madidas a tempeſtate cohortes.

Elegantior tamen eſt Ciceronis & hujus æqualium conſuetudo, qui in priore commate *Vtrum* vel *Ne* encliticum; in poſteriore demum *An* ponunt, quos, ut ſolet, etiam Curtius plerumque imitatur, e. c. lib. 3. cap. 4. *Alexandro, utrum perſeveraret, an abiret, ſatis incerto*, & lib. 4. cap. 15. *incertum, ſuone conſilio, an regis imperio.*

Quod

Quod si quæstionis sunt tria membra, in posterioribus *An* repetendum est. Cic. Rosc. Am. cap. 41. *Quæro abs te, iine, qui postulabant, indigni erant, qui impetrarent: an iste non commovebat, pro quo postulabant: an res ipsa tibi iniqua videbatur?* Si membra quatuor aut quinque sunt, omnia post primum habent *An*. Statius exemplum dat lib. 5. Silv. 11. *v.* 133.

ATTINET cum simplici accusativo tritissimum: non autem satis latinum. Cicero enim & puriores omnes dicunt: *Quod attinet ad me, ad te, ad illum*: numquam præpositionem negligunt. Falso Valerius Max. (1. cap. 1. n. 14.) advocatur, quod Io. Vorstius testatus est, in Brandeburg. MSS. reperitur *quæ AD custodiam religionis attinet*, non sicut vulgatum a multis fuit, *quæ custodiam attinent*. Etiam impressi superiori sæculo libri omnes *Ad* interponunt. Vide Cur. Poster. Itaque a formula, *mas anlanget*, præpositionem *AD* vix abesse posse existimamus.

BENEDICERE non tantum pueri nostri sæpe, sed scriptores etiam non spernendæ auctoritatis cum accusandi casu jungunt. Sulp. Severus 1. Hist. cap. 7. *cum filium benedicere pararet Iacobus*. Neque solis Ecclesiasticis id usu venit, sed Apulejus etiam in fine ad Asclep. *benedicentes Deum*, dixit quod est studio imitandi Græcum *εὐλογεῖν τινα* excuses velim, nequaquam vero imiteris.

COMMUNICARE CUI inusitate; CUM QUO, recte & ordine dixeris. Cicero 1. epist. 7. *Pompejus mecum sæpissime de te communicare solet*. Curtius 6. cap. 7. n. 21. *admonet pridie communica-*

tæ cum ipso rei. Etiam cum præpositione *inter*: Pro Quintio cap. 14. *cum de societate multa inter se communicarent*. Semel cum Dandi casu Cæs. Civ. 3. cap. 18. *quibus communicare de maximis rebus Pompejus consueverat*: quod Gifanius Obs. L. L. p. 39. vocat *raram phrasin*. Non autem desunt exempla posterioris ætatis. Sulp. Severus Dial. 3. cap. 11. *communicantes Ithacio*: & Hieronymus epist. 61. cap. 15. *communicabamus ei*.

CONCILIARE CUM aliquo, male: *conciliare* ALICUI, optime & de veterum sententia. Cæsar 7. Gal. cap. 7. *eam civitatem Arvernis* (populis, Metaph. προς τυς Αλβερνυς) *conciliat*.

DICERE sequente conjunctione *Quod*, *dab*, vix reperitur apud veteres, qui constanter *dicendi* verbo & similibus infinitivum subjiciunt. v. g. Nepos Lysandro cap. 3. *dixit, se vota suscepisse*, quod male convertas, *quod vota susceperit*.

DICERE, sequente negatione *non*, inusitatum Latinis, qui uno *negandi* verbo utrumque enuntiant. v. g. Nepos Conone cap. 4. *Conon negavit sui esse consilii*, hoc est, *dixit, quod non*, ut barbare loquuntur.

ERUBESCERE cum Genitivo plures Grammaticorum libri, quibus in Saxonia utuntur, conjunxerunt, & ipsius Vossii Aristarchus lib. 7. cap. 27. Exemplum quod proferunt, unicum est Curtii lib. 5. cap. 5. num. 17. *dignum esse omni malo, qui erubesceret fortunæ*. Sed pravatam scripturam expunxit obelus Criticorum, qui jam pridem edunt *erubesceret fortuita*. Freinshemius Indice Curtiano: *Grammatica Vittebergensis citat* erubescere fortunæ, *ut in hoc Curtii loco idem ferme peccatum*

tum fuisse appareat, *quod ante nostram editionem in Tacito Hist.* 2. 1. 4. Quartus autem & sextus casus hoc verbum decent. Virgil. 2. Æn. 541.

- - - jura fidemque
Supplicis erubuit.

Quintilianus lib. 6. cap. 4. *aliena studia erubescamus*. Curtius 4. cap. 5. *ubi paucitate suorum erubescendum sit*. Plinius Paneg. cap. 31. *erubescebat fame*. Nec male conjungitur cum Modo infinito. Iterum Curtius 6. cap. 5. *ne senex equo vehi erubesceret*. Rarius cum *DE* construitur, ut Senecæ Controv. 11. *de aliis erubescam*. Dativus rarissimus. Augustinus lib. 4. contra Iulianum cap. 14. *unusquisque sibi vel alteri erubuerunt*.

EVADERE, substantivum Verbum pro *FIO*, vulgus cum accusativo & præpositione componit. Cui enim ignota est trivii phrasin, *evadere in virum doctum*? Cicero autem, ejusque æquales nominativum huic verbo semper addiderunt. De Cl. Orat. cap.35. *T. Albucius perfectus Epicureus evaserat*. Livius lib. 1. cap. 39. de Ser. Tullio puero: *juvenis evasit vere indolis regiæ*. Et lib.3. cap. 33. *adeo novum sibi ingenium induerat*, *ut plebicola repente*, *omnisque auræ popularis captator evaderet*. Et post horum ætatem Iustinus 16. cap. 4. *ex defensore senatoriæ causæ patronus plebis evasit*. Quod si de aliis, quam personis aut hominum affectionibus loquuntur, Accusativum nonnunquam intermiscent. Terentius Adelph. 3. sc. 4. extr. *hæc licentia evadet in aliquod magnum malum*, quamquam hic *erumpet* potius, quam *fiet* significetur. Quinctilianus 2. cap. 17. *ne in infinitum quæstio evadat*. Etiam Goclenius Contro-

 verf.

verf. Gram. lib. 2. c. 82. negat, in Quintiliani & Terentii loco *evadere* idem esse quod *fieri*.

IDEM CUM ILLO Latine non dicimus, sed *idem, qui ille*, *atque ille*, *& ille* &c. Cicero 4. ep. 7. *qui non idem consilium, quod tu, secuti sunt*. 10. Att. ep. 7. (al. 6.) *nec tuam rationem eandem esse duco, quam meam*. Plautus Stich. 1. sc. 2. *idem animus est in paupertate, qui olim in divitiis fuit*. 2. Nat. Deor. cap. 27. *Dianam & Lunam eandem esse putant*. Ovid. 6. Fast. 267. *Vesta eadem est & terra*. Curtius 9. cap. 6. *Non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea*. Raro ex Græca consuetudine adhæret Dativo. Trajanus Plinio epist. 84. *interpretationi tuæ idem existimo*. Sordibus ergo non caret vulgaris locutio, cum dicunt v. g. *Zoroaster magus idem fuit cum rege Bactrianorum*, &c.

INCUMBERE varie construitur. Vossius Aristarch. 7. cap. 39. *Fortasse etsi apud præstantissimos veterum legas, incumbere baculo, lecto, aratro: non similiter dixerint, incumbere Philosophiæ vel juris studio*. Ita est. Virgilius quidem *incumbere remis, aratro*, Æn. 1. 15. Georg. 1. 213. sed de studiis, litteris, artibus desunt exempla veterum cum dativo, qui potius omnes accusativum cum *IN* vel *AD* postulant, quæ syntaxis Ciceroni perpetua est, etiam in alia quam disciplinarum & artium materia. Nam 1. de Orat. cap. 8. *pergite*, inquit, *ut facitis, adolescentes, atque in id studium, in quo estis incumbite*. Et ad Plancum lib. 10. epist. 3. *incumbe in eam curam & cogitationem*: & epist. 5. *tota mente omnique animi impetu in remp. incumbas*: & epist. 10. *incum-*

cumbe toto pectore ad laudem. Catil. 4. cap. 2. *incumbite ad reip. salutem*. Pro Lege Man. cap. 7. *omni studio ad id bellum incumbere*. Hæc copiosius afferre visum est, ut appareat, vulgarem phrasin *incumbere litteris*, non posse probatissimam, saltem non antiquissimam. At vero cadens Latinitas ab his & similibus non abhorruit. Vopiscus in Probo cap. 23. *Populus iste militantium, qui nunc bellis civilibus remp. vexat, araret, studiis incumberet, eruditetur artibus, navigaret*.

IUBEO TE, UT HOC FACIAS, non Latinum esse censet Vossius Art. Gram. lib. 7. cap. 36. Crebro quidem verbum hoc cum accusativo personæ jungitur: sed is convenit cum infinitivo, non cum *jubeo*, ut cum dico, *jussit te ire*, *scribere*, *loqui*. Etiam infinitivus interdum subauditur, aut απο κοινȣ repetundus est. Livius 1. cap. 22. *Tullum Hostilium* (creari) *regem populus jussit*. Cic. lib. 13. epist. 26. *Quod quo minori dubitatione facere possis, litteras ad te M. Lepido consule, non quæ te aliquid juberent* (facere) *sed quodammodo quasi commendatitias sumsimus*. Add. Sallust. Iugurth. cap. 73. extr. & cap. 84. ineunte. Ergo accusativus *personæ* huic verbo non congruit? oppido rarum illud Suetonii est Vesp. cap. 23. in Palatinis membranis: *nuntiantes legatos, decretam sibi statuam, jussit ut continuo ponerent*. An vero quartus casus *rei* congruentior? Spartianus in Geta cap. 5. *ut continuata, & maxime prandia, per singulas litteras juberet*. Verum etiam Casaubonus adnotavit: *Jubere prandia, pro imperare, & parari jubere, recentioris*

est

est Latinitatis. Hactenus de accusativo: nunc quæritur, an, demto casu, *jubendi* verbo *UT* Conjunctionem apponere concessum sit. Frequens & hoc est posteriori sæculo. Lamprid. Heliog. 13. *jussit, trucidaretur*; & mox: *jussit, ut abrogaretur nomen Cæsaris Alexandro*. Spartianus in Nigro cap. 10. *jussit, ne in zonis milites nummos partarent*. Nec desunt exempla ea Trajani ævo. Tacitus 11. cap. 32. *jussitque, ut Britannicus & Octavia in complexum patris pergerent*. Et antiquior ac purioris ævi T. Livius lib. 32. cap. 16. *jussit, ut Eubœam peterent*: qui vero, alibi passim, & ceteri antiqui fere omnes infinitivum subjiciunt, plerumque passivum, quamquam Pareus Lex. Crit. etiam activum laudavit.

* *Jubeo tibi* &c. cum tertio casu, quære sequenti capite in Græcismis.

LATET ME. Dura sententia est Gisanii p. 342. Observ. *Latet me, id est Nescio, Latinum non est*. Nec mitior Scioppii Præf. Gram. Phil. & contra Famianum p. 84. *Non magis Latinum est Latet me, quam Patet me*. His objicitur Tullius, Varro, Virgilius ex aureo; Plinius, Iustinus ex argenteo Latinitatis ævo. Respondet Scioppius, Ciceronis locum pro Sulla cap. 23. (*lex populum Romanum latuit*) pro more antiquitatis per notas scriptum fuisse *P. R.* quod æque legi possit *populo Romano*: hodiernam scripturam ex suo ingenio librarios addidisse. Varronem, ait, in Rusticis libris (libris 1. cap. 40. *semen latet nostrum sensum*) interdum rusticari, quale sit eod. cap. *apparet ad agriculas*, pro *agricolis*: elegantius loqui

loqui eundem lib. 8. de L. L. *quæ & oculis & auribus latere soleat*. Virgilium, ut poetam, Æn. 1. v. 130. cræcissare, nec singularia ejus promiscue imitanda, multo minus ad prosam trahenda esse. Plinii ævo & sequenti inclinasse Latinitatem, atque ita tempori tribuendum esse, quod 2. cap. 20. dixerit *latet plerosque*: Justinus 31. cap. 2. *res Hannibalem non diu latuit*. Hactenus ex judicio Scioppii; quod minime improbamus, cum tam pauca ex omnibus antiquis monumentis exempla, quibus analogia repugnat, vix possint tueri constructionis hujus usum, qui nostro ævo in valuit maxime.

An vero probatius est LATET MIHI? Videtur ita Scioppio ad Minervam p. 74. Sane analogia Linguæ favet, nec exempla desunt, Ciceronis post Red. in Senatu cap. 6. *nobis hæc auctoritas latuit*: & in Catil. cap. 6. *quod mihi latere valeat*, ut vulgati libri habent: Varronis lib. 8. de L. L. quod supra indicavimus: Lucani lib. 1. 417. *tu caussa mihi late*. Cui vero & hæc exempla pauciora justo, aut rara & singularia videbuntur, is non errabit, sed stilo suo consulet, si, quod Cicero aliis locis omnibus, quod Cæsar, Livius, Sallustius, & optimus quisque alius fecit, si, inquam, abstineat ab utroque Casu, & neque dativum, neque accusativum huic verbo adjiciat.

NON VERO rejicit Valla lib. 2. cap. 24. & Scioppius ad 5. Vossium n. 20. & recte. Nam classici habent *non autem*: contra, *autem* cum *nec* vel *neque* non jungunt, sed dicunt *neque vero*, *nec vero*. A Triboniano itaque videtur esse, quod in

in Ulpiani Lege 6. D. de off. proconf. n. 3. legitur: *Non vero in totum xeniis abſtinere proconſul*.

PARTICIPARE ALICUI REI, id eſt participem rei fieri, ſine exemplo dicitur. Vera Syntaxis verbi *partecipare* pro *participem fieri* eſt cum accuſativo. Cic. 2. Tuſc. cap. 17. *Qui alteri exitium parat, eum ſcire oportet ſibi paratam peſtem, ut participet parem*. Aut Præpoſitione 1. de Lege cap. 12. *ad partecipandum alium ab alio*. Quod ſi *participem facere* notat, plures ſunt ſintaxeos modi. Livius 3. cap. 12. *ſuas laudes participare cum Cæſone*. Plautus Mil. act. 1. ſc. 3. *ſermone ſuo aliquem familiarium participaverit de amica*. Apulejus lib. 9. *meum dominum comis hoſpes opipari prandio participat*, & ante paullo: *menſam nobiſcum ſecura partecipat*. At quod Plautus habet Ciſt. 1. ſc. 3. *participare quem conſilii*, græciſſat, nec temere imitandum eſt.

PARVI quid CURO, incurioſe a quibuſdam dicitur. Nam *Curo* ad *æſtimandi* verba non pertinet, ut Genitivum caſum requirat. Rem ergo hanc cum Salluſtio Jug. 85. ſic efferres, *parui id facio*: aut cum Livio 21. cap. 43. extr. *Non ego illud parui æſtimo*.

SEQUITUR quod, male: *Sequitur*, *ut*, bene ac latine. Cicero Parodoxo 3. *Sequitur igitur, ut etiam vitia ſint pariæ*. Idem de Fato cap. 12. *Si verum non eſt, ſequitur, ut falſum ſit*. Notent diſputantes academici, quibus nihil frequentius eſt quam *ſequitur, quod* &c. Licet tamen etiam Infinitivum addere. Cic. 2. de Nat. D. cap. 30.

Quo

Quo constituto, sequitur, ab animantibus principiis eam esse generatam.

VERSARI CIRCA rem, Ciceroeianum non est, sed IN RE. Lib. 5. epist. 12. *si uno in argumento unaque persona mens tua tota versabitur.* Et 1. Off. cap. 6. *Omnis cogitatio motusque animi aut in consiliis capiendis, aut in studiis scientiæ cognitionisque versatur:* & cap. 9. *quod* (philosophi) *in veri investigatione versentur*, & cap. 42. *Opifices omnes in sordida arte versantur.* At *versari CIRCA rem*, qui ante Neronis ævum dixerit, non habemus, neque tum valde usitatum erat, sed in raris ponebatur. Seneca ad Marciam cap. 19. *circa aliquam versantur materiam.* Sueton. de Gram. cap. 18. *Hic initio circa scenam versatus est.*

DATIVUS cum verbo PASSIVO, pro ablativo & præpositione, sæpe aliquid duri & peregrini sonat, nec ubique potest eum Græcorum consuetudo excusare. Poetis his plus licet, quam prosæ scriptoribus. Dixit Virgilius *neque cernitur ulli*: Ovidius *non intelligor ulli*. Quis autem ferret ita soluto sermone loquentem? Notat insuper Vossius, hanc Græcòrum imitationem potius in Participiis, quam ipsis Verbis fieri. Cic. Att. 13. epist. 24. *ego audita tibi putaram*, id est, a te. Tacitus 11. cap. 27. *audita scriptaque senioribus, tradam.* Videas ergo, ne quid ab auribus æque ac nativa Latinorum indole abhorrens stilo tuo indulgeas.

Tandem de syntaxi tritissimæ phraseos GRATIAS AGERE aliquid addere non alienum ab re est. Vulgo nostrates ita construunt, *gratias agere pro bene-*

beneficiis, *pro meritis*, *pro re*, idque usurpant eo lubentius, quo magis cum vernaculo sermone congruit. Non damno, neque Germanismi accuso, si modice adhibeatur, veteres enim usi sunt etiam, sed rarius. Cicero Att. 16. epist. 20. *Confido foro, ut alio generi litterarum utamur, tibique pro tuo summo beneficio gratias agamus*. Hirtius Bell. Afric. cap. 45. *cum existimasset, pro suo beneficio ab iis gratias sibi actum iri*, & cap. 90. *Uticenses incolas* (Cæsar) *cohortatus gratias pro eorum studio erga se agit*. Rarius est *ob rem*. Plinius lib. 9. epist. 31. *ob quæ gratias agerem*. Alii amant formam *DE re gratias agere*, qua sæpius usus est Manutius in Epistolis. Verum & hæc perrara fuit veteribus, nec jam succurrit aliud, quam Ciceronis exemplum lib. 1. ad Attic. extremo: *Pæti negotia tibi commendo: de quibus tibi ille agit maximas gratias*. Nam quod idem ad Atticum scripsit lib. 14. epist. 22. *Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo*, id alium sensum & constructionem poscit. Veterum ea consuetudo est, ut vel simpliciter dicant *gratias agere*, vel, si materia omnino exprimenda est, id per *Qui* pronomen, aut *Quod* conjunctionem subjiciant, v. g. 16. ad Attic. epist. 7. *Ego vero austro gratias miras ago, qui me a tanta infamia averterit*. Cæsar 2. Civ. cap. 21. *Cæsar habita concione Cordubæ omnibus generatim gratias agit; civibus Romanis, quod oppidum in sua potestate studuissent habere; Hispanis, quod præsidia expulissent; Gaditanis, quod conatus adversariorum infregissent*.

* *Referre gratiam PRO re* extra dubitationem est.

est. Cic. 5. epist. 5. Cæsar lib. 5. cap. 27. extr. Nepos Themist. cap. 8. extr.

CAPUT VI.

De Græcismis insulentibus.

LAtinam linguam multa debere Græcæ, per se clarum & manifestum est. His vero addita sunt posteriori tempore, quæ ingrata sunt Latinis auribus, cum etiam Græcorum in hac lingua usum ex classicorum consuetudine dijudicari & æstimari oporteat. Quæ illi verba donarunt civitate, ut *tyrannus*, *barbarus*, *epistola*, *eclipsis* &c. eadem & nos pro vere Latinis habemus: quorum autem in antiquitate aut rarus usus fuit, aut nullus, de iis quoque merito est quod dubitemus. Ordine perlustramus, quæ hodie maxime usitata sunt, antiquis autem vel obscura fuerunt, vel ignota.

ABYSSUS non facile inveneris extra Ecclesiam. Christianorum exempla Curis Secundis reddididimus. Neque profanis Græcis valde usitatum est. Latine dices *profundum*, *vorago*.

AGON & AGONIZARE. Gr. *αγωνιζειν* est *certare*, & *αγων certamen*. Sed neque Verbum Latini suum fecerunt, neque Nomen de morientium angore usurparunt, præter Ecclesiasticos, quemadmodum Juvencus Lazarum moriturum dixit *sub agone jacere*. Latini hoc supremum periculum vitæ descripturi ajunt *animam agere*, ut Cælius Ciceroni 8. ep. 13.

ANATOMIA neque cum Græco convenit, quod est

est ανατομη, unde Vossius formari vult *Anatome*.

AUTOCHIRIA vox pure Græca, sed vel peregrinæ notionis, si pro αυτοφονια sumitur, quia Hesychio generatim est το τη εαυτε χειρι ποιησαι τι: vel, si quando ad cædem sui ipsius applicatur Græcis, quemadmodum idem Hæsychius αυτοχειρ & αφτοχειρε eo tradit, quæ aliis etiam sunt generalia; tamen in Latio nova hæc vox & inaudita fuit.

BLASPHEMIA vox Ecclesiastica: Latinis *exsecratio*.

EREMUS & EREMITA itidem Ecclesiæ vocabula; vide Cur. Poster.

EXOVERICUS, *pure Græcum* εξωτερικος, a Latinis paucis receptum, qui malunt *externus*, *peregrinus*, *adventicius*, aut si Græcum etiam addunt, *exoticus*. Gellius 20. cap. 5. distinguit inter Aristotelis libros *Exotericos* & *Acroaticos*. Alibi ipse (13. 5.) dixit *vinum exoticum*, id est peregrinum.

HYPOCRISIS, HYPOCRITA, ut hodie accipiuntur, sunt ecclesiasticæ notionis, & *simulationem ac simulatorem pietatis* significant. Olim *Hypocritæ* artifex threatralis erat. Adi Sueton. Neron. cap. 21. & interpretes.

METHODUS non facile Latinorum veterum aliquis dixit. *Via* est, qua ingredimur studia, vel ad illa adducimus.

MŒCHARI, μοιχασθαι vel μοιχευειν, solius fere Catulli est (Epigram. 95.) ex antiquis: ceteri, qui utuntur sunt Ecclesiastici. *Mœchus* autem,

tem, æque Græcum, a pluribus in civitatem receptum est, etiam optimæ auctoritatis.

NEOTERICUS, νεωτερικὸς, non habent antiqui & classici, sed qui sunt recentioris Latinitatis, ut Aurel. Victor de Orig. Gent. Rom. *ut quisquam neotericorum adseveravit*: Claud. Mamertus de Anim. lib. I. cap. III. *neotericus scriptor*. At adverbium *Neoterice*, ut rarum & singulare, in Ascon. Pediani comment. in Divin. Verr. observamus. Probatiora sunt *recentior*, *junior*.

ORPHANUS, pupillus. Laur. Valla 4. Eleg. cap. 33. *Græcum*, inquit, *nomen est, non sane a veteribus usitatum*.

PAUSA, id est *quies*, antiquissimos auctore habet, Accium, Lucilium, testante Nonio: verum tradit Macrobius, Virgilium & æquales ab hoc verbo & similibus peregrinis abstinuisse. Posterior ætas in usum quodammodo revocavit. Gellius 19. cap. 5. *cum bibendæ nivis pausa fieret nulla*. Arnobius lib 5. *cum ab Iovis ipsius maledictis nullam pausam facere vel exigui temporis intercapedine quiveritis*. Æque aut magis inusitatum est Verbum *pausare*. Fulgentius Myth. I. cap. 6. *non pausando furiam concipere*. Vsus postulat *quies*, *intermissio*, *quiescere*.

PRAXIS Græca quidem vox, sed ut hodie usurpatur, Latiniores substituunt *usus*. Cicero 13. epist. 16. *valet ingenio, habet usum, jampridem in eo genere studii litterarumque versatur*. Plinius I. epist. 10. *Pars philosophiæ pulcherrima agere negotium publicum, quæque ipsi (philosophi) doceant, in usu habere*: & epist. 20. *Vsus magister egregius*.

THRONUS ecclesiasticorum magis, Juvencii, Pru-

 dentii,

dentii, quam veterum Latinorum est, qui *folium* dixerunt.

Zelus hoc est *æmulatio*, & verbum zelare (vel *zelari*) pro *æmulari* Sripturæ interpres Vulgatus sæpe dixit. Etiam Fulgentius 1. Myth. cap. 5. *amoris zelus atque invidia*; & lib. 11. *zelataque Scyllam, fontem venenis inficit*. Sic quoque *zelotes* inusitatum veteribus: *zelotypus* autem & *zelotypia* paullo usitatiora.

Hæc de simplicibus vocabulis: nunc de junctorum ordine græcissante. Talis maxime est infinitivorum, quibus Græci utuntur tum pro Conjunctivis cum *UT* post verba *petendi*, *hortandi* &c. tum pro Supinis & Gerundiis, quod utrumque Latinis, durum est & insolitum. v. g. Græci & nostri Act. 16. 39. ηρωτων εξελθειν, *baten sie hinauszugehen*, incommode vertes *rogabant exire*, sed *ut exirent*. Dionysius Halicarn lib. 11. extr. παρακαλουντες φιλους Ρωμαιων γενεσθαι, *hortantes ut amici P. R. fierent*. Isocrates παροξυνθειη πολεμειν, *instigetur ad bellandum*. Hoc nonnunquam Latini æmulantur, sed sine gratia. Hyginus Fab. 166. *instigavit petere*; & Fab. 194. *cum a rege petiisset, per civitatem artem suam illustrare*. Habet enim hic auctor, ut multa vocabula Græcanica, sic sæpenumero etiam syntaxin Græcam. Ammianus, Græcus miles, extremo opere, *moneo procudere linguas ad majores stilos*.

Deinde Latini nonnunquam Græcos imitati Infinitivum ponunt, ubi Gerundio opus est. Nepos Lysand. cap. 111. *iniit consilia reges Lacedæmoniorum tollere*. Livius lib. 6. cap. 18. *tempus est majora conari*. Notanda hæc sunt, non temere imitanda.

Pro

Pro Supinis etiam aut Participiis iisdem Græcorum æmulatores adsumunt Infinitivos. Hyginus Fab. 27. *arbitrans eam injuriam patris exequi venisse*; & Fab. 88. *ad flumen exit sanguinem abluere*. Apuleius 5. Metam. extr. *perpetrare venitis*, ita Elmenhorst. at *perpetraturæ* Pricæus. Nec vero illud ab ingenio Apuleji alienum est.

Porro Græcismus est, cum adjectivis adduntur Infinitivi, quod in carmine frequens & elegans, durum & peregrinum in prosa. v. g. Horat. 1. Od. 1. *indocilis pauperiem pati*. Virgil. Ecl. 5. *boni inflare calamos*. Gellius 7. cap. 17. *digna quæri tractarique*. Tacitus lib. 14. cap. 60. *canere tibiis doctus*.

Hæc fideliter tironibus inculcanda sunt, ne inscientes durioribus Græcismis implicentur, volebam dicere Germanismis, quia nostra lingua & Græca instructura Infinitivorum ferme conveniunt, dum utraque Supinis & Gerundiis destituta est: etiam nostrates post *hortandi* & similia verba Infinitum æque, ac Conjunctivum Modum ferre possunt.

JUBEO TIBI seu cum Dandi casu etiam ad Græcanicas φρασεις a Vossio refertur. Rara antiquioribus syntaxis, sequiore ævo usitatior. Tacitus 13. cap. 40. *quibus jusserat*. Claudian. II. in Rufin. 155.

Hispanis Gallisque jubet.

& Prudent. in Romano 386.

Desiste Judex sæculi tantum nefas
Viris jubere fortibus & liberis.

CAPUT VII.

De Poeticis soluto sermone fugiendis.

ABSQUE ILLO ESSET. Vorstius cap. 9. Susp. Lat. *Duo Comici*, inquit, *ut multa alia singularia, ita & hoc habent, ut per ellipsin quandam*, di-

dicant absque illo esset. Cicero & aequales aliter loquuntur. Philipp. 4 cap. 11. *Quod erat praesidium salutis libertatisque vestrae, si C. Caesaris, fortissimorumque sui patris militum, exercitus non fuisset?* & pro Archia cap. 10. *nisi Ilias illa extitisset*. Corn. Nepos in Con. cap. 11. *si ille non fuisset*. Livius II. c. 10. *Pons Sublicius iter paene hostibus dedit, ni unus vir fuisset, Horatius Cocles*. Plura exempla collegit Vorstius, vir in his litteris diligentissimus.

* Formula *absque illo esset*, excusari potest Comicorum auctoritate: altera *sine illo esset*, quam quidam ad illius modum effingunt, ἀνα-πολογητος est.

Amare pro *solere*, Buchnero judice, Graeca loquendi ratio est, poetis, quam prosae scriptoribus, convenientior. Vid. Horat. II. Od. III. *v.* 10. & lib. III. Od. 16. *v.* 10. &c. Nec Cicero, aut aequalis, ad prosam transtulit, sed secundi ordinis scriptores, Plinius 13. c. 4. *palma toto anno bibere amat.* Tacitus An. 4. cap. 9. *ut ferme amat posterior adulatio.* Apulejus principio Floridorum: *quod genus in comoedia fieri amat*. Quintilianus idem, ut insolens & novum, in Sallustio notat lib 9. cap. III: *Ex Graeco*, inquit, *translata Sallustii plurima, quale est: Vulgus amat fieri.*

Cluo vel clueo pro *vocor*, *nominor*: Nonius ex Lucilio, Ennio, Pacuvio probat, quibus addi possunt Plautus & Lucretius, ut sic non tam poeticum videatur, quam antiquatum & obsoletum, Posteriores quidam reduxerunt. Prudentius Psychom. principio: *Christe, qui patria virtute cluis.*

Caeli. Multitudinis Numerus Vulgato Scripturae Interpreti & Ecclesiasticis crebro usitatus, ignotus

prorsus est scriptoribus soluti sermonis clasicis. Unde Cæsar apud Gellium lib. 9. cap. 8. ad Ciceronem scripsit, *quod arena nunquam multitudinis numero appellanda sit, sicut neque cœlum, neque triticum*. Ex poetis fere solus Lucretius lib. II. v. 1095.

Quis pariter cælos omnes convertere?

Hoc vocat Vossius Arist. p. 592. *poeticam licentiam*, qua non promiscue omnibus est utendum. An Cicero etiam *cælos* dixerit, disputatur Curis Secundis. Philosophis aliquid licet, ut de singulis rebus, si opus est, loquantur pluraliter, quemadmodum Democritus apud Ciceronem II. Acad. cap. 17. de *Mundis* disseruit *innumerabilibus*.

Est pro *licet*, e. c. *videre est*, poetis ex Græcorum imitatione elegans. Virg. 6. 596. *Cernere erat*. Horat. I. Satyr. II. v. 101. *videre est*; & ante v. 78. *Unde laboris plus haurire mali est*. Ovidius III. Metam. 478.

— liceat, quod tangere non est, Adspicere.

Rarius id in soluta oratione, præsertim sæculo Augusteo. Livius lib. 42. cap. 41. *Quæ objecta sunt mihi, partim ea sunt, quibus nescio, an gloriari debeam; partim quæ fateri non erubescam; partim quæ verbo objecta, verbo negare sit*. Plinius & Gellius aliquoties eo usi sunt: ille lib. XI. cap. 37. *fulgent radiantque oculi, ut contueri non sit*; & lib. 17. cap. 9. *de nostris moribus bene sperare est*: hic lib. 12. Noct. Att. cap. 9. *Est plurifariam videre atque animadvertere in veteribus scriptis*.

Festum substantive prosaici scriptores ætatis Augusteæ non dixerunt, nec qui proxime secuti sunt, crebro, sed fere omnes *festus dies*. Cicero II. Phil.

cap. 25. *Omitto Etruriæ festos & auctos & institutos dies*. Livius 40. cap. 14. *die festo inter æquales largiore vino sum usus*: Curtius 8. cap. 5. *festo die omni opulentia convivium exornari jubet*: Florus III. cap. 18. *festo die Latinarum*. Nec Virgilius aliter I. Georg. 268.

Etiam festis quædam exercere diebus,
Fas & jura sinunt.

& 6. Æn. v. 69. *templa instituam festosque dies* At Ovidius sæpissime substantivam formam adhibuit. e. g. III. Metam. v. 3. *conjugalia festa*, & lib. 10. 431.

Festa piæ Cereris celebrarunt annua matres.

& Statius II. Silv. 7. v. 90.

O nunquam data festa longa summis.

etiam Thebaid. 4. v. 301.

Quæ tibi festa litat. Barthius: tua festa frequentat, & diebus sacris tibi tuis rite placentibus cum cerimoniis operatur. Horatius quoque Epod. II. v. 59. *festis Terminalibus*, & II. Epist. II. v. 197. *festis Quinquatribus*, nisi *diebus* utroque loco subauditur, sicut lib. III. Od. 18. idem dixit:

Festo quid potius die
Neptuni faciam?

Post hæc tempora Plinius etiam scripsit 16. cap. 35. *festa sua polluit*: Gellius 18. cap. 11. *Deo, cujus id festum erat*, quos sequuntur recentiores magno numero.

Genitor, genitrix. Laur. Valla III. Eleg. cap. 70. *Oratores*, inquit, *sæpius dicunt Pater, quam Genitor*; *Mater, quam Genitrix*, Poetis autem hæc sunt usitatissima. Cicero quidem de Universo cap. 8. habet etiam, sed metaphorice intellectum, *quo* (animo) inquit: *nihil ab optimo & præ-*

præstantissimo genitore melius procreatum. Columella Operis præfat. *ille mundi genitor* ; & Plinius 15. cap. 4. *Græci vitiorum omnium genitores*.

GRATES agere. Rob. Stephanus & Phil. Pareus: poeticum magis quam oratorium. Ovidius in Ibin *v*.25. *Huic meritas grates mansueto pectore semper agam*, & sic quoque cum verbis *persolvere*, *exsolvere*, *pendere*, *rependere*. Virgilius 1. Æn. *v*. 600. *grates persolvere dignas*. Statius III. Silv. III. *v*. 155.

Summe ducum grates, aut quæ pia vota rependant?

& v. Silv. 5. *v*. 45.

Suetas exsolvite grates

& XI. Theb. *v*. 223.

-- *Dignas sed pendere grates*
Haud mortale opus est.

Vt vero plura poetica, ita & hoc ad prosam, sed rarius, adsumtum est. Curt. 3. cap. 6. *grates habebant velut præsenti Deo*. Tacitus 4. An. cap. 15. *Nero egit grates patribus*.

LETUM pro *morte*, poetis itidem, quam oratoribus, congruentius est. Vid. Buchn. Commut. rat. dic. Cicero sane rare habet, Curtius semel, nempe 8. cap. 9. *admovere leti diem*, quod est se interficere. *Letalis* quoque ut plurimum poetarum est, tamen etiam Plinii lib. XI. cap. ult. *non utique septimo* (die) *letalis inedia* ; qui & Adv. *letaliter* eod. lib. c. 37. in usu habet.

NATUS, GNATUS. Valla c. l. *Oratores sæpius Filius dicunt, quam Natus*. Multitudinis numero etiam Cicero non abstinuit, sed conjunxit cum *parentibus*, quo addito vox altera magis declaratur, de Amic. cap. 8. *ex ea caritate, quæ est inter natos & parentes*.

OBLIVIA plural. poetis proprium : ceteris *oblivio.*

POTIS, POTE EST, pro *poteſt*, vel αρχαικον, vel poeticum eſt, ut Curis Poſter. probavimus.

SALUTARI pro *vocari*, valde tritum hodie, ſed ſi de auctore quæras, omnes Horatium poetam monſtrant, cujus eſt de Arte *v.* 87. *poeta ſalutor*, quamvis & hoc loco non ſimpliciter *vocari* ſignificat, ſed ad ritum ſalutantium veterem reſpicitur, quaſi pro *ſalve Horati*, dixerint *ſalve*, vel *ave poeta*. Eadem ratio eſt illius Curtiani (6. cap. 11.) *cum primum ſe Jovis filium ſalutari juſſit rex.*

VENIT pro *Eſt*, ſequente Participio Paſsivo Futuri Temporis, poetis originem debere creditur. Tibulli verba lib. 1. Eleg. 2.

Quid Tyro recubare toro ſine amore ſecundo
Prodeſt, cum fletu nox vigilanda venit.

Scaliger in Commentar. interpretatur *vigilanda eſt.* Adde Buchneriana Fabri ſupplementa, de cujus ſummi Viri ſententia, quidquid eſt hujus phraſeos, *poeticum eſt*. Minus ergo ſe probat vulgatum *conſiderandum venit.*, cetera.

EPITHETA quoque POETICA ſolutam orationem deformant. Hujuſmodi ſunt *auricomus*, *altivolans*, *fatifer*, *flammifer*, *luctificus*, *noctivagus* &c. Neque tamen (laudati Buchneri verba ſunt) hoc genus plane repudiari debet, ſed uſus meliorum auctorum reſpiciendus eſt, probandaque in primis uſitata ac recepta. Habent enim caſtiſsimi ſcriptores, Cicero 4. epiſt. 3. *peſtifer*, Nepos Epam. 9. *mortifer*, Livius præfat. Operis *frugifer*, Columella 7. cap. 12. *letifer*, Plinius 7. cap. 3. *fœtifer potu Nilus*, & 38. cap. 10. *ſomnifica medicamenta*, & id genus alia,

GRÆ-

GRÆCISMOS INFINITIVORUM, de quibus præcedente capite actum fuit, in primis poetæ amant. Virgilius Ecl. 10. *cantare periti*: Tibullus 3. Eleg. 2. extr. *caussa perire fuit*: Horatius 1. Od. 1. *indocilis pati*. & Od. 2. *Proteus pecus egit altos visere montes*. Hæc dedecent prosam.

CAPUT VIII.

De nonnullis dubiis & præteritis.

ABBREVIARE. Vegetius prologo lib. 3. *Quæ per diversos auctores librosque dispersa Imperator invicte, mediocritatem meam abbreviare jussisti*. Hodie plerumque ad scripturæ compendium refertur, quod veteres dicebant *notare*. Fabius procem. Inst. Orat. *alterum, quantum notando consequi potuerant*, interceptum, *boni juvenes temerario editionis honore vulgaverant*. Turnebus h. l. *notare est compendioso scribendi genere excipere*. Adde supra dicta cap. 1. in *Abbreviatura*.

MANUDUCTIO quis veterum dixerit, non apparet. Habet aliquid in simili voce *manumissio*: verum analogia nuda, sine auctore, non valet in foro Latino. Dicemus *ductus*, item *ductum cujus sequi, ad ductum cujus se applicare*.

VARIABILIS & INVARIABILIS incertæ auctoritatis sunt: *Mutabilis* autem & *immutabilis* certissimæ.

ÆQUIPOLLERE quoad nunciatum erit, quo auctore se tueatur, non dicemus, sed *æquari, æquiparari*. Plus dubitatur de *Æquipollentia*.

SIVE adhibetur, ubi idem diversis nominibus explicandum est, v. g. *Diana sive Phæbe est eadem quæ Luna*. Inepte dixeris *Diana aut Phæbe, Diana vel Phæbe*.

ORDINARIE Adverbium non probant Lexica, neque in lectione auctorum veterum observavimus.

IN-

I N D E X

V E R B O R U M.

caute-

incon-

F I N I S.

